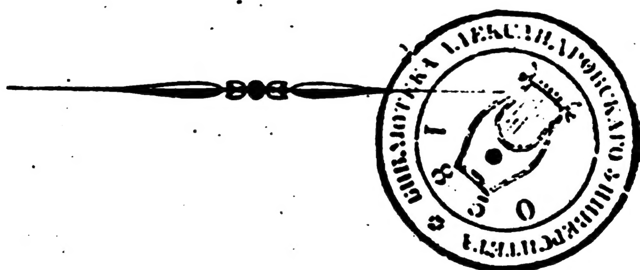
У̂ЖИНОК

РІДНОГО ПОЛЯ́

ВИСТАЧИНИЙ ПРАЦЕУ̂

М. Г......

МОСКУ̂А.
У̂ друкарні Каткоу̂а і Т-ва.
1857.

ridnoho pola / vystachyni [sic] pratseiu M. H. – Moskva :
arni Katkoua, 1857.

p.

yrillic characters.
rofiche. Ann Arbor, Mich., University Microfilms International,
sheets. 10.5 x 14.8 cm. (Russian History and Culture RH08315)

ongs, Ukrainian. 2. Ukrainian poetry. I. Hatsuk, Mykola, comp.

5

ПЕТРО ДОРОШЕНКО

Преславного війска Запорозкого і всего люду Козакоруского

ГЕТМАН

ПЕЧАТАТЬ ПОЗВОЛЯЕТСЯ

съ тѣмъ, чтобы по отпечатаніи представлено было въ Цензурный Комитетъ узаконенное число экземпляровъ. Москва, 8 Октября 1857 года.

Цензоръ *Н. Фонъ-Крузе*.

УПИС

вистачийим тута ·працам.

Спѣѵи:

ПРИСВІТКА.

ЗдаЎного ·Ўжε часу прислали до мεнε з Чигиринського ·повіту і з' іньших литεратурні ·новинки «Поспіўε козака *Миколи ·Прибури* і Паніў: *Чарого, Курай* і *Чεрнушεнка*, та шε чимало думок, прислоўок і примоўок спозадаЎного заповіту рідного ·краў».

ЗдаЎногож Ўжε часу, бажаў а іх налεжнε вистачити ·світу, т'алεж, Ўажаючи на ті припинки, аки міні доси ·малис', а буў примушній затримуЎати цу працу ·Ў сεбε.

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Давно ужь были присланы ко мнѣ изъ Чигиринскаго и другихъ уѣздовъ стихотворенія «*Николая Прыбуры* и гг. *Чарого, Курая* и *Чернушенка* и много еще думъ, пѣсень, поговорокъ и пословицъ родной старины.»

Давно ужь желалъ я издать ихъ въ свѣтъ, надлежащимъ образомъ, однакожь различныя препятствія принуждали меня задерживать у себя этотъ трудъ.

Нє маўчи і тєпрє •змоги довєсти цє тута до бажаімого •скутку і, бінамні, нє маўчи •річи затримуЎати Ў сєбє, шє дали, добру працў •лўдє, а здаЎс' на ласку Вашєці •Панє, сподіваўчис', що Ви нє поцураітєс' змогоў вистачити •Світу цє «*Ўжинок рєдного полá*», і видрукуЎати Ўсє Ў нóму, áк воно •є, нє Ўажаўчи на Ўсі згуби, áки Вам матимуЦá.

Áк цá працá, Ў своім писані, чимало •маЄ признадачок нових, то шоб латві було Панам чиЦáм достоту ій прочитати, повиЦо •Ўсвіччити, шо:

Áк Ў нашоі •моЎи *a* начастуў •витинаіЦá за *я*, *е*,— за *іо*, — *у* за *ю*, то, Ў прислаЦоі до мєнє •праці викинуто *я* і *ю*, а з ними, áк нєкчємні: *в*, *ы*, *ь*, *ъ*, *е*, *г*.

Тил'ки замісц' *ы*, Ўзáто *и*; óму назвіс'ко *ита* і витинаіЦá нєначє проміжнє мєжи *ы* і *и*; замісц' *ь*,— Ўзáта м'áка зупинка ('); замісц' *ъ*,—то *і* бєз крапки і маЄ тонку •витинку; а (*E*) — витинаіцá, áк славáнс'кє Є.*) Затого •Ўдаңá, Ўнєрушилас' така абєтка:

а, б, в, г, д, е, ж, з, і, и, к, л, м, н, о, п, р, с, т, у, ф, х, ц, ч, ш, щ. З'акоі складаўЦá Ўсі слова нашоі •моЎи; т'алєж трєба •знати:

---

*) *Чи áк Московс'кє* (Э).

И теперь, не имѣя надежды на благопріятное исполненіе моего искренняго желанія и, вмѣстѣ съ тѣмъ, не имѣя права долѣе задерживать у себя присланныя ко мнѣ литературныя произведенія, я поручаю ихъ вашей благосклонности, милостивый государь, и увѣренъ, что вы не преминете возможности напечатать ихъ, безъ малѣйшаго измѣненія, не обращая вниманія на издержки, сопряженныя съ этимъ.

Такъ какъ письменность этихъ произведеній отличается нѣкоторыми особенностями и измѣненіями отъ обыкновенной, нынѣ употребляемой, то необходимо объяснить слѣдующее:

Смягченія звуковъ *а, о, у* — *я, іо* (*ё*), *ю* — какъ самостоятельныя буквы, выкинуты изъ этой азбуки, вмѣстѣ съ излишними или несоотвѣтствующими характеру языка — **ъ**, **ы**, **ь**, *ѣ*, *ѳ*, *ѵ*.

Изъ которыхъ *ы*, замѣняется *и*, произносящимся какъ среднее между *ы* и *и*; вмѣсто *ь*, принятъ знакъ такой (ʹ); вмѣсто *ѣ* — *ı* (безъ точки), имѣющее острое произношеніе; *Е*, произносится какъ славянское Є. И, такимъ образомъ, осталась азбука слѣдующая:
а, б, в, г, д, ɛ, ж, з, ı, и, к, л, м, н, о, п, р, с, т, у, ф, х, ц, ч, ш, щ изъ которой и составляются всѣ слова нашего языка.

Но при этомъ, необходимо замѣтить, что:

Коли *а, о, у,* маут' на сєбє крапку (·) *ȧ, ȯ, ẏ,* то витинаӱца ак: *я, іо, ю.*

Коли *а, є, і, и, о, у* маӱт' на сєбє зазначку їку (˘), витинаӱца, ак: *ай, эй, ій, ий, ой, уй.*

Колиж *ȧ, ȯ, ẏ* маӱт' на сєбє крапку і їку: *ă, ŏ, ў,* то витинаӱца, ак: (*яй, іой, юй*).

Колиж (*є, і*), маӱт' на сєбє м'аку ·зупинку (') *є́, і́,* то *є́* витинаіца инакше славанс'кє *ѣ,* а (*і́*) пособ'ні витинок має, акого ·нєма по інших моӱах, то-річ: *ѣхати, ѣсти, ѣмла* і др.

Їка становица ·скріз', дє тил'ки її витинка ·чуіца: ӱ першє,–нєпорушнє ·ӱ слові. Тоді вона становица заӱшє з верху: *ȏ, мӗ, твӗ, свӗ, гӑ, дӑ, мӑ, витинӑ, гассӗ, марнӗ, гамӱ, розмоӱлӑ, шпурлӑ, ти́, мати.*

Ӱ другє, — начастуӱ ӱ проміз'ці ·слоӱ. Тоді вона витинаіца нє ак поӱна їка і становица прєк слоӱа ·пєрєдущого. Ца пєрєкидка їки буӱа тоді, коли заднє ·слоӱо, на скин'чи має дє аки з ціх: *а, є, і, и, о, у, ȧ, є́, ѣ, ȯ, ẏ,* — та навіт' нє проміж кожним словом, алєж там, дє склад самої річи того ·трібує, коли слоӱа нєзупинні собі йдут',—то-річ: *«Козачє ·бурлачє; Ходимо сєрдєн'ко ·до хати; нє ходи Грицӱ ·на вєчорницӱ; Ō градо, ·зрадо! Чорнє брови ·маєш.*

Часом їка чуіца і ӱ початці ·слоӱа; тил'киж цє буӱа набіл'ш ӱ віршах: *·Дєж ти ·була-моє ·сєрдєнко?*

Если надъ *а, о, у* находится точка (˙) — *ȧ, ȯ, ẏ*, то онѣ произносятся какъ *я, іо, ю.*

Когда *а, е, і, и, о, у*, имѣютъ надъ собою знакъ *йку* (˘), то произносятся какъ *ай, эй, ій, ий, ой, уй.*

Когда же *ȧ, ȯ, ẏ*, имѣютъ *йку: ă, ŏ, ў*, то произносятся какъ *яй, іой, юй.*

Когда *е, і*, имѣютъ мягкій знакъ (ʹ): *é, í*, то *é* произносится какъ славянское *ѣ*; но (*í*) имѣетъ особенное произношеніе, какого нельзя найти въ другихъ языкахъ; напримѣръ: *íхати, íсти, íмла*, и др.

Йка (˘) ставится вездѣ, гдѣ только слышится въ произношеніи; — во первыхъ,— нераздѣльно отъ слова, тогда она всегда ставится на верху той буквы, которой принадлежитъ, напр: *ŏ, мĭ, твĭ, свĭ, гă, дă, мă, витинă, гассă, марнĭ, гамў, размоўлă, штурлă, тй, йати*, и др.

Во вторыхъ, — между двухъ словъ, тогда она произносится не какъ полная *йка*, ставится передъ словомъ послѣдующимъ и бываетъ въ этомъ случаѣ связью; — что̀ преимущественно случается, когда предыдущее слово оканчивается какою либо изъ гласныхъ буквъ: *а, е, і, и, о, у, ȧ, é, í, ȯ, ẏ*. Но при этомъ должно замѣтить, что *йка* употребляется не между всѣми словами, а только тамъ, гдѣ того требуетъ самый складъ рѣчи, напр: «*Козачі ˘бурлачі; ходи-но сердік'ко ˘до хати; ні ходи грицў ˘на вечорницў; Ŏ зрадо, ˘зрадо! Чорні брови˘маїш.*»

Иногда *йка* слышится и въ началѣ фразы; но это по большой части бываетъ въ стихахъ: *˘Дєж ти ˘була-моє ˘сердек'ко?*

(*У*) Коли маѣ на себѣ зазначку (*ў*), вити наїцâ неначе *v* и *в* у купці (разом) тилькиж *в* шôб ледве булоб чути. Воно становиЦâ: у перше,—скрізь де, неначѣ, âк прикладкз річи повиНа тріматис', торіч: *ў господі*, *ў полі*, *ў скрині*; *ў друге*,—у скупчині слоуа, коли воно складене не з'одного і у промізці маѣ (*v*): *Задгет'*, *заўгдти*, *заўдоўж*, *наўмани*, *наўлучне*. У третѣ,—коли воно непорушне у слоуі: *Деўчина*, *гамуўати*, *гâнуўати*, *калинеўка* і др.

У чверте,—коли (*v*) у почаЦі слоуа, тâ ше перед себѣ маѣ (*v*) тоді перше витинаїЦâ, âк *ў*, а друге âк *ў*: *Ў Україні*, *ў ўплетах*, *ў ўсах* і др.

М'âка (') зупинка становиЦâ скрізь, де вона, по витинЦі слоуа чуїЦâ: *гриц'*, *грец'*, *швец'*, *радон'ка* *милон'ка*, *м'âкй* і др.

Важка зупинка (') де інколи становиЦâ у слоуі і заўше за глâ того, шôб тильки ôго зіднанѣ визначити, т. р. *т'алеж*, *п'обôбіч*, *з'одного* і др.

Продоужка (-) заўше там у слоуі становиЦâ, коли âк треба де у нôму спинитис', чи витинку де продоужити у âкому ôго місці; чи ше де треба по проміжках слоу, чи на скін'чи річи, (такж, âк і у поусâкої мови): *НезупиНе*, *Задкого*, *Загнучкой*, *витинаўЦâ*, *вештаўЦâ* і др.

Когда *У* бываетъ со знакомъ (˘) — *ў*, то произносится какъ (*у* и *в*) вмѣстѣ, но только, чтобы *в* было меньше слышно. Оно ставится: во первыхъ, вездѣ вмѣсто употребляемаго до сихъ поръ *въ: ў господі, ў полі, ў скрині*, и др.; во вторыхъ,— въ словахъ сложныхъ, имѣющихъ въ срединѣ (*у* или прежнее *в*; напр.: *зайшет, заўзяти, заўдоўж, наўмани, наўлучні*;

въ третьихъ,-не въ сложныхъ словахъ, гдѣ постоянно удерживается *у* вмѣсто *в*, напр. *дiўчина, гамуўати, гайнуўати, калиніўка*, и друг.;

въ четвертыхъ,-когда *у* стоитъ въ началѣ слова и, въ тоже время, имѣетъ передъ собою еще другое *у*, — то первое произносится какъ *ў*, а второе, какъ *ў* напр.: *ў Ўкраїні, ў Ўплітах, ў Ўсах* и друг. Но вообще должно замѣтить, что если *у* или прежнее *в*, стоитъ послѣ какой либо гласной буквы, то по большей части принимаетъ звукъ *ў*.

Мягкая задержка (′) ставится вездѣ, гдѣ только въ словѣ слышится ея звукъ, напр: *гриц′ гриц′, швец′, радон′ка, гилон′ка, м′ака* и друг.

Твердая задержка (‘) рѣдко употребляется въ словахъ и ставится только для показанія связи, напр: *т‘амиж, п‘обобич,—з‘одного* и друг.

Тире (–) ставится тамъ, гдѣ должно удвоить произношеніе буквы; это бываетъ или въ началѣ или въ концѣ слова, смотря по надобности; въ остальныхъ же случаяхъ, употребляется какъ и въ другихъ языкахъ.

Ак ў нашої ѳмоўи часом (ɩ) витинаіцă ак франскє чи ланскє g,—то з того ѳўдан'ă (ɩ) маɛ ў сєбє зазначку (ɩ) то-річ: *ɩєдз', ɩарнєц'* і др.

Бачучи, шо ці призначки ѳписан'ă за ўсих, ăки були ѳдосі, біл'ш ўсого згожи до нашої ѳмоўи і скріз', достоту, прикладаўцă ў поўсіх її ѳвитинках, ă здаўс' і своў ѳпрацў вистачити ў основах цого ѳписан'ă, ўважаўчи, шо вони здат'ніш за ін'ши.

М. Куцй.

Одеса.
5-го Серпнă 1857-:о року.

Какъ въ нашемъ языкѣ, иногда (г) произносится какъ французское или латинское g,— то въ такомъ случаѣ (г) присвоенъ особенной знакъ (ґ) — напр. *ґедз', ґарнец'*, и друг.

Какъ этотъ способъ показался мнѣ удобнѣе всѣхъ другихъ, для вѣрнаго выраженія нашего слова, то и я рѣшился своё произведеніе напечатать такимъ-же образомъ.

Н. Куцый.

Одесса.
5-го Августа 1857-го года.

ОЗІРК НА ВЙСТЕ́ ·МОЎИ ЛЎДУ КОЗАКОРУС'КОГО І ӦГО ·ЎКРАЇН.

«Кому, кому то так собі ·жахнєцá,—
А куцому, то нє ўжє ·нємєнєцá!..»

(прислоўка.)

Кожнйй Вӑс' ма свї лас. Так сбріз' живє лўдина ·ў світі, і річ цá ·нє диво: бо спалас' нам спозаколишнӧго ·шє віку, з чималими примхами і хибчами лўдського ·лиха. Чи нє спозадаўнӧго ·шє часу, і досі, славословя ·Бога повєрталис' ў світі, ак ў своЇ господі? Чи нє спозадáўнӧго ·шє часу, кожніі робиў, ак сам примиў, нє ўважаўчи на тє, шӧ кожнйй повинин працў ·своў їднати з добром, хочаб на гарі' малєсєн'-ким? Талєж ні: заўшє і сбріз' була з чоловіком і ӧго йўза, ака ласила, тручала і мурдуўала ӧго ў житі; сипала ·лихом і, часом, ак кара ·божа, нєвічила нє тільки добру прáцу ·лўдє, т'алєж-і самих лўдє... Ӧ кіл'киж таких викидок Ўсідіма Світа позачиплáла на свї великй гак праўди і витáгла їх прєк наши ӧчи, минучої доби ўсісвіт'нӧго ·жит'á, шӧб ми дивилис', знали, шануўалис' і нєробилиб ў світі ·лиха,—бо воно

·бɛз нас робитимиџà, а шляб рачії за Свàт-Стàгом нàвɛличних і прɛславних працурів наших: *Остапа ·Ружинʼского, Вɛнжика ·Хмɛлʼницʼкого, Фɛсʼ-Богданка-·Ружнóго, Наливàйка, Остраници, Павлюка, Сагàйдачного, Зиновіà-Богдана-·Хмɛлʼницʼкого, Пɛтра ·Могили, Дорошɛнка* і оꙋших других,– àки до скінʼча свого ·житʼà, нɛзàрну працꙋ ·мали: нɛ àꙋзалисʼ лиха, а заꙋшɛ добрɛ ·дбали і з шілʼним заласім добротливого ·сɛрʼџà кваплàлисʼ на пораду своїі ·родини. Ї Бог ім потураꙋ, і слаꙋа іх нɛ поляжɛ!.. Вибачàтɛ мɛ пановɛ за цꙋ рɛч! À нɛ тɛж-бо маꙋ казати, та так ꙋжɛ вимоꙋилосʼ; вибачàтɛж, вошɛці ·прошу.

Àж маꙋ лишɛнʼ казати, «шó кожнй Васʼ ма свіі лас.» Бачучи шó і ꙋ наш вік так сà ·вɛдɛџà; очкнимосʼ на нашу ·Літɛратуру і забачимо: «шó кожнй Васʼ ма свіі лас, і шó нɛ пиꙋо, то ·диꙋо!»

Засамого ·пана Котлярɛꙋсʼкого і до тɛпрого ·навітʼ часу кожнй з наших писʼціꙋ, Запɛрш шɛ своі праці, àкаб-вона ·нɛ була,– ꙋжɛ гадаɛ і міркуɛ, àкби-то óму ꙋ нашої абɛџі àкуб викидку ·зробити; зараз придачуɛ її до звичної óму витинки (помісцʼної), вꙋажа ·на тɛ, шó наша ·моꙋа нɛ куткомж-дɛсʼ сіла, а маɛ ·ꙋ сɛбɛ чимало ·шɛ інʼших помісцʼних витинок: по дɛс-біч Дніпра: *Чигринʼску, Подолʼску, Волинʼску* і *Придніпрʼску*; по Дніпру і по шꙋ-біч óго: *Чɛркасʼку, Харкіꙋсʼку, Полтаꙋсʼку, Самарсʼку*, чи *Запорозʼку* (по Дніпру ·дɛ пороги); та шɛ: *Чорноморʼску, Калʼміусʼку*, чи *Танʼгородсʼку*, і *Задунàйсʼку*.»

Хоча ці бростки ·моꙋи ꙋсі занàвітʼ одного вɛликого ·дɛрɛва і кожнй Украінɛцʼ, дɛб він ꙋ своім краі нɛпо-

вεртаЎсȧ, добрε тȧмε скріз′ помісц′нў нашу •річ і нε-питаіЩа •двічи, шȯб іі Ўчоўпати; т′алεж Ўажȧтε паноЎε: Ўсȯму була своȧ •доба; і на тε Ўжε •минулос′, шȯб писати помісц′нȯў •моЎоў; вона хоч і гарна, нε гич про тε •казати; т′алεж гарна Ў своіх лишεн′ куточках. А нам? Чижεж і нам пεрεбуЎатис′ нεў? Ȍ ні, ПаноЎε! Нам трεба моЎу, виробл′εну і достоту призначεну до нашого •жит′ȧ, шȯб протε іі •нε цуратис, та нε хапатис′ за ін′ши. Ўсіж-бо ми Ўжε бажаімо,–здаЎнȧ бажаімо довεсти рідну •моЎу до такого •скутку,–таба!.. Нε моȧ цȧ річ, скріз′ вона •чуіЩȧ: бо помıс′цнȧ моЎа заЎшε нε поЎна •навіт′ і нεгаразд Ўдоволити •тріби рȧсноі і вεликоі нашоі •моЎи, ȧк тісний хутор козакоЎі: ȯму трεба шир-стεп, ȯму трεба •волȧ, шȯб линути •ȯрлом і нε мати соби •припинки... Кожна Ўжε з помісц′них моЎ дознаку нам добрε і кожний навіт бачε, шȯ Ў цих дрібних моЎах далεко нεма •того, чого шукає нашε тεпрεчнε •житє і ȯго •звичаі.

Тім часом і за добрε кожний знає, шȯ нȧгарніша і нȧздатніша з моЎ наших помиц′них є моЎа *Чигрин′ска* (чи *дεс-*бічнȧ-Украін′ска). Чигрин′ска •моЎа, по своім витинкам і характεроЎі, була спозаколи •щε і заЎшε чистоў і Ўпріімноў моЎоў *лўду* •Козакорус′кого, ȧк і КиЎо-Чигрин′скій крȧ буЎ ȯго заповіт′німж кублом.

СпозадаЎнȯго •часу, щε аж–за Нεстора, ми мали Ў сεбε дві моЎи: самопособ′нў •річ *розмоЎну*, ȧка нε дужε то •була сходжа з′ін′шими •моЎами славан′ского •*лўду*, і *Бεблїс′ку*, чи *Свȧтословну*.

РозмоЎна річ трималас′ проміж посполўдом, а Свȧ-

тослоўна заўгет' була піс'мена. На неі ми чули сват̂обливу річ слова ◦Божого, вииспіўуўали ӧму хвалу і славословили місц' ӧго ◦ў Сіоні. Хоча ца̂ моўа була ◦скумпоўана за гла̂ ўсӧго лўду ◦Слава̂н'ского і, по своіі витин'ці, характероўі і словам, була ◦пособ'на̂, (неўчимеж іі ўсе посполўде ◦наше недостоту ◦та̂милю), т'алеж-ца̂ моўа, а̂к сват̂облива ◦річ притрималас' ў нас і, ў своім заповіті, була ◦непорушна̂.

Розмоўнаж річ не таку собі долў ◦мала: а̂к живе ◦слоўо, вона виробла̂лас', бросталас' і довелас' до тепероі ◦стати, а̂к ми іі ◦чуімо. — Неўажа на те, шӧ ці дві моўи були сомопособ'ні і неідналис' проміж-себе, т'алеж, а̂к моўа Сват̂ослоўна казалас' ў нас тимже лўдом, а̂кій собі ◦ше маў ін'шу розмоўну ◦річ, то він іі не маў змоги витинати так, а̂к по ін'ших краа̂х Слава̂н'ского ◦Світа, а витинаў по свӧму; тім часом призначуўаў іі, зповагу, до своіі посполўдноі ◦моўи; за гла̂ж писан'а̂ ўнерушпў праўдиву Кирилицў, а̂к вона була ◦ше запершого свого ◦часу.

Понеўаж призначка обох цих моў, хоч і не була латўа за гла̂ посполўдноі і псула іі ◦потрошку,—бо Кирилица̂ мен'ш-ўсӧго до нашоі ◦моўи була ◦згожа,—то іі зазначки наш лўд мусиў витинати, а̂к це ўже ◦наменилос; а немаўчи своіі оўшоі ◦абеці,—Кирилица̂, а̂к сват̂облиўа, притрималас' ў нас з поўагоў і, незабаром собі, ў піс'менў ◦річ, і ўпанўалас'. — Ним-поки, з нашоў посполўдноў ◦моўоў ше ін'ший скуток стаўса̂: занеж, спозадаўнӧго ◦ше віку, поручнас маўс' тоді на схід'ни, великій і слаўній лўд *Казар'ській*, а споті і заўше, чимало ін'ших: *Готи, Ала-*

ни, *Касоги*, *Кубари*, *Чɛркаси*, *Пɛчɛнɛги* (Пɛчɛн'ці), *Полоўці* (Кумани) і багато шɛ ін'ших дрібних. *Дɛ*ȧки з них були до нас близ'кого ˙роду, трималис' одноі ˙віри і звичаіў; а нȧгірш ті, ȧки були проміж Днипром і Доном, і ў пȯблиз' з нашими ȯднорiцȧми: *Запорогами* (*Запороз'цȧми*), *Косорɛчами* (*Казɛрɛчами*), *Антами*, *Пизоўцȧми* і друг. [1])

З тим лўдом східнȧ, ми були ў нɛприпинних пɛрɛплутах, чи згод'них, та добрих, чи ў лихих сварах, скрутах і ўсȧких пɛрɛкидках; часом ми щил'нɛ зсоўуўалис' з ними і, ў згод'ні час, то добрɛ ˙браталис'.

Так сȧ ˙було, аж до піў XIII-та ˙віка, поки Татарўа ˙лўта нɛ окашилас' лихом на наш Тɛплий-Крȧ, нɛ зрўнуўала ўсɛ, шȯ сȧ ˙було по Дніпру і скріз' по за нього; поки нɛ повистинала і нɛ порозчухрала тȯ гарний лўд, ȧкіі тоді достоту ˙ўжɛ зближчиўс' з нами, шȯб-аж, на кил'кі-нацȧт' рокіў навіт', ўжиўати з нами тȧжку ˙долў Татар'ского ˙пануўан'ȧ.

Заȧкого ˙ўдан'ȧ, живучи поруч цȯго ˙лўду, а далі поспolу з ним, ȧк намɛнилос, прихил'ним житȯм [2]), ми ўтȧли собі чимало таких слоў, ȧких

---

[1]) *Ȧк свиччɛ ˙Нɛстор; — диви ўсɛдімы П. Шафарика про лўд Славȧн'скій.*

[2]) *Бо ўсі вони, по своȯму з ўсɛдіми вістў, ȧк близ'кій нам лўд, тȧк латўɛ і добрɛ зўднаўсȧ ˙з нами, шȯ тил'ки-то ўсɛдіма Свита, дɛ шȯ і зна про них, тȧ шɛ назвис'ка дɛ ȧких міс'ц': Казари, Чɛркаси, Половицȧ (тɛпрій Екатɛринославўл') і Пɛчɛнɛги (сɛло Чигирин'ского повіту), — нагадуўт' нам дɛ іх становис'ка, віжи, та осɛлі ˙були.*

не чути і не було по ін'ших Славанах, аки розбростали нашу •моУу і прилучили і чимало таких пособниц', з' аками вона •сталас' нагарнішоу і наздат'нішоу зусих (зоУсіх) моУ Славан'ского •Свгта.

За такими •похлинами, наша розмоУна річ ще біл'ш Ухлилас' від моУи Біблісʼкоі, та не так навіт' і вироблалас', ак оУши славан'ски моУи на Спад'ні. А занеж ца Ухилка посполУдноі •моУи то скуток малаб, що чим-дуж далі, тім-дуж недостамку нам булаб річ Біблісʼка, затакого •Удана, нетільки Синклит Церко Уний, алеж і оУшп з посполУду, загадали виздатку, шоб всполочноУ •працеУ Удалити цУ вадливу •припинку і, кілки е змоги, зблизчити •ці дві річи, на раду •родині. Талеж, оми-Боже! ца велична •сподіУанка не довелас' до бажаімого і напритрібнішого •скутку: бо з самого XI-го •віку, коли Уже вріснеі почалас' У нас литература і аж до марноі години •навіт', до початку •Уніі, на скін'чи XVI-го віка,— не багато •було зроблине: спокш час праці і далі, аж за війс'те ТатарУи, неУажа на працУ і пил'не бажане лУду •тамучого: (Кнажиіни Настусі •Загор'скоі, Кназі У: *Острож'ких, Черторій'ских, Вишневец'ких* і др. *Михайла Саноцкого, Скорини* і оУших), не дуже чим зблизчилис' дві наши •моУи; хоча Уже за гла латвішого Усвіччин'а Біблісʼкоі чимало слоУ посполУдо-рідних залучино Уже було У Сватобливу •річ. [1]) і [2]).

[1]) *Біблиа •Рус'ка,— була вистачина •У Празі працеУ нашого •полочан'ца •Скорини У 1517 •р. Вінже У Віл'ні вистачиУ «Апостола» У 1525 р.*

[2]) *Ак тому свічче Евангелиі Пересопниц'ке, перекладене*

Ŏ колиб нε цà важка ·скрута Татар'ского ·лиха, миб ўжε здаўнàб мали своï рідну ·моўу, пис'мεнε і достоту ·вироблεну; свàтоблиўε ·слово Божε і óго заповіт, вірìснε кожніïб тàмиў; і нε булоб ўнεвічинε рідне ·слоўо; миб тоді мали своï Літεратуру, своï осноўу àсного ·жит'à. Ì нε булоб тоді Ўніï, бо ўсі лукаўи Ізуіц'ки хімород'ні нε турбуўалиб наш пòкі: миб іх тàмили і цуралисàб пити отрут'нóго іх зл'à, бо добрεб бачили до чого цε сà ·тинε.

Талεж,–гà, гà! Заўшε і скріз' нεтака була ·нам долà! Закацубло нашε пис'мεнε ·слоўо ў пεрших початках своіх. Лихо і кара Татар'ского ·пануўан'à затлумило нашε àснε-душεвиснε ·житε, бо ўсі наши нàвизначні, пис'мεні і поўажного ·роду лўди покинули сві рідні крà і ўнεрушилис' ў Літві, аж до вйст'à ·Татар'ского.

Ў цў доўгу і марну ·добу, ў кл'кінацàт' навіт' рокіў, за половину XV-го віка, Літεратура ·наша нεбогато шò собі ·ўскурала,—тà нε мала за глà того, а ні àкоі ·змоги,—ми сà пεрεбуўали тім лишεн', шò заўшε шε придбали і мали.—Тоді величнії Гεдεмин, здаўшис' на нашε ·проханε, зіднаў своε віс'ко з нашим і, по тàжких стусах з Татарўоï, витрутиў іі далεко ·з наших Украін [1]).

з Булгар'скоі на моўу ·Рус'ку, і писанε ·на Волині Архимандритом Пεрεсопніц'кого ·монастирà Грεгором ў 1556 ·р., ў àкоі бачицà ўжε чимало наших посεслўдних слоў.

[1]) *За таку ·раду, ми зі)налис' з Літвоï; т'алεю*

Тим часом, ўшикуўаўши наш дужɛ зблўзнутій крâ, він нɛ стаў, âк оўши, нɛвічити заповіт'ні ôсноўи нашого ·жит'â, алɛж з доброў ·хіт'ў і з поўагоў, прихил'нɛ ўзâў до сɛбɛ нашу ·моўу, писанɛ і звичаі; скупчиў наши *Суд'нɛ ·Статки*, вистачиў з них і даў нам достот'ні *Статут*, ўнɛрушиўши ôго і опонуўаўши ўсɛ нашɛ ў своім Кнâз'тві, âк вірісну осноўу доброго ·жит'â. З того ·часу, ми почали ·мати Річ-посполўдну (Respublica) і виборними з сɛбɛ ·Гɛт'манами і Старшиноў орудуўатис'. От зпоті ўжɛ, ми худко ·схаминулис' і остɛрбнули. За такоў ·радоў і добрими змогами вɛличних наших пɛрших Гɛт'маніў: Кнâзâ Остапа ·Ружин'ского,– добрɛ ўшикуўаўшаго наш крâ, даўшого рɛгулу ·козакам і ім притâжній компут. Кнâзâ *Вɛнжика ·Хмɛл'ниц'кого*,– при ному буў писаній і нам вистачɛній ôсноўній наш Статут,—і прɛславного *Фɛс'-Богданка* ·Ружного, пішло нашɛ житɛ поспɛршому ўплину; – прокинулос' слоўо, пис'мɛна ·річ і стали вироблâтис', та бростатис' скріз',–гɛт' скріз по нашому і Литоўс'кому ·Краў.

Ў продоўж цого погод'ного ·часу і доброго ·ўдâн'â, аж до ўчинка Униі, до скин'ча XVI-го віка, чи до вɛличного і славного Гɛт'мана нашого *Пɛтра ·Сагайдочного*, річ Бібліс'ка чимало ўжɛ зближчилас з нашоў посполўдноў ·моўоў, âка ўжɛ дужɛ стала ў ні і скріз' визначатис': ў свâтобливих казан'âх Попіў

тɛл'ки, âк рідній лўд з рідним, віл'ній і самостôнɛ з віл'ним і самостôним.

наших; ў книжках і, гет'-поспол̇у, ў поўсакому пи сані. Шо вона була скріз'на, не односна з Біблі'с'-коў і з'оўшими моўами Славан'ского Спадна, про те ўже а маў казати.

Осноўний наш Статут, ак наменилос', буў писаний на нашоіж моўи Пакти, превілі і Універсали Гет'ман'ски і Короліўс'ки [1]): (бо по зіднані Літўи з Ладчиноў (1386-го р.) Корол' Ладс'кій Сігізмунд І-, ў ўвагу лўду Козац'кому за ого слаўу і добре шануўані, відвернуў наш кра від Княз'тва Літоўс'кого і пригорнуў ого до Корони Лад'скоі (1569-го р.) *ак вел'ний лўд до вел'ного, реўнії, самостöні до реўного і самостöного,* На цў велику річ величного Корола була від ного нам пособ'на прівілла ў 1569 році.); ўсаки *Суддписе, позви* (позиви), *Накази, Випис Грод'ских-Трибунал'ских* і купних чи громад'ских *Судеў* [2]); ўсі *накази, Устави* і *ордери*

---

[1]) *Так пакти і Прівілі року 1540-го Сигизмунда Авгу-ста, Сташкоўи з Давидоўа, Старости Самборс'кому Антоноўі Радісла'ўс'кому; ще ін'ша ого — ў 1558-го р. — Княза Лўа 1555-го і ого ін'ша. Степана Баторіа 1585 і Сигизмунда III-го 1589-го і 1592-го рокіў.*

[2]). *Судопис'ні акти, аких чимало тепре заходано ў Вел'боўс'кому (Лўоўс'кому) Бернадін'скому монастирі (бел'ш за соцў книжок); і наших, недажа на лихо пожежі, богато ще денде ўнерушилос': ў Житомирі, Луці, Подолі і Кіўс'коі паланці, ўсіх бел'ш за 7 тис. книжок. Ў них і чимало Судопис'них актіў Купного чи громад'ского суда по городах, селах, чи слободах нашого лўду (город'ских, чи слобод'ских посполўдних рад,—*

Гɛт'ман'ски і Ѵсɛі нашоі Старшини; *Хронички Хронологѣ* і *Хронописɛ* [1]) були писані моѴоў, біл'ш Ѵжɛ призначɛноў до посполѵдноі.

ЗаѴгɛт' цього, було чимало повидрукуѴано книжок Святоблививх і ін'ших: *ѵ Острозɛ, Дɛрмɛни, Чɛтвɛртні, Рохманоѵɛ, Крɛмɛн'цɛ, Почаѧѵɛ, Луц'ки, Вɛл'боѵɛ* (ЛѴоѴі), *Вɛл'нɛ, Стротинɛ* і друг.

Та скріз' тоді по палацах Княжих, по господах і підварках значнɛ-родовитого ·лѵду, ростиналас' наша ·моѴа, поки аж, як намɛнилос', при синах Ѵжɛ *Казɛмɛра Ягɛллɛнка*, Ляхами випɛстуѴаних і затяжнɛ-прихил'них до Ѵсього ·Ляд'ского, нɛ Ѵтɛрлас' і моѴа Ляд'ска скріз', та ·навіт' і там, дɛ її ·цуралис' і блѵзнули.

Посполу з Сінклітом ЦɛркоѴнім було Ѵ нас чимало високопоѴажних, тямучих лѵдɛ, дужɛ прихил'них до зіднан'я Біблі'скоі ·моѴи з посполѵдноў і пил'нɛ працѵѴаѴших, нɛ Ѵажа на ті згуби, яки ім тоді ·малис'. Вони жяжнɛ потурали ·Ѵсому за гля Ѵшир'я і бростан'я рідноі ·моѴи: бо поѴажали і трималис' її, як святобливого заповіту ·свого. НаѴажл'ніши з них, були Князі: *Острож'ки, Чɛрторіс'ки, Вишнɛвɛц'ки, Ко-*

бо спозадаѵнього ·щɛ віку судилис' ѵ нас громод'скими-посполѵдними ·радами. Ѵсɛ ці акти писані нашоў моѴоў, дɛ часом траплѵця і Ляд'ски ·слоѴа.

[1]) *Нɛстора, Чɛрнигɛс'ка, Хронологія Високославних Ясновɛл'можних Гɛт'маніѵ; Лɛмɛнт лѵду ·побожного, Самовидця, вɛличного ·Конис'кого, Грабянки (Грабинки) Лɛона ·Бобилин'ского і Вɛличка.*

рец'ки і *Санґушки;* Кназ' *Андрі Курб'скі* і *Оболен'скій* (вйс'ці з Москові); Підскарбі *Гарасим Смотрицкій,* акій написаў присвітку з віршами до Біблії Остроз'кої; *Пресвітер Васил',* вистачиў своў добру працў про «Едину віру і Церкву», *Кирило Лукар'* ректор першої нашої Остроз'кої школи, [1]) Уфундоўа-ної Кназем Остроз'ким. От аки лўди були рател'ними і незарними спомогачами працоўцам тодішним нашим, а найбіл'ш слаўному нашому полочан'цў *Скорині,* дуже і пил'не затажному до зіднан'а Біблі́с'кої моўи з посполўдноў.

Тоді ўже Література наша почала худко виробла-тис' і ширітис', шо достоту видко з тіх Литературних прац', аких тоді чимало було повистачино Світу [2]).

Це достослаўне зіднане житечної моўи з Біблі́с'коў,

[1]) *Першої, по зрўнуўані Татарўоў стародаўних, аки були ше за Ярослаўа і Володара.*

[2]) *Упис книжкам, видрукуўаним тіл'ки ў одної Остоз'кої друкар'ні і вистаченим світу:*

—Новій Завіт з псалтирем по переду (1580-го р.)

—Біблиа і Хронологиа (1581-го р.)

—Листи Патріарха Іремиі і Діалоґ Патр. Генодиа (1583-го р.)

—Апоризис, або одмоўна річ на книжки про Собор Берестіс'кій і книжка «Униа» (1595-го р.)

—Одпис на лист ў бозі велебного отца Іпатиа (1598 р.) і Листи Патріарха Мілетиа до праўославних; псалтир' з Часословом (1598-го р.) і ін'ших, мабут' чимало, аких ми ше незнаємо.

дало нам то нɛбɛздоўбній скуток, що ми ·мали латўу ·змогу писʼмɛнɛ пɛрɛбуўатисʼ моўоў, добрɛ ўжɛ нам стамноў і ти порuч вистачок і ўжиўок спадного ·розуму.

Ў ці злотодобній час нашого ·бутʼа, ми мали своў гарну ·родину, поўну ситоўніх роскоші; своў заповітʼнў ·віру і родовити ·звичаі; своў річ розмоўну і літɛратурну, достоту ·ўжɛ приздачину; мали сві Статут, цў наваʼнішу основу ўшикоўаного ·краў; мали посполўдну ·річ (Respublica), своў ·волў, своі козацʼкі ·вісʼко і ого ·славу, своіх Гɛтʼманіў, Старшин, і вірісні були лўдом самостоним; та нɛ мали лиха ·собі.

Лах тоді буў нам за панібрата, нɛ тручаўсʼ і нɛ сікаўсʼ з своім пануўанім, та шкода ому було про цɛ ·гадати! Він са трімаў прихилʼним чоловіком зʼаким і варт було ·брататисʼ.

·Наш кра кішиў тоді городами, та сɛлами славного ·лўду Козакорусʼкого; і мали ми покі, раду і ·одскрізʼ поўагу; злото і ўсі житɛчні ·роскоши річками ·навітʼ розлилисʼ по наших, ра-Божɛ гарних Украінах!...

Тимж часом, добри ·Лашки живилисʼ коло нас достотʼноў нашоў ·моўоў, ак і сами цɛ ·кажутʼ, пɛрɛтали з нɛі до сɛбɛ багато слоў і наш одажній посполўдний-спорад, аких запɛрш нɛчули ·ў сɛбɛ і нɛ мали; а заласними і нɛвимоўнɛ-гарними нашими ·співами розўажали шлахɛцʼки сумоти і своі ·пустодуші...

II.

Ак-ос', на обрії нашого ·краў насупилас' і загруготіла чорна-лўта ·хмара; поўагом стала насоўуўатис' і ширітис' по наших Украінах. Чим біл'ш вона блисчилас', тім дуж лўтуўала, аж поки, на скін'чи XVI-го віка, зле тажко-тажким-лихом не окошилас' на рідний наш кра!... Тоді нестримна ·борўа пронеслаcá ў нєму од зори ·до зори, рўнуўала і невічила ўсе, не маўчи собі ·ўгаўу. Ўчинилас' Униá, цє марний виплодок Ізуіц'кого ·лиха цє некчемнії вижмок Лад'ского ·заласá до пануўан'á. О не згораж біда, та нам сталас'! Розбурхоталасá тажко-лўта ·кара ў нашим краі; розджеўрилас' пожега і худко запалали ·скріз' ўсі наши ·роскоши. ·Де, по старовічних городах і селах, наших кішиў слаўнії лўд, там сталис' руіни і порозтеклисá ·скріз рудáни ·річки. Заблўзнулас' наша ·віра і ўсі заповітт'и ·основи нашого ·жит'á. Застогнаў лўд Козакорус'кий і ў своєі важкоі ·скруті незмаўсá ·ради. Тажка, о тажкаж недолá тоді нам спалас'! І не було ·праўди! Озвірчилос' і посатанило Лад'ске ·сер'це ў нажаклих ўчинках. Здаіца ·ўсі пекел'ні ·лиха залўтуўали над нами, глумуўчи; і, ў нагірш ще лиха, Варшаўс'ким Сеймом (1596-го ·року) Лахи по-

становили: шо̀б лу̊д наш Козакорус̕кй зго.іа̀ повистинати і кра̂ наш, рідни кра̂! до гича зрУнуУати і У нвіч обгрнути!

ДиУо, та̀ трічи ∙диУо! чого нг Учинг грішний лу̊д, забуУши ʻБога і о̀го ∙праУду?... Чижгж Ла̀хи позсувулис̕ з глуз̕ду̀, шо̀ ім примріас̕ латУа ∙змога, пгргвгрнути Усі заповіт̕ні ∙о̀сноУи нашого ∙жит̕а̀, по своім примхам? Чижгж вони просвітку ∙са̀ нг мали, шо̀ поУажилис̕, блу̊знути і нгвічити нашу ∙віру, родовити ∙звичаі, моУу і наши спозадаУні ∙статки?... Хіба̀ж вони про тг ∙забули, шо̀ наш вгликй кра̂ нг паланкоУж буУ Ла̀д̕скоУ і ніа̀кимж потужним іх надбанком? Наш кра̂, буУ самот̕ні кра̂ Козакорус̕кй, ві.іьнй і самосто̂ні, а̀к і іх кра̂ Ла̀д̕скй. Ми мали Усг своі, нг бажали і нг хтіли нічого ін̕шого (істоУнгж маУчи У сгбг заУшг добри ∙змоги, шо̀б привгрнути до сгбг дг а̀кй сусід̕ні лу̊д з̕о̀го ∙манками.) Талгж ми нг робили ∙того і заУшг цуралис̕. Ми добрг та̀мили і дужг поУажали заповіт̕ні ∙о̀сноУи своо̀го ∙жит̕а̀, шо̀б важитис̕ нгвічити чужи, нг нам прита̀жні. Ніколи ми нг вабилис̕ з лиха, а̀к оУши, бо мали ∙праУду і за вгликг сва̀то ∙покладали нгруша̀ти родовіті ∙о̀сноУи лу̊д̕ского ∙бут̕а̀. НгУжгж Ла̀хам ніколи і У гадки нгспадалос̕, шо̀ важучис̕ на такг ∙сва̀то, трґба сподіУатис̕ і чикати за тг праУдиУоі ∙кари від Бога і лу̊ді? Чи іж таки У світі ∙змога, шо̀б з сгр̕ца̀ *дві-сот-кіп-тиса̀ч лу̊ду* (12,000,000), — натужнг повисмикуУати Усі о̀го ∙о̀сноУи, а̀ки з ним щіл̕нг прижилис̕ і напотомні ∙часи склгпилис̕?... Га̀, га̀! О̂ нгбостлутй Ла̀шг! Хімгру ∙ти стгжиУ.

Тарасідс'ка •ніч і Преславний Хмил'ницкий, зчохом доклали тобі •дяки, за твоу •працу; протерли тобі затлумлені очи, шо аж жахно було тобі самому •очкнутис' і побачити своє невігласе і пхел'ні •Учинки. Чи, мабут', здаУшис' на себе, Ляхи гадали, шо •нас так латУе •спсути, як сами •спеулис', Уажаучи на ті хібчи, яки Усим Славянам наробили чимало •лиха:

Істоуне Уже світу, шо ми, як родовитий луд Славян'ски, тримали •У себе Усі добротлиУи оздоби і Усі вадлиУи •хібчи, яки по Усіх Славянах посполу •малис' і мупа (та •якиж заУше робили і досі роблят', ому Усе-зле-лихе.)

Ці родовити хібчи •наши тіж навіт', шо ми були заУше сноблиУим живірним лудом і дуже чул'ним на перемики. НапрОшеж ці хібчи •малис' поміж панами і лудом заможним: Вони скріз' і заУше прит'мом лізли з родовитих осноУ своого •жит'я; худко •цуралис' іх, як свого •звичного—посполудного і приручали •до себе чимало новаго, хочаб і зле •поганого, непритул'ного, аби чужого, шоб тил'ки нездаУатис' посполу •ріУним, односним; а виступати з громади, якоуб новинкоу, та чванитис' і скріз' носитис' з неу, як тому •дур'ноУі з латками •на жупані. Ці хібчи Уже здаУна •були з нами, та непокидаут' нас і досі; заУше шпікуУали, псули, чи витручали •де шо з нашого •родоУитого поУажного; а денде, по оУших Славянах, і велики •лиха Учиняли.

Згадамо паноУе, та помірк'уімо, як ся тримало Цезарс'ке •кубло посредки спад'ного луду Славян'ского? За шо Уже воно не хапалос', на шо Уже не важилос',

абиб ому гуру •Sзати, та верхоSодити по іх роскошах; бо тамило і чуіло, шо маленька •калужа багн... оі •води, не витримаіщá пòблиз' морá: бурхне •воно і кропли ii не Sшукаіш. Тàмилнж це Цезарщі і шоб рачій захоSатис' непорушне S своіх німеских чи, вірісніш, S жидіSских осноSах і, добре бачучи, шо ім нема •змоги наSпик стати велнкоі і дужоі Славан'-скоі •громаді,—шатнулис' до ін'шоі •ради: счил'ніш ше скупчилис' коло берла •свого і, криучис' ім, не Sажали •на праSду, а хапалис' за Sсі змоги, абиб довести своу •сподіSанку до бажаімого •скутку: «Шòб заволати •луд Славан'скій і верхоSодити ім; шòб витрутити •з нòго Sсі родоSити •осноSи, та Sтерти •своі і кинути це велнке •море луду S таку навіт' стату, шоб воно нестàмилосá •ніколи, нишклоб собі, та непручалосàб Цезар'ском у •кублу незборонне вижимати і SжиSати Sсі своі •користи; шòб воно ніколи не мало •просвітку і змоги порозхвилитис' і заграти, а нишклоб, та ковизло S своòму •затоні і не малоб собі •прочинку.»

За такоу •радоу, тримаучис' цубко •òдно-дного і криучис' берлом, це лихе ТоваріствSо, під добрим захистім розбростати •свіччене і, Sажаучи, шо Sсі Славане чул'ні •на перемки, почали, з поSагу •хаіти, а дали •ганити, та невічити Sсі іх родоSити •осноSи; привернуSши •сперш до себе, до свого •заповіту, Sес' значній і заможній луд; понімчили іх і іміж стали лихоSодити S Славан'ському •Світі. Глумòта іх на Sсі святобливSи •осноSи, чул'ніш Sсòго була •Славанам, а дивлучис' на хаіне значного і замож-

Тарасѣдс́ка ніч і ПреславнӢ Хмил́ницкӢ, зчохом доклали тобі дҭаки, за твоу праціу; протерли тобі затлумлені очи, шо аж жахно було тобі самому очкнутис́ і побачити своѣ невігласѣ і пхел́ні учинки. Чи, мабут́, здавшис́ на себе, Лахи гадали, шо нас так латве спсути, ак сами спеулис́, вважаючи на ті хібчи, аки всим Славанам наробили чимало лиха:

Ӏстовне вже світу, шо ми, ак родовитӢ луд Славан́ски, тримали у себе всі добротливи оздоби і всі вадливи хібчи, аки по всіх Славанах посполу малис́ і млуа (та акиж завше робили і досі роблат́, ому всѣ-зле-лихе.)

Ці родовити хібчи наши тіж навіт́, шо ми були завше сноблищим мивірним лудом і дуже чул́ним на перѣмки. Напрѣшеж ці хібчи малис́ проміж панами і лудом заможним: Вони скріз́ і завше прит́мом лізли з родовитих основ свого жит́а; худко цуралис́ іх, ак свого звичного-посполудного і прилучали до себе чимало новаго, хочаб і зле поганого, непритул́ного, аби чужого, шоб тил́ки нездаватис́ посполу рівним, односним; а виступати з громади, акоюб новинкоу, тѫ чванитис́ і скріз́ носитис́ з неу, ак тому дур́нові з латками на жупані. Ці хібчи вже здавна були з нами, тѫ непокидаут́ нас і досі; завше шіцкували, псули, чи витручали де шо з нашого родовитого поважного; а денде, по обших Славанах, і велики лиха учинали.

Згадѫмо панове, та поміркуімо, ак са тримало Церс́ке кубло посредки спад́ного луду Славан́ского? За шо вже воно не хапалос́, на шо вже не важилос́,

абиб ому гуру •Ўзати, та верхоЎодити по їх росконшах; бо тамило і чуіло, шо маленька •калужа багн... оі •води, не витримаіща поблиз' мора: бурхне •воно і кропли її не Ўшукаіш. Тамилиж це Цезарці і шоб рачій захоЎатис' непорушне Ў своіх німских чи, віріснійш, Ў жидіЎских осноЎах і, добре бачучи, шо ім нема •змоги наЎпик стати великої і дужої Славанської •громади,—шатнулис' до ін'шої •ради: счилнійш ше скупчилис' коло берла •свого і, криючис' ім, не Ўажали •на праЎду, а хапалис' за Ўсі змоги, абиб довести своу •сподіЎанку до бажаімого •скутку: «Шоб заволати •луд Славанскій і верхоЎодити ім; шоб витрутити •з нього Ўсі родоЎитні •осноЎи, та Ўтерти •своі і кинути це велике •море луду Ў таку навіт' стату, шоб воно нестамилоса •ніколи, нишклоб собі, та непручалосаб Цезарскому •кублу незборонне вижимати і ЎжиЎати Ўсі своі •користи; шоб воно ніколи не мало •просвітку і змоги порозхвилитис' і заграти, а нишклоб, та ковпзло Ў своому •затоні і не малоб собі •прочинку.»

За такоу •радоу, тримаучис' цубко •одно-дного і криючис' берлом, це лихе ТоварістЎо, під добрим захистім розбростати •свіччене і, Ўажаучи, шо Ўсі Славане чулні •на перемки, почали, з поЎагу •хаіти, а дали •ганити, та невічити Ўсі їх родоЎитні •осноЎи; привернуЎши •сперш до себе, до свого •заповіту, Ўес' значній і заможній луд; понімчили їх і іминж стали лихоЎодити Ў Славанскому •Світі. Глумота їх на Ўсі сватобливі •осноЎи, чулнійш Ўсого була •Славанам, а диЎлучис' на хаіне значного і замож-

ного •лўду, не змаў са ради ў своому •заповіті і, споўапоўагом, стаў цуратис' свого, псутис', та німчитис'. Бо ў серціж ого було враже •кубло, аке, ўпродоўж не одного навіт' віка, неприпинне і нажавне тримаўчис' свого •ласу, заўше вистачало з себе чимало гадоўого •лўду, акий скріз' кішиў, плазуўаў і ўсе отручуўаў, на шо важилис' ого •лихоўини. Тімж часом, зниш'а перехапуўаў гарних лўдеі, аки трималис' своіх родоўитих осноў і, незбороне, затрачуўаў іх, не жахаўчис' і кари •Божоі.

З поўагу і доўго це лихо •робилос' і, ледўе-ледўе, не довелос' ўже до такого •навіт' скутку, шо шеб кил'ки-нацат' рокіў, та згинулаб сердега •Чехіа, а за неў і оўши Славане •Спад'на. Бо дуже попсулис', понімчилис', покинули своў •моўу і ўсі своі родоўити основи; соромилис' іх нагп', ак хлопс'кого, гевал'ного і притажного тил'кі простолўду, а не ім свічним попихачам, та патпикам німс'ко–жидіўс'ким. Т'алеж, хўала •Богоўі! Небуло і небуде того ў Світі, шоб, по примхам та хімород'нам пхел'ноі •чети гадўчих виплодкиў, (аким заўше горазд робити велики •лиха ў світі), шоб, по іх вигадкам і химерному •ласу, ўневічити біл'ш за *три-сот кіп-тисач* (18,000,000) доброго, праўдиўого і самот'ного •лўду. . . . .
. . . .
. . . .
. . . .

Того, кажу, нє було і нєбудє: Бо прокинулас' Чєхіа̂, та̂ виправила собі ўсє своє, чим сперш ўживалас'; і, тепрє навіт', має нєтіл'ки ўсі своі основи родовитого жит'а̂, т'алєж і мову свою̂, а̂к сва̂тоблиўий данок, ўза̂ла до сєбє, бо ста̂милас': шо нє ма ў світі за ріднєсєн'ку мову. . . .

. . . .

. . . .

А̂к-би нє ці хибчи, а̂ки ім віки тлумили о̂чи, чи далиб вони Цєзар'ца̂м заволати сєбє? Чи схилилиб своі виі до іх а̂рмуўан'а̂, шо̂б ў та̂жко-лихоі долі законизти і марнє перебуўатис' ў світі, та̂ те нєначєб тіл'ки з ласки Цєзар'скоі; а тоб іх, бачте, і нєстало!.. Га̂, га̂! Тепрє ўжє задобрє сталос' знати, шо̂ лу̂д Божий коли схаминєсца̂, та сєбє ста̂мє, то ўжє зробє, шо̂ о̂му треба, і нєма о̂му спину на раду собі! . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

По̂руч з тім лихом, а̂к намєнилос', залиховали і Ла̂хи по наших Украінах і, а̂к Цєзар'ці, почали з Панства, бо воно скріз' і заўшє було прихил'нє до берла, а̂кє давало о̂му волу̂ і ўсі змоги верховодити, вередуўати, грабуўати і, кріу̂чис' берлом, нє жахатис' праўдивоі кари. У̂ цу̂ халєпу, наш на̂значніший лу̂д: Кна̂зі, пани і заможні місц'ман'ці нє довго

трималис' ў своїх осноўах, а мусили прихилитис' Лад'скому лихоўі, шоб нє згубити своїх манкіў і свого пануўан'а. Талєж цє була пхєл'на чєт' вєликої громади нашого лўду; цєж були тил'ки ті ӑўзачи, аки нєхтили ўажати на тажку скруту і лихоўину своєї родини. Лахиж, тим часом, радніши на прихилє паніў, сподиўалис', за їх змогоў, полашити нас і тє робити з нами, шо зробили Цєзар'ці з лўдом Славан'ским своого бєрла; таба: «*Хапали ў хапици, хапицаж по пицє.*» А лўтіж ўчинки Лад'ского лихоўан'а тил'ки запламили їх проўдиўоў ган'боў; і плами ці ўнєрушуца з ними, аж поки світ праўди сає....

Обачєж, ў продоўж цєї лихоўини, вєлики нам шкоди сталис': Зрўнуўали і сплўндруўали Лахи наш рідний кра; натужнє повисмикуўали купни чи громад'ски ради, осноўного нашого жит'а. Покинули нас ўсі наши заможні і значного роду лўдє: *Острог'ки, Вішнєвєц'ки, Чєрторис'ки, Огин'ски, Сангушки, Збораз'ки, Глин'ски, Ружин'ски, Радзўили, Сапиги, Ходкєўичи, Пацє, Балабани, Вишиц'ки, Жолкєўс'ки, Бронєўс'ки, Браниц'ки, Потоц'ки* і до сто-сот-крот ін'ших! Ўсі вони, поўагом, однозадним, стали покидати своі рідни осноўи, та привєртатис' до Унії і Лад'ского пануўан'а. Важко було поспôлўду триматис' ў своїх спозадаўних осєлах; руіни, пожєга — ўсєж, ўсє ўнєвіч обєрнули!..

Богато лўду, тікаўчи лиха, мусило покинути своі заўласні манки, ріднєсєн'кє кубло, і рушати на

шү-біч Днипра, сумуўчи по своїі •родині. Скріз′, ү позрүноүаних городах і сєлах наших, сталоса •пусто; забитй і скалічний лўд валаүс′, ак тє падло, шо тручинє на поталу •звірчу; розшматкоүани і нєдожвакоүани •шє кист′накп лўд′ски скріз скалилис′ на Світ Божий і, ніби цєў смєртноў ухмылкоу, домоүлали •Лахам за їх нєпраүду і лихоүини. Джорєлом ўшилас′ руда і стигла •по калўжах чи, заскарупліўчис′, марнє •чєрвоніла по руінах; смєрт′ скаржилас′ нам ү вічи, борсалас′ і скріз′ вітала, ласучис′ на житє •нашє. Үсі тоді лиха поскупчилис′ над нами, загомоніли і загули своі пєкєл′ні спіүи, остат′ноі •години!...

. . .

Ў таку скрут′нў •добу, за нєзгод′ними похилинами,— Літєратура •наша, нємаўчи, ак спєрш, достот′них працоүціү і нєзарних спомогачє, мусила •спсутис′; заблўзнута була дужє посполўдна наша •моүа і Лахи, глумуўчис′, дали і наз′віс′ко «*хлопс′коі*». Талєж, нєүажа на тє, нє захоали ми своїі рідноі •моүи і вона, ак данок Божий, сталас′ нєпорушна, і нє похил′нє трималас′ достославним і вірним посполўдом (заүгєт′ лиш паніү, ак үжє •наменилос′). Пєрєвєрнути і үнєвічити її нє було, нєма і нє будє ү Світі, а ніакоі •змоги . . . .

. . . .

Ним поки пєрєбурхала ца лўта •бора, кра наш, заүдакоў прєславних і величних світочє-віри, стаү очунўүатис′, остєрбуүатис′ і складати сподіүанки на ласку •Божу. О нє раз схамєналис′ ми ү своїі •нєволи,

ак сполохані орли у своому кублі; нераз повертали ми лихо Ладске, ак прауднуу і шкулну кару, на іх-же безголоуі; нераз пручалас наша воля скинути з себе ганлиуе армууані, з дуже огидним невічім тажкоі скрути! Наши батки-Гетмани: *Косинскій*, *Наливайко*, *Остраница*, *Тарас*, *Паулюк*, з чималоу генералноу старшиноу, зажили (понали) собі раснославні вінки задрущу сватоі віри. Тодіж-то настау нам світ прауди, настау час Божого звила—і сталас нам рада: Ак блискауkoу скрізь освітилос і, моу би разом, усе пробудилос!...

Настау Хмилніцкій — і поустау наш слауній люд Козакорускій! Цей ручій велетен Козацкій визволиу край рідний з-під Ладского стиса і зажиу собі усісвітнюу славу, ака ген, ге! — николи незмарніе і не зляже!...

III.

Ним-поки ставс' нам великий час ради, ми не були, ак вівці на без-баш, а мали добрих Шафарі — достот'них боронців вiри і правди: *Гедеона Балабана, Вона Орак'ского, Тура Копистин'ского, Корец'кого Сураз'кого, Мужилов'ского, Деплиц'кого, Хмару Максима,* величного *Петра Могилу* і славнаго Гет'мана нашого *Петра Сагайдачного.* За них ще почали вигортатис' з руін наши спозадавні города і села, а з ними, незабаром, і наши школи: *Остроз'ка, Киів'ска*[1]), *Л'вов'ска, Луц'ка, браство Могилев'ске*[2]) і *Запороз'ка*; а далі, худко порозбросталис' і скріз' по наших Украінах; найваж'ніше ж було Коллегиал'не браство Киів'ске. Ці вишметні люде невтомне пил'нували, шоб скріз' порозбростати проміж посполудом належне свічене і, шоб цев важ'ной основой, примiти наупик стати хімород-

---

[1]) *Киів'ска школа, за Петра Могили, сталася браством.*

[2]) *Воно було збудоване ласкою Князя Огин'ского в 1633 роце.*

на́м, нажакним пôторжкам і кабіжам лукаўих Ладл'-щў.

Заа́кого ·ўдан'а́ і за добрими ·змогами, досит ми ·мали ў на́притрібний час слаўних і рвіне-пил'них вихтоўціў Киі́ўс'кого ·Браст'ўа, а́ки своеу́ пис'мелоу́ ·працеу́, а на́гірш свато́бливўим казанім слоўа ·Божого, (достот'ноу́-посполу́дноу́, добре нам ста́мноу́ ·моўоу́), настаўла́ли і баронили ·нас ў наших визнаўках віри і дуже невичили ·ўсі нажакни пôторжки У́ниі. Так були з церкоўного ·стану: *'О́ў Борец'кий, Леон-Карноўич,* (наш величний каза́ниц', а́кому ўда́чниі лу́д даў наз'віс'ко ·«Злотоустого» [1]). *Захар Копистен'-ский* [2]) *Коссоўич* [3]) *Кирил Стаўроўец'кий* [4]) *Смотриц'кий* [5]) і др.; а свіц'кого ·стану: *Петро 'Сагайдачний* [6]), *Тетера́, Аким Самко* і оўши друг.

Хоча з того-погодно́го ·ча́су, Література наша зноў прокинулас' і стала біл'ш-ширстис'; але ж ўже ·негадали про зіднаніе посполу́дноі ·моўи з Біблі́с'коу́;

---

[1]) *Він написаў і вистачиў «Обличенье на Униу́» (1608-го ·р.).*

[2]) *О́го достот'ниі переклад дуже спсутоі, даўно́і ·праці: «Ка́зан' Златоустого на посланіе св. Апостола Паўла і на діі св. Апостол; а идеал'ніша ого ·праца́: «Палинодіа́» (1623 ·р.)*

[3]) *О́го ·вирши на пôсмерт' Гет'мана ·Сагайдачного.*

[4]) *О́го: Богословіа́, ўсзічне Е́ваніеліе і ого віршоўне поспіўе.*

[5]) *О́го: ·Піс'менниця́.*

[6]) *Гет'ман Сагайдачний написаў: «Про Свяшу ·зру.»*

та на цу добру •працу не мали •коли; а гадали про ва'ніше: Треба •було квапитис' писати, та ше такоу •навіт' моуау, ака тоді була біл'ш стамноу пис'меЯому •лЎду; а ца моуа була бридка і дуже •спсута ладскими •вибрудками.

Усі тогод'ні •праці величних і славних борон'ціУ родоУитих статкиУ наших і віри, ціх вишметних лЎдЇ а на́прш: *Петра 'Могили, Степана 'Зизанід* і *Теофила 'Ортолога*,– достоту і нажакне •вистачали, на Учунку Усого •Світа, неправдиУи осноУи •Уніі (*ріа-frause*); хірхл'ні і лукаУи •прошухи Ізуіц'ки і іх затажне •лихо, аке вони так худко •скріз' бростали. Розумна і добра ца •праца, нале́жніїж тоді і скуток мала: Бо Уневіч обернула Усі каверзи Уніац', ки і дала •нам змогу наУпик ім стати неомил'ноу •праУдоу. Ак різно і шкул'но було •це Ізуітам, про те •навіт' і сами кажут': «Шо вони не гича •неУскураут', коли ми матимем таких лЎдЇ, ак. *Петро 'Могила, Степан Зизанї, ч Теофил Ортолог*.

Хоча і сперш ше були •лЎде, аки бачили •притрібки вилусчити і виноУити нашу тогод'ну •моУу, дуже позабруд'нану вражими на́плинками (Заакого •Удан'а У 1596 •рац *Протоєрї-Зизанї-ТустаноУс'кий* вистачиУ Уже першу Славан'ску •пис'мелицу, а У 1619 •р. *Мелеті Смотриц'кий* вистачиУ Світу •ше другу): т'алеж Зизані і Смотриц'кий, У обох ціх працах, тримались' моУи ЦеркоУнославан'скоі і будоУали своі викладки по іі осноУах, неУажа на річ посполЎдорозмоУну, ака трималас' скріз' п'оббіч Днипра, не промиж панами (ца була •спсута і не варт було Уа-

нáм, нажакним пòторжкам і кабіжам лукаўих Лабл'-щў.

Заáкого ·ўдан'á і за добрими ·змогами, досит ми ·мали ў нáпритрібний час слаўних і рвінє-пил'них вихтоўціў Кијўс'кого ·Брастўа, áки своєў пис'мєлюў ·працєў, а нáгірш свáтòблиўим казанєм слоўа ·Божого, (достот'нóў-посполўдноў, добрє нам стáмноў ·моўоў), настаўлáли і баронили ·нас ў наших визнаўках віри і дужє нєвічили ·ўсі нажакни пòторжки Ўниї. Так були з церкоўного ·стану: *'Óў Борєц'кий, Лєон-Карноўич*, (наш величний казòниц', áкому ўдáчний лўд даў наз'віс'ко ·«Злотоустого» [1]). *Захар Копистєн'ский* [2]) *Коссоўич* [3]) *Кєрил Стаўроўєц'кий* [4]) *Смотриц'кий* [5]) і др.; а свіц'кого ·стану: *Пєтро 'Саєáдачний* [6]), *Тєтєрá, Аким Самко* і оўши друг.

Хоча з того-погоднóго ·чáсу, Літєратура наша зноў прокинулас' і стала бiл'ш-ширстис'; алєж ўжє ·нєгадали про зіднанє посполўдноі ·моўи з Бібліс'коў;

---

[1]) *Вин написаў і вистачиў «Обличєниє на Униў»* (*1608-го ·р.*).

[2]) *Óго достот'ниї пєрєклад дужє спєтої, даўнóї ·праці: «Кáзан' Златоустого на посланє св. Апостола Паўла і на дії св. Апостол; а ндєал'ніша єго ·працá: «Палінодіá» (1623 ·р.)*

[3]) *Óго ·вірши на пòсмєрт' Гєт'мана ·Саєáдачного.*

[4]) *Óго: Богословіá, ўсячнє Євангєлиє і єго віршоўнє поспіўє.*

[5]) *Óго: ·Пис'мєнниця.*

[6]) *Гєт'ман Саєáдачний написаў: «Про Своту ·іру.»*

тā на цў добру •працў нє мали •коли; а гадали про вал′нішє: Трєба •було квапитис′ писати, тā шє такоў •навіт′ моѴаў, ȧка тоді була біл′ш стāмноў пис′мєпому •лўду; а цȧ моѴа була бридка і дужє •спсута лȧд′скими •вибрудками.

Ўсі тогод′ні •праці величних і слаѴних борон′ціѴ родоѴитих статкиѴ наших і віри, ціх вишмєтних лўдє а нāгірш: *Пєтра ˇМогили, Стєпина ˇЗізанiȧ* і *Тєофила ˇОртолога*,– достоту і нажакнє •вистачали, на Ѵчунку Ѵсо́го •Світа, нєпраѴдиѴи осноѴи •Ўні́ (*pia-fraus*); хірхіл′ні і лукаѴи •прошухи Ізуіц′ки і іх затāжнє •лихо, ȧкє вони так худко •скріз′ бростали. Розумна і добра цȧ •праца, налєжніїж тоді і скуток мала: Бо Ѵнєвіч обєрнула Ѵсі каверзи Ўнiȧц′, ки і дала •нам змогу нȧѴпик ім стати нєомил′ноў •праѴдоў. Ак різно і шкул′но було •це Ізуітам, про тє •навіт′ і сами кажут′: «Шо вони нє гича •нєѴскураѴт′, коли ми матимєм таких лўдє, ȧк: *Пєтро ˇМогила, Стєпан Зізані*, і *Тєофил Ортолог*.

Хоча і спєрш шє були •лўдє, ȧки бачили •притрібки вилусчити і виноѴити нашу тогод′нў •моѴу, дужє позабруд′нȧну вражими нȧплинками (Заȧкого •Ѵдан′ȧ Ѵ 1596 •рацı *ПротоЄрє-Зізані-ТустаноѴс′кий* вистачиѴ Ѵжє пєршу Славȧн′ску •пис′мєпицў, а Ѵ 1619 •р. *Мєлєті Смотриц′кий* вистачиѴ Світу •шє другу): тȧлєж Зізані і Смотриц′кий, Ѵ обох ціх працȧх, тримались′ моѴи ЦєркоѴнославȧн′скоі і будоѴали своі викладки по іі осноѴах, нєѴажȧ на річ посполўдорозмоѴну, ȧка трималас′ скріз′ п′обȯбіч Дніпра, нє проміж панами (цȧ була •спсута і нє варт було Ѵа-

нам, нажакним пôторжкам і кабіжам лукаѕих Ладл'-щѕ.

Заакого ·ѕдан'а і за добрими ·змогами, досит ми ·мали ѕ напритрібний час слаѕних і рвіне-пил'них вихтоѕціѕ Киѕс'кого ·Браства, аки своеѕ пис'меною ·працеѕ, а нагірш сватоблиѕим казанім слоѕа ·Божого, (достот'ноѕ-посполѕдноѕ, добре нам стамноѕ ·моѕоѕ), настаѕлали і баронили ·нас ѕ наших визнаѕках віри і дуже невичили ·ѕсі нажакні пôторжки Ѵниі. Так були з церкоѕного ·стану: *'Ôѕ Борец'кий, Леон-Карноѕич,* (наш величний казôнец', акому ѕдачний луд даѕ наз'віс'ко ·«Злотоустого» [1]). *Захар Копистен'-ский* [2]) *Коссоѕич* [3]) *Кирил Ставроѕец'кий* [4]) *Смотриц'кий* [5]) і др.; а свіц'кого ·стану: *Петро 'Сагадачний* [6]), *Тетерá, Аким Самко* і оѕши друг.

Хоча з того-погодного ·часу, Література наша знеѕ прокинулас' і стала биеш-ширстис'; алеж ѕже ·негадали про зіднане посполѕдноі ·моѕи з Бібліс'коѕ;

[1]) *Вин написаѕ і вистачиѕ «Обличенє на Униѕ»* (*1608-го ·р.*).

[2]) *Ôго достот'нє переклад дуже спеѕтоі, даѕноі ·працѕ: «Казан' Златоѕстого на посланє св. Апостола Паѕла і на дні св. Апостол; а ндеал'ніша ôго ·праца: «Палинодіа»* (*1623 ·р.*)

[3]) *Ôго ·вірши на пôсмерт' Гет'мана ·Сагадачного.*

[4]) *Ôго: Богословіа, ѕсѕчне Еѕангеліє і ôго віршоѕне посніѕє.*

[5]) *Ôго: ·Пис'меѕница.*

[6]) *Гет'ман Сагадачний написаѕ: «Про Своту ·ѕри.»*

та на цу добру •працу не мали •коли; а гадали про ваљ'ніше: Треба •було квапитис' писати, та ше такоу •навіт' моуау, ака тоді була біл'ш стамноу пис'меНому •луду; а ца моуа була бридка і дуже •спсута лад'скими •вибрудками.

Усі тогод'ні •праці величних і слаУних борон'ціУ родоУитих статкиУ наших і віри, ціх вишметних луде а напрш: *Петра 'Могили, Степана 'Зизанія* і *Теофила 'Ортолога*,– достоту і нажакне •вистачали, на Учунку Усого •Світа, непраУдиУи осноУи •Уніі (*pia-fraus*); хірхл'ні і лукаУи •прошухи Ізуіц'ки і іх затажне •лихо, аке вони так худко •скріз' бростали. Розумна і добра ца •праца, належніж тоді і скуток мала: Бо Уневіч обернула Усі каверзи Уніац', ки і дала •нам змогу наУпик ім стати немил'ноу •праУдоу. Ак різно і шкул'но було •це Ізуітам, про те •навіт' і сами кажут': «Шо вони не гича •неУскураут', коли ми матимем таких луде, ак: *Петро 'Могила, Степан Зизаніе,* ѣ *Теофил Ортолог.*

Хоча і спершше були •луде, аки бачили •притрібки вилусчити і виноУити нашу тогод'ну •моУу, дуже позабруд'нану вражими напл'шками (Заакого •Удан'а У 1596 •раці *Протоерѣ-Зизаніе-ТустаноУс'кий* вистачиУ Уже першу Славан'ску •пис'менницу, а У 1619 •р. *Мелетіе Смотриц'кий* вистачиУ Світу •ше другу): т'алеж Зизані і Смотриц'кий, У обох ціх працах, тримались' моУи ЦеркоУнославан'скоі і будоУали своі викладки по іі осноУах, неУажа на річ посполудорозмоУну, ака трималас' скріз' п'обобіч Дніпра, не проміж панами (ца була •спсута і не варт було Уа-

жати •на неі), а проміж Ўсім простолўдом, КозаствЎом і славним Запорожєм; ца моЎа була бростливЎа, пособ'ні собі ôсноЎи •мала і дуже •дàлилас' від моЎи ЦеркоЎнославан'скоі. Талеж шкодà, на неі •неЎажали, а Ўсе складалис' на осноЎи ЦеркоЎнославан'скоі, здаЎнà Ўже моЎи Літературноі, хоча і мертЎоі, àка притрималас' Ў Славан'скому •світі, àк та Лан'ска •моЎа на Спад'ні, і осноЎи àкоі достоту •прикладалис' скріз' до Ўсіх Славанопис'менних моЎ.

Теперж Ўже мушу •казати: шôб мати •де достот'нЎ •*Пис'менницЎ*, повинно іі вистачати Ў осноЎах родовитоі •моЎи; тоді вона належне буде •Ўдоволàти Ўсім іі важнішим трібам і помис'цнім Ўхилкам. Скріз'же Ў Славан'скому •світі не так сà •робилос'; заàкого Ўдан'à і нас це лихо •неминулос: Бо Ўсі наши Літературні працôЎці були вихтоЎані Ў осноЎах дуже спсутоі •моЎи, тогод'ноі-піс'менноі чи Бібліс'коі, і не мали •змоги цуратис' того, Ўвішô заталис', аж з самôго ше •малку. Бібліс'коіж моЎи, вони трималис', àк поЎажно-свàтôбливЎоі, нàбіл'ш значноі і скріз' звичàноі по Літературних працàх. А моЎа живЎа була •забута, бо нелатЎе •складалас' з'осносноЎами мертЎоі; так вона собі була •кинута, аж до нашого •часу. ЎажаЎчи •на цеі, не пхел'нà буде •та річ навіт', коли à скажу, шô, затакого •Ўдан'à, не Ўнас, не Ў ЛàхіЎ і ніде •по Славàнах досіж не маі, тà не буде достот'ноі •пис'менниці: бо Ўсі складàн'ці цеі •праці трималис' осноЎ не своєі родоЎитоі •моЎи.

Обачеж, заЎгет' ціх недôмиток, наши працôЎці, а нàсвічніший з них, перший наш *Філолог ПамЎа*

·*Бєринда* [1]), – були прєславними вєлєт'нами ·лўду Слава̀н'ского. За такими ·змогами і згодами вєлич-них спомогачѣ, здаєцà а̀каб річ нє вибросталас' і а̀каб нє доѵєлас' до бажаімого і достот'ного ·скутку? Талєж, га̀, га̀! Ŏ ніде праѵди ·діти! Нічогож бо ·з того нєѵскурала наша посполўдна ·моѵа; і біл'ш псут'à ·натàлас', нєнуж доброго ·нàдбан'à: Бо залу-чилос' до нєі чимало таких слоѵ, а̀ки дужє важки і нєздат'ні на вимоѵу ·нашу. Істоѵнєж нас'т' і тє, шо̀ *Ла̀д'ска* ·моѵа, обцєм з *Ла̀д'ским* лихом, — важкоў хмароў ·носилас' по наших Украінах і нє бєз того ·сталос', шо̀б важка ·хмара линучи нєѵпустила з сє-бє ·дє а̀ки крапєл'ки; т'ажєж ті кропли і досі ·видко; пригріє сончко ·ѵпріімнє і іх нє станє... А шо̀ са̀-тинє до *Ла̀хіѵ*, то вони нєтіл'ки живилис' нашоў ·моѵоў, по а̀коі основах вироблàли і бростали ·своў, а̀к-то свіччут': *Клєчєѵс'кіі*, *Копчин'скій* і *Ліндє* ·*навіт'* [2]),–т'алєж затàли ·до сєбє спіѵи ·наши і, а̀к ѵжє ·намєнилос',–наш спорàд одàжний; а затàчи, ѵживаіт, та похвалàѵцà (нàѵпрєк лиш тіх, а̀ки нє стипни ім ѵтєрти ·ніса)-шо̀ цє іх ласка нам ѵсє ·надàла.

Істоѵнєж нам біл'ш, шо̀ ѵєс' дожд' *ла̀д'ских* ви-брудок, заѵтєт' лиш, паѵ на нашу пис'мєнну ·моѵу, а̀ка, з того ·часу, почала дужє ·псутис' і до того

---

[1]) *Ŏму пєршому ·дàка за вистачку зкумпоѵаного ·ім послоѵника «Славàно-·рус'кого» (ў почацє XVIII-го віку); а̀кож і пєрша ·слава.*

[2]) *Ліндє ·кажє: «Шо̀ вони (Ла̀хи) нє цуралис' нашоі ·мо-ви, нє блўзнули іі, а пил'нє виробла̀ли своў по нашоі, а̀коў буѵ писаний наш славний Статут.»*

тримались ў своіх осноўах, а мусили прихлитись Ладському лихоўі, шоб нє згубити своіх манкіў і свого пануўаня. Тальж це була пхєлна чеť великоі громади нашого люду; цєж були тилки ті Козачи, аки нехтили ўажати на тажку скруту і лихоўину своєі родини. Лахиж, тим часом, радніши на прихилє паніў, сподиўались, за іх змогоу, полашити нас і те робити з нами, шо зробили Цєзар'ці з людом Славанским свого бєрла; таба: «*Хапали ў хапици, хапициж по пицє.*» А лютіж ўчинки Ладського лихоўаня тилки заплямили іх проўдиўоу ганбоу; і плями ці ўнєрушуша з ними, аж поки світ праўди сає....

Обачєж, ў продоўж цеі лихоўини, велики нам шкоди сталис: Зрўнуўали і сплюндруўали Лахи наш рідний кра; натужнє повисмикуўали купни чи громадски ради, осноўного нашого жита. Покинули нас ўсі наши заможні і значного роду люде: *Острозки, Вішнєвєцки, Чєрторіски, Огинськи, Санєушки, Збораз'ки, Глинськи, Ружинськи, Радзиўили, Сапиги, Ходкєўичи, Пацє, Балабани, Виницки, Жолкєўски, Бронєўски, Браницки, Потоцки* і до сто-сот-крот іншиx! Ўсі вони, поўагом, однозадним, стали покидати своі рідни осноўи, та привєртатис до Уніі і Ладського пануўаня. Важко було посполюду триматис ў своіх спозадаўних оселах; руіни, пожега — ўсєж, ўсе ўнєвіч обєрнули!..

Богато люду, тікаучи лиха, мусило покинути своі заўласні манки, ріднєсєнкє кубло, і рушати на

шў-біч Днiпра, сумуÿчи по своєі ·родинi. Скрiз′, ў позрўноўаних городах i сεлах наших, сталосá ·пусто; забитй i скалiчний лÿд валáўс′, áк тε падло, шó тручинε на поталу ·звiрчу; розшматкоўани i нεдожвакоўани ·шε кiст′нáки лÿд′ски скрiз скалилис′ на Свiт Божй i, нiби цεÿ смεртноÿ ўхмiкоу, домоўлáли ·Лáхам за iх нεпраўду i лихоўини. Джорεлом ÿшилас′ руда i стигла ·по калÿжах чи, заскаруплÿчис′, марнε ·чεрвонiла по руiнах; смεрт′ скаржилас′ нам ў вiчи, борсалас′ i скрiз′ вiтала, ласучис′ на житє ·нашε. ÿсi тодi лиха поскупчилис′ над нами, загомонiли i загули своi пεкεлнi спiўи, остат′нói ·години!...

Ў таку скрут′нÿ ·добу, за нεзгод′нiми пóхлинáми,— Лiтεратура ·наша, нεмаÿчи, áк спεрш, достот′них працóўцiў i нεзарних спомогачє, мусiла ·спсутис′; заблÿзнута була дужε посполÿдна наша ·моўа i Лáхи, глумуÿчис′, дали i наз′вiс′ко «*хлопс′коє*». Талεж, нεўажа на тε, нε захзáли ми своєi рiдноi ·моўи i вона, áк данок Божй, сталас′ нεпорушнá, i нε похи′нε трималас′ достославним i вiрним посполÿдом (заўгεт′ лиш цанiў, áк ўжε ·намεнилос′). Пεрεвεрнути i ўнεвiчити ii нε було, нεма i нε будε ў Свiтi, а нiáкоi ·змоги . . . .

. . . .

Ним поки пεрεбурхала цá лÿта ·бора, крá наш, заўдáкоÿ прεславних i вεличних свiтóчє-вiри, стаў очунÿўатис′, остεрбуўатис′ i складати сподiўанки на ласку ·Божу. Ó нε раз схамεналис′ ми ў своєi ·нεволi,

ак сполохані орли у своому кублі; нераз повертали ми лихо Ладске, ак праудиву і шкулну кару, на іх-же безголову; нераз пручалас наша воля скинути з себе ганливе армуане, з дуже огидним невічем тажкоі скрути! Наши батки-Гетмани: *Косинскій, Наливайко, Остраница, Тарас, Павлюк*, з чималоу генералноу старшиноу, зажили (понали) собі расно-славні вінки задруци святоі віри. Тодіж-то настау нам світ правди, настау час Божого звіла—і сталас нам рада: Ак блискавкоу скріз освітилос і, моу би разом, усе пробудилос!...

Настау Хмілніцкій — і поустау наш славний луд Козакорускій! Це ручій велетен Козацкій визволиу кра рідний з-під Ладского стиса і зажиу собі усі-світну славу, ака ген, ге!—николи незмарніе і не зляже!...

III.

Ним-поки стаўс' нам великй час ради, ми нε були, ак віўці на бεз-баш, а мали добрих Шафарε — достот'них борон'ціў віри і праўди: *Гεдεона 'Балабана, Вöна Орак'ського, Тура •Копистин'ського, Корεц'кого Сураз'кого, Мужилоўс'кого, Дεплиц'кого, Хмару 'Максима*, величного *Пεтра 'Могилу* і славнаго Гεт'мана •нашого *Пεтра •Сагäдачного*. За них шε почали вигортатис' з руін наши спозадаўні города і сεла, а з ними, нεзабаром, і наши •школи: *Остроз'ка, Кіўс'ка*[1]), *Л'ўоўс'ка, Луц'ка, брастўо •Могилεўс'кε*[2]) і *Запороз'ка*; а далі, хутко порозбросталис' і скріз' по наших Украінах; найваж'ніщеж було Коллεгиал'нε •брастўо Кіўс'кε. Ці вишметні •люде нεўтомнε пил'нуўали, шöб скріз' порозбростати проміж посполудом належнε •свічεнε і, шöб цеў важ'ноў осноўоў, примітив наўпик стати хімород-

[1]) *Кіўс'ка школа, за Пεтра •Могили, сталаса брастўом.*

[2]) *Воно було збудоўанε ласкоў Князя Огин'ського ў 1633 •році.*

нам, нажакним поторжкам і кабіжам лукаўих Ладл'-щў.

Заакого ·Ўдан'а і за добрими ·змогами, досит ми ·мали ў напритрібнй час слаўних і рвіне-пил'них вихтоўціў Киўс'кого ·Брастўа, аки своеў пис'менноў ·працеў, а нагирш сватоблиўим казанем слоўа ·Божого, (достот'ноў-посполўдноў, добре нам стамноў ·моўоў), настаўлали і баронили ·нас ў наших визнаўках віри і дуже невічили ·ўсі нажакні поторжки Уніі. Так були з церкоўного ·стану: *'Оў Борец'кй*, *Леон-Карноўич*, (наш величнй казанец', акому ўдачніі лўд даў наз'віс'ко ·«Златоустого» [1]). *Захар Копистен'-скй* [2]) *Коссоўич* [3]) *Кирил Стаўроўец'кй* [4]) *Смотриц'кй* [5]) і др.; а свіц'кого ·стану: *Петро 'Сагадачнй* [6]), *Тетера*, *Аким Самко* і оўши друг.

Хоча з того-погодного ·часу, Література наша зноў прокинулас' і стала бил'ш-ширстис'; але ўже ·негадали про зіднане посполўдноі ·моўи з Бібліс'коі;

[1]) *Він написаў і вистачиў «Обличеніе на Уніў»* (*1608-го ·р.*).

[2]) *Оіо достот'ні переклад дуже спсутоі, даўноі ·праці: «Казан' Златоустого на послані св. Апостола Паўла і на діі св. Апостол; а ндвал'ніша оіо ·праца: «Палинодіа»* (*1623 ·р.*)

[3]) *Оіо ·вірши на пдсмерт' Гет'мана ·Сагадачного.*

[4]) *Оіо: Богословіа, ўсзічне Евангеліе і оіо віршоўне поспіўе.*

[5]) *Оіо: ·Пос'менница.*

[6]) *Гет'ман Сагадачнй написаў: «Про Світу ·гру.»*

тâ на цŷ добру ·працŷ нє мали ·коли; а гадали про важнїшє: Трєба ·було квапитис' писати, тâ шє такоŷ ·навіт' моѴаŷ, âка тоді була біл'ш стâмноŷ пис'мєнному ·лŷду; а цâ моѴа була бридка і дужє ·спсута лâд'скими ·вибрудками.

Ѵсі тогод'ні ·праці величних і славних борон'ціѴ родоѴитих статкиѴ наших і віри, ціх вишмєтних лŷдї а нâгірш: *Пєтра 'Могили, Стєпина 'Зизанїâ* і *Тєофила 'Ортолога*,– достоту і нажакнє ·вистачали, на Ѵчунку Ѵсôго ·Світа, нєпраѴдиѴи осноѴи ·Ѵні̇ (*ріа-ŷраиє*); хірхил'ні і лукаѴи ·прошухи Ізуіц'ки і іх затâжнє ·лихо, âкє вони так худко ·скріз' бростали. Розумна і добра цâ ·праца, належнїйж тоді і скуток мала: Бо Ѵнєвіч обєрнула Ѵсі кавєрзи Ѵніâц', ки і дала ·нам змогу нâѴпик ім стати нєомил'ноŷ ·праѴдоŷ. Âк різно і шкул'но було ·цє Ізуітам, про тє ·навіт' і сами кажут': «Шо вони нє гича ·нєѴскураŷт', коли ми матимєм таких лŷдї, âк. *Пєтро 'Могила, Стєпан Зизанї*, і *Тєофил Ортолог*.

Хоча і спєрш шє були ·лŷдє, âки бачили ·притрібки вилусчити і виноѴити нашу тогод'нŷ ·моѴу, дужє позабруд'нâну вражими нâплинками (Заâкого ·Ѵдан'â Ѵ 1596 ·раці *Протоєрї-Зизанї-ТустаноѴс'кй* вистачиѴ Ѵжє пєршу Славâн'ску ·пис'мєнницŷ, а Ѵ 1619 ·р. *Мєлєтї Смотриц'кй* вистачиѴ Світу ·шє другу): тâкєж Зизанї і Смотриц'кй, Ѵ обох ціх працâх, тримались' моѴи ЦєркоѴнославâн'скоі і будоѴали своі викладки по іі осноѴах, нєѴажâ на річ посполŷдорозмоѴну, âка трималас' скріз' п'обôбіч Днїпра, нє проміж панами (цâ була ·спсута і нє варт було Ѵа-

жати ·на нєі), а проміж ўсім простòлўдом, Козастўом і слаўним Запорожєм; цà моўа була бростлиўа, пособ'ні собі òсноўи ·мала і дужє ·дàлилас' від моўи Цєркоўнославàн'скоі. Талєж шкодà, на нєі ·нєўажали, а ўсє складалис' на осноўи Цєркоўнославàн'скоі, здаўнá ўжє моўи Літєратурноі, хоча і мєртўоі, àка притрималас' ў Славàн'скому ·світі, àк та Лан'ска ·моўа на Спад'ні, і осноўи àкоі достоту ·прикладалис' скріз' до ўсіх Славàнопис'мєн̆них моў.

Тєпрєж ўжє мушу ·казати: шóб мати ·дє достот'нў ·*Пис'мєн̆ницў*, повин̆о іі вистачати ў осноўах родовитоі ·моўи; тоді вонаналєжнє будє ·ўдоволàти ўсім іі вал'нішим трібам і поміс'цним ўхилкам. Скріз'жє ў Славàн'скому ·світі нє так сà ·робилос'; заàкого ўдан'à і нас цє лихо ·нємпнулос: Бо ўсі наши Літєратурні працóўці були вихтоўані ў осноўах дужє спсутоі ·моўи, тогод'нóі-піс'мєн̆оі чи Бібліс'коі, і нє мали ·змоги цуратис' того, ўвішó заталис', аж з самòго щє ·малку. Бібліс'коіж моўи, вони тримались', àк поўажно-свàтòбливоі, нàбіл'ш значноі і скріз' звичàноі по Літєратурних працàх. А моўа живўа була ·забута, бо нєлатўє ·складалас' з'осносноўами мєртўоі; так вона собі була ·кинута, аж до нашого ·часу. Ўважаўчи ·на цєі, нє пхєл'нà будє ·та річ навіт', коли à скажу, шó, затакого ·ўдан'à, нє ўнас, нє ў Лàхиў і нідє ·по Славàнах досіж нє має, тà нє будє достот'ноі ·пис'мєн̆ици: бо ўсі складàн'ці цєі ·праці тримались' осноў нє своєі родоўитоі ·моўи.

Обачєж, заўгєт' ціх нєдóмиток, наши працóўці, а нàсвічніший з них, перший наш *Фєлолог Памўа*

·*Бεринда* [1]), – були прεслаўними вεлεтнами ·люду Славянского. За такими ·змогами і згодами вεличних спомогачів, здаεцă ăкаб річ нε виброссталас' і ăкаб нε доўεлас' до бажаімого і достотного ·скутку? Талεж, гă, гă! Ŏ ніде праўди ·діти! Нічогож бо ·з того нεўскурала наша посполўдна ·моўа; і біл'ш псут'ă ·натăлас', нεнуж доброго ·нăдбан'ă: Бо залучилос' до нεі чимало таких слоў, ăки дужε важки і нεздат'ні на вимоўу ·нашу. Істоўнεж насіт' і тε, шŏ *Лăд'ска* ·моўа, обцεм з *Лăд'ским* лихом,—важкоў хмароў ·носилас' по наших Украінах і нε бεз того ·сталос', шŏб важка ·хмара линучи нεўпустила з сεбε ·дε ăки крапεл'ки; т'ажεж ті кропли і досі ·видко; пригріε сонεчко ·ўпріімнε і іх нε станε... А шŏ сă ·тинε до *Лăхіў*, то вони нεтіл'ки живилис' нашоў ·моўоў, по ăкоі осноўах вироблăли і бросстали ·своў, ăк-то свічут': *Клεчεўс'кіі*, *Копчин'скі* і *Лεндε* ·*навεт'* [2]),–т'алεж затăли ·до сεбε спіўи ·наши і, ăк ўжε ·наминилос',–наш спорăд одăжній; а затăчи, ўживўаіт, та похвалăўцă (нăўпрεк лиш тіх, ăки нε стипни ім ўтεрти ·ніса)-шŏ цε іх ласка нам ўсε ·надăла.

Істоўнεж нам біл'ш, шŏ ўεс' дожд' лăд'ских вибрудок, заўгεт' лиш, паў на нашу пис'мεнў ·моўу, ăка, з того ·часу, почала дужε ·псутис' і до того

---

[1]) *Ŏму пεршому ·дăка за вистачку зкумноўаного ·ім послоўника «Славăно-·рус'кого» (ў почаці XVIII-го віку); ăмужо і пεрша ·слаўа.*

[2]) *Лεндε ·кажε: «Шŏ вони (Лăхи) нε цуралис' нашоі ·моўи, нε блўзнули іі, а пил'нε вироблăли своў по нашоі, ăкоў буў писаній наш слаўній Статут.»*

зэУажчина •була ЦеркоУнославанˊскими, *Ланˊскими*, *Ладˊскими* і Грецˊкими •слоУами, шо до гнча Унєвичиласˊ і була •покинута; а посполудна •моУа Унеружилас', жиУе і, ак свЂтобливий данок Божий, житимеť, аж покиˊ Світ-сонˊца, на вік вічну •хвалу і даку ому Единому! З-поки Світ-праУди, •волі просˊаУ скріз' по наших Украінах, тоте засамого навеличного і преславного Гетˊмана •нашого *Зиновіа Богдана •Хмелˊницˊкого*, аж до тепрого •навітˊ часу, чимало чого перебуУало •з нами; чимало чого приміУб а казати про своу •родину і славний луд Козакорусˊкий, талеж, шкода! Нетута ца річ повинна •бути: Усідіма Світа проспіУа нам Усе до пати; а ми почуімо, та поміркуімо, шо са стало і перебуУало •з нами! — Тепреж а мушу •казати, шо з того, потомне-славного, •часу, Література наша зноУ стала повертатисˊ наУспак до моУи Бібліс'коі і Усе білˊш далитисˊ від моУи •посполудноі; хоча ше доУго трималасˊ старо-писˊмена •моУа, суражна і дуже •спсута. УшикоУаний і остербаний наш кра зажиУ привілˊним житєм У своіх заповітˊніх осноУах родоУитоі •статі. Річ посполудна (Respublica), скрізˊ тоді опануУаласˊ У ному і, по своіі величноі •зноги, мала місˊцˊ настаУлати чи скидати нетілˊки Гетˊмана і Усу Старшину, талеж і Синклит-ЦеркоУні. Валˊнішаж У нас була *Генералˊна •рада*,— ца велика •погромадˊ (Громада) промарицУ кожноі мети і стану, весполоч з Генералˊноу і значноу Старшиноу, Усого нашого •посполуду.

У ці погодˊні час, школи наши Усе білˊш почали прокидатисˊ і зноУ фундуУатисˊ скризˊ і по шУ-

біч Дніпра Украінах; наваж'нішиж з них були: *Чернигс'ка, Пергасляус'ка* ѝ *Коллгиа* •*Хар'кіус'ка;* Академіі: *Глухоус'ка, Батуринс'ка* і школа *Ніжинс'ка* (Унежимс'ка). А нимж-поки це сталос', Кіїус'ка Академіа неприпинне вистачала •світу багато своіх свічніших вихтоуцію, аки назауше зажили •собі і нам непохиг'ну •славу; неуажа на те, шо вражи похлипи Ізуіц'ки не минулис' ше; шо химород'ні Уніац'ки незгинули •до гича: Шеж вони, чи-доуго, нишком тримались' у вашим краі, а нагріш на Спадні ого; і шо, за похливами цого •лиха, школи наши нераз палали у великих пожегах. Талеж, за доброу •радоу преслауного Синкліта •Церкоуного і здатне-щирого на свантоблиуу •змогу нашого посполуду — худко ці школи зноу вигорталис' з марних руін і показнішше будуалис', нажак і скаржине Ізуіц'кому Уніастуу.

Так були слауні у поуазі світочи •віри: *Іса Трофимоуич* [1]) *Сафроні Почац'кій, Інат Оксеноуич Рафаіл Забороус'кій, Лука* •*Канашеуич, Св. Інокенті Кул'чиц'кій* [3]) *Інокенті Гизел', Варламі Ясинц'кій, Захар Карниоуич, Тарас-Земка, Осип Кононоуич, Гервасі Лінцеус'кій, Маркел Радишеус'кій, Амвросі Ушнеуич, Гаурило* •*Домец'кій* [4])

---

[1]) *Богослоу.*

[2]) *Слауній Козанец'.*

[3]) *Фундатор школ у Сібері* (*тамж і Рус'ко-Монгол'екоі.*

[4]) *Свічній казанец'.*

Лεжаўс'кі [5]), *Варнаў Валаткоўс'кі*, *Фεофилакт Лопатин'скі* [6]), *Антон Одиноўич*, *Антон Стахоўс'кі*, *Ларіон Роґалεўс'кі*, *Сіл'вεстр-Волин'скі*, *Фεс' Сморжεўс'кі*, *Епіфані Тихор'скі* [7]) *Фεофан Прокопоўич* [8]), *Лазар' Бараноўич*, *Св. Дмитро Туптала-'Ростоўс'кі* [9]), *Сіл'вεстр-Глоўац'кі*, *Пуцεк-Григороўич* [10]) *Ȯсип Тукал'скі*, *Максимоўич*, *Фεлофі Лεщин'скі*, *Лεванда* [11]) *Стεпан Ȧўор'скі* і богато, богато ще оўших, других, ȧких наша Ўсідіма николи нε забудε ў своїі праўді [12]).

Проміж ними, ȧк жар-злато вшкудаїцȧ: *Свȧті Дмитро-Туптала-'Ростоўс'кі*, – вистачиўші своў достот'нў працў: «*Житі Свȧтих*» (Чεті-Минεў) ȧку прихил'нε вироблȧў біл'ш нуж задвацȧт' рокіў; вінж написаў і «*Бібліс'ку 'Хронопис'*». *Ȯсип Тукал'скі*, *Інокεн'ті Гізεл'*, *Лазар' Бараноўич*, *Стεпан Ȧўор'скі*, *Зεрпис Камεн'скі*, *Сіл'вεстр Кулȧбка*; *Вар-Саў Сковорода* (Филозоф і стεжник пра-

---

[5]) *Він, ȧк свічніші, буў послані ў Пεкин (1715-го р.).*

[6]) *Тȧжко зўдручεні за праўду.*

[7]) *Фундатор Біл'город'скоі школи і Хар'кіўс'коі Кол-лεгії.*

[8]) *Вεлεт'ного розуму, т'алεж пεрεплут і химородник, кат добрих і слаўних ў вірі лўдε: Ȧўор'ского, Ȧноўс'кого, Лопатин'ского і дрyг.*

[9]) *Нȧзначні казанεц' і Богослоў.*

[10]) *Философ і Богослоў.*

[11]) *Значні Казанεц'.*

[12]) *Читȧтε: Ўсідіму свȧтоблиўоі Літεратури Ар. Макарiȧ; і Ўсідіму Кiіўс'кого Брастўа, Аскочин'ского.*

ўди) він вистачиў «*Алфадит Мира*»; *Фєофилакт Лопатин'скі*, тажко ·задручиїі за праўду; *Святи Інокєн'ті Кух'чин'скі*, *Лєванда* і нáпрєславий і вєличний наш *Грєгор Конис'кі*,– вистачиўшиї праўдиўу ·*Хронопис'* чи «*Ўсєдімиу нашого ·краў*.» Ця дивo-річ праця, ак свáтоблиўа казан' божоі ·праўди, проспіўала слаўу ·нашу на ўчунь ўсóго ·Свiта.

«Ŏ та слаўа скріз' почута,
·Николи ·нєзгинє!
Бо тє тиґки ў свiтi ·гинє,
Шо хил'нє і тлінє!...

Ця праця, згорнуўши ·ў сєбє праўдиўи пєрєбутки нашого ўсідімного ·жит'а (нєначє вєличну ·казан' нашоі ·доли), спалас' нам на разўагу, ак Божа ·рада, шоб ми ·знали, шануўались' і добрєб тамили, ак ся ў Свiти ·повєртати. На цў ·річ, вона повинна заўшє з нами ·бути, ак тє нáпєршє свáтоблиўє ·слово, чи ак нáпєршє благані обраднє·спарного ·сєр'ця.

Вєлики, на диўо ·Свiту, були цi працi вихтоўцiў нашоі ·родини; нєпoлажна іх слаўа бучно пронєсласа од мора ·до мора, од зорi ·до зорi; скріз' пром'ни іх свiта витручали ·струми,– ў аких позакоўиз тодi ўєс' лўд вєликого ·*Студ'на*.

Шо року, расно вистачали іх ноўи і запоўит'ни наши ·школи; шо року, чимало засилалос' іх до *Москди*, *Пєтєрбурга*, а часом і за Кранищў [1]). Скріз',

[1]) *Ў Булгарiў, Сєрбiў, Мултанiў і ў др.*

деб вони ꙿне були, деб са ꙿнеповерталн, заўше достоту ꙿтрималис' на раду ꙿтому Краў і, ак свічнії луд, николи ꙿне цураліс' доброі і належноі ꙿпраці, ні-ўчужим краі ні денде, ні ў Сібериі ꙿнавіт',—куди іх, за глà свіччен'à, засилали ꙿўдовол. Скріз' по городах *Студ'нà* [2]), куди іх долà залучала, вони завòдили і розбростуўали ꙿшколи на добре свіччене ꙿлуду; а своім житім і достот'ним казàнім сватòблиўого ꙿслоўа, привертали ꙿдо Сват-віри велики ꙿотари затàжних базувіріў і віччепин'ціў, з'àкими ꙿдоти венич неўскурала шàка ꙿзмога Берла. Часом, ін'ши з них покладали ꙿживіт сві стежучи вірісну праўду ꙿБожу. Багато, ôж багато, нечим неўдàчимоі ꙿкористи, зажиў з того луд Студ'ного ꙿЦарстўа! бо ўсі вал'ніши ôздоби ꙿого, а проміж ними, музика, ꙿмоўа вироблàлис', ак кожнії за добре знае і баче, не без нашоі похили і пил'ноі ꙿпраці.

---

[1]) *Москві, Петербурзі, Твері, Ноўгороді, Рàзані, Арославлі, Костромі, Архангел'скі, Пен'зі, Тобол'скі, Смолен'скі, Іркуц'кі і ў др.*

IV.

Так сá було чи здаꙋного ꙋжɛ часу чи, лɛдꙋɛ, нɛ з початку XVIII-го віку, áк ꙋсі наши свічнішп і славꙋні нɛꙋгàразд лꙋдɛ, притʼмом попʼáлисʼ на поталу чужої ·праці, хаўчи своɛ ·рідnɛ і снàднɛ ласў-чисʼ шáк нɛпритулʼним і нɛпритáжним до наших заповітʼних осноꙋ родоꙋитого ·бутʼá. Ўсɛ пішло ꙋ розгардіáш і, нɛ змаꙋши собі ·ради, потáглосá ꙋ ростіч. Нɛ Киꙋ і Тɛплин'-Крâ, áк рідна ·ꙋпріймна нɛнá, пригортали нашɛ сɛрдцɛ до свого ·заповіту, а інʼши ·місʼцá ласили ·нас; і осноꙋи нɛкчɛмного ·*Космополістꙋа* закопошилисʼ ꙋ сɛрʼці ·нашим; затлумлɛниж óчи дивилисʼ, та нɛ бачили ·навітʼ, шó сá ·стало з нами і áкɛ цɛ мàрɛꙋо ·ми стɛжимо...

. . . .

. . . .

Ŏ гâ, гâ! Та нидɛ праꙋди ·діти! Сɛрʼцɛж чоловічɛ нɛ áка кулʼбака, шó коли ·зхочиш, то і виплўснɛш з нɛї ꙋсɛ, шó вона ·мала; а при потріби, надмɛш й чим трапицá, ·по змозі: «Чи горілкоў ·чи пиꙋом, а чи інʼшим ꙋ світі ·диꙋом?»

Ŏ ні! Тŏ крâ, дɛ сɛрʼцɛ ·нашɛ порозвинулосʼ і стало знати ·Бога; дɛ стáмки ·наши прокинулисʼ і,

ȁк бджо̂ла̂та, заласнɛ полинули на гарні ·роскоши квіччатого ·пола̂; ·дɛ сɛрʼцɛ ·нашɛ щилʼнɛ ·зжилосʼ і витрималосʼ ȣ приміс'цних о̂го ·заповітах. То̂ кра̂, рідний кра̂!—сва̂та ·о̂сноȣа нашого ·житʼа̂. Виплу̂снути ·о̂го з сɛрʼца̂, нɛмаɛ̂ ȣ світі ·змоги, бо сɛрʼцɛж нɛ кулʼбака: поȣагом воно ·бросталосʼ і поȣнилосʼ сва̂то̂бливȣим мɛдом рідного ·заповіту; і висмикнути ·о̂го, хіба висмикнути ·житɛ̂, а̂к нɛма ·змоги висмикнути ·дуба, нɛу̂рȣаȣши о̂го ·цапиȣ...

Так сталосʼ і з нами: нɛ ста̂миȣши ·того, покинуȣши, за̀-гла̂ мари, сві рідний кра̂, ми нɛ покинули своі̂х душɛвистих ȣжиток і, ласу̂чисʼ на працу̂ ȣ чужи, ми розсолоччуȣали гірʼку ·воду своі̂м мɛдом і вистачали ȣ праці своɛ̂ щирɛ ·житɛ̂; натужнɛ висмикуȣали шкулʼні ·о̂сноȣи ·сво̂і, аж поки марнɛ нɛ позакацубли на ростані ·світа, нɛ маȣ̂чи собі ·ради і доброі̂ ȣда̂ки. Та̂ нɛ диȣо! А̂коі̂ж да̂ки ·сподиȣатисʼ? Горазд-шɛ, шо̂ нɛ ȣсім чубріа̂ ȣтɛрли... Бо хтож примушаȣ нас орати ·полɛ по багновицах і, щирим сɛрʼцɛм, натрату ·сіа̂ти своɛ̂ родоȣɛ ·насиʼа̂, коли воно нɛсплодица̂, а марнɛ ·згинɛ? Тім часом добри місʼца̂, ситоȣного ·ра̂сту, пусткуȣ̂чи бажаȣ̂тʼ нашоі̂ ·праці, а ми ·нɛ бачимо, а ми ·нɛчуі̂мо... і варт лу̂дʼскоі̂ ·глумоти!...

. . . .

. . . .

Га̂, га̂! Багато примиȣб а̂ шо̂ казати, та вибача̂тɛ, загаі̂ȣсʼ ȣжɛ, а нɛ маȣ̂ ·ко̂ли; трɛба вɛрнутисʼ до своі̂і̂ ·річи: ȣ тогодʼнȣ̂ ·добу, Літɛратура ·наша, а̂к намɛнилосʼ, нɛȣажа̂ на ці вɛличні, нɛȣгаразд, пра-

щ, поϒагом ϒсε даліілас' від моϒи посполўдноі. Наши працоϒці ϒсі прит'мом потаглис' за ін'шим ласом і нεбуло •кому очкнутис' та подивитис' на наш бростлиϒіі і гарніі данок божіі. Позатлумілис' наши очи, ми са •нε тамили і про тε •нεдбали, шо ϒ сεбε •мали; та пішло нашε •з світа, ак лист по води. . . .

. . . .

І сталос' тоді ϒсε біл'ш ϒжε визначатис' разраінε нашого •краў на дві •лаϒи: *Схід'нў* і *Спад'нў;* а сперш нε чул'но нам було цε розраінε і ми нε дужε •ϒажали на АндрусоϒсЬкій трактат 1667 •робу, бо були •розраані, нεначεб морε •щипом; а тεпрε? Тεпрε нε та ϒжε річ навіт': З ГаідамастϒоМ згинула остат'на облаϒа нашого посполўдного •ідна'на і, з тогож часу, обідϒі наши Украіні почали ϒживати нε односну •навіт' долў; минулос' нашε ϒсідімнε житε і почали •ми псутис', ак окоϒита горілка вибрудками •води, чи кϒасу.

Нεкчемні •похліні закрутили вεрεмпў і, нεначεб вітри, почали •бурхати ϒ причилε •наших паланок: *Волинε, Полεс'а, Чεрнигс'коі, Хар'кіϒс'коі Курс'коі* і дал на східεн'. Ці похліні, ў дві-лаϒи, заносили •до нас з своεў •брудоў і чимало ін'ших слоϒ, акими порошили і сміччили нашу посполўдну •моϒу. Талεж моϒа нε полоϒа,–ніакіі вітεр іі нε вивіε; і хоча ϒ причилі •паланок вона і дужε •спсулас', а таки нε згинула і нε згинε, бо моϒа •нε полоϒа.

•Дεж нε було цих похлін', і вадлиϒого •бурхан'а, там ϒвεрушилас' чиста достот'на наша •моϒа; то-

річ: *Ꙋ Кіѵдочигрин'скоѣ* палан'ці, *Подоліѣ, Покуті,* ꙋ приднiпран'ских міс'цàх *Полтаѵс'коѣ* і скріз', ген далеко, по Дніпру, аж до самоі ·навіт' *Таѵріѣ; Ꙋ Чиорноморѣ, Поморѣ* і скріз' по селах наших *Задунàціѵ* і *кошах Козац'ких.*

Літератураж наша, дàлꙋчис' від моѵи посполꙋдноі ꙋсе біл'ш хилилас' до Церковнославан'скоі; а, за останного Гет'мана ·нашого Кирила ·Розумоѵс'кого, згола звелас' ꙋже на суто Біблiс'ку [1]) і латꙋе зiднaлас' з Литературоꙋ ·Москоѵс'коꙋ, бо односнаж була ꙋ осноѵах і бросталас' вихтоѵцàми нашоіж родини, àки вистачали своі праці по ꙋсóму Світу Славàн'ского ·жит'à.

Так навіт' звелас' наша стара ·Литература далꙋчис' від живоі-посполꙋдноі ·моѵи і, немаꙋчи собі ·підтримки,- звелас', тà згинула; бо з тоі ·руми, на àку вона ·стала, зпочатку ·ще Ꙋніі, не повинна ·була до ін'шого скутку ·звестис': дашлас', псулас', тà згинула.

Тім часом посполꙋдна ·моѵа, неѵажа на те, шó була ·покинута, захаàна (тà те біл'ш тими, кому неважко ·навіт' і душу своꙋ кинути), поѵагом собі вироблàлас' і бросталас' проміж простолꙋдом, обцеи

---

[1]) *Це сталос' знати ще з 1729-го ·року, коли наказано ·було передрукуѵати ѵсі наши книжки, писані і ѵсі Літератур'ні ·праці на Біблiс'ко-Москоѵс'ку річ, з іі витинками; і коли наказано ·було свiччитис' по школах наших тоі ·моѵи. Проце наказне передрукуѵані каже ·Шерер.*

з живими осноўами ѓго заповітного житя. Заякого ўданя і скрізних помісцних похилин, визначилос ў великому нашому Краі, ак то наменилос, чимало помісцних моў.

Усі ці помісцні моўи, мали і мают свої пособні витинки, з чималими ўхилками; скрізь по цих Украінах і свої пособні спіўи, думки легенди і було своє ўсадімне житє. За такими роскошами нашого краў і рясними оздобами посполўдної скарбниці, наша родоўита моўа не поўинна була доўго тулятис по закутках своїх, а стала визначатис і худко квітчатис по великому полў Свіцкого житя. Угаразд-же Боже, Твоє нам згоже!.. Бо настала доба бажаімого скутку: Прокинулос ў писменних працах достотнє слоўо і наша родоўита Література стала виставчатис на світ Божий, ак ден по ночи.

Першу славу на цому терці зажиў собі Полтаўец наш пан *Котлдреўскій*, вистачиўши світу віршоўну «Енеіду» написаўши її такоў моўоў, ак Слободжан каже свої побрехенки; а далі почали писати: *Могила, Осноўяненко, Писареўскій, Шерепера, Артемоўскій-Гулак, Корсун, Александроў, Макароўскій, Петренко, Ходокоўскій, Мазўкеўич, Бороўикоўскій, Максимоўич, Іско-Матиринка, Кулиш, Митленскій, Карпенко, Шеўченко, Забіла, Гричулеўич* і др.

Чимало іх прац повистачено ўже Світу; а трохи не стілкиж здаўна чикают цеі сподіўанки, чикают, та бростаіца. Усі ці праці писані на помісцніх наших

моУах, а нäбiл'ш на *ПолтаУс'ко'* та *Хар'кiУс'ко'*. Нäгарнiшиж з них тi навiт', У äких витримана бiл'ш КiїУочигрiн'ска •моУа; так У працäх панiУ: *АртемоУс'кого-'Гулака* ѝ *ШеУченка*, ми бачимо таки Уже визначки, äких спершi не було i нечулос' по моУах цебiчних.

ЗаУгет' цiх прац', писали i пишут' вихтоУцi нашого •краў i на iн'ших ще моУах. Цi працi велич'нi i заУше вартимут' достот'нoï •дäки; тä нiде праУди •дiти! Вони вал'нiши нам за Усi побрехен'ки та балутабен'ки, де-чого, хочäб i на рiдноï •моУи. Нäвал'нiшиж з них панiУ: *МаркеУича*, *Гоголä*, *Бодäн'ского*, *МаксимоУича*, *ЧäкiУс'кого* i друг. Їм наша нäприхил'нiша i нäпоУажнiша дäка! Їх ласка i дотепна •працä разгорнула •ôчам нашим приполи марноï •пелени, äкоў здаУнä було позап'äте Усiдiмне наше •житiе. Вони нам вистачили Усе, про шô ми тiл'ки чули, та не достоту •знали i не худкоб ще зазнали, колиб не їх поУажна •змога.

Хоча КiїУочигрин'ска •моУа не дуже визначалас' спершi У нових Лiтературних працäх наших, бо äк наменилос', обiд'вi наши Украïни не односну •долў Ужиуали; т'алеж така бростлиУа i гарна •моУа неповинна •була нишкатис' i, У згоднi час, почала нам визначатис' своïм рä-боже рäсним полем. *Прибура*, *Чарй*, *Курй*, *Чернушенко* i друг., У своïх заласних поспiУäх, виказали нам Усi роскоши цеï гнучкоï моУи, спiУучоï i здат'нiшоï •до розмоУи.

Уажäтеж паноУе i читäте; на цў рiч, ä кваписУ' їх вистачити •Свiту,-мiркуўчи:

«Шо̀ то̑, хто та̀мѣ,
«Нѣ то̑, шо̀ та̑гнѣ...»

Вибача̑тѣж мѣ пано͡вѣ, вашѣці ѳпрошу; та̑ нѣха̑ будѣ ваша ласка до за͡вшѣ вам прихил'ного, —

—*М. Куцого.*

Житомир.
20-го ѳКвѣт'на̀ 1857-го ѳроку.

ПОСПІЎЕ́

НОЎОГО І СПОЗАДАЎНО́ГО ЗАПОВІТУ.

Чимало з ноўих спіў, вистачиних тута, здаўна́ ўже і, мабут', білш а́к за п'а́тнаца́т' рокіў навіт', добре співаўца́ вскріз' по наших Украінах; тіл'киж частіш трапла́іца́ іх чути по обі-біч Дніпра.

СЛАȢА ·КОЗАЦ́КА.

Наша ·слаȣа Козац́каа̇,
Нı, нȩ загибаȩ!
Шо̇ гула̇ȩ наша ·дола̇,
— Бог ȩдиний знаȩ!

Шо̇ гула̇ȩ наша ·дола̇,
О̇д полуд́на̇ ·до ночѝ;
Скачȩ, ·траȩ шȩ спıȣаȩ
Отож козак охочий!

«Нȩн́цу̇! Козак гула̇ȩ!»
«Бра̇зчат́ о̇го ·гроши;
«Волос чорний, сам маторний,
«·На і̇ичку ·хороший!»

«Чорноȣусий, – жупан куций,
«Викидаȩ ·вило́ти;
«Скачȩ, ·траȩ шȩ спıȣаȩ
«Аж заȣдаȩ ·о̇хоти!»

Миж козаки молодиі,
Усі одного Кошта;
А хтож бо нас не кохае, —
— Тручамо до чорта!

Маім коні, маім зброу,
Единоу, единоу —
Седел'це червоне,
— Седел'це червоне.

Ак на коника садиуса,
Низен'ко уклониуса;
Буваж мила здороуон'ка!
— Бо досит нажиуса.

Вонаж плаче, та ше тірше,
Шо уклониуса нагарніше,
З жалу умліває.
З жалу умліває.

«О побачиш Козачен'ко,
«Та шож тобі буде;
«Бо тиж мене так зле зрадиу —
«Баче Бог і луде!

Аж на тее син козац'кий!
Нема хліба, то ім пліацки, —
— З голоду не згину!
— З голоду не згину!

«Шоб на тебе, Козачен'ка,
«Ўсі лишен'ки спали!
«Та шоб тебе, після мене,
«Ін'ши не кохали!

А з ўсіх цих лих повискочу,
Ў та кохатис' біл'ш не зхочу;
Ў ін'ших же то буду.
Ў ін'ших же то буду..

Нашаж слаўа Козац'каа,
Ні, не загибає! —
Шож гулає наша доля —
— Бог єдиний знає!...

Шож гулає наша доля,
Од полуд'на до ночи:
Скаче, грає ші співає...
Отож козак охочий!

МАТОРИЙ КОЗАК.

Грȧ, грȧ! От закину
Зараз ноги, — аж зá спину,
Шóб світ здиўоўаўсá,
Ȧкий козак ўдаўсá!

Ȧкий народиўсá,
— Заўзáт'ніший ў світі,
Шó дєб нє згодиўсá,
— Скріз' слаўи нажиўсá.

Тȧ гарний, маторний,
А гнучкий ȧк лоза;
Татарвиж і Лȧхам, —
Ȧк волам заноза!

Зараз гукну, зараз стану
Вилóти пускати;
А хто зхочє дивитисá —
— Óхоти заўдати.

Гулй душа козац'каа
Гулйж моа мила, —
Бо гулати козакоѵи,
До жаги прислло!

Грайж, гра! От закину
— Зараз ноги,—аж за спину,
Шоб світ здиѵоѵаѵса,
Акий козак ѵдаѵса!

* *
*

Гра̂, гра! От закину,
Зараз ноги, — аж за спину,
Шо̂б світ здиѵоѵаѵса̂,
А̂кий козачиѣко ѵдаѵса̂!

А̂к гулѣк народиѵса̂,
Такий заѵза̂тѣ ѵ цім світі,
Шо̂ дѣб нѣ згодиѵса, —
Ра́сно ·слаѵи понаживѵса̂.

Та̂ гарний, маторнії,
Гнучкії дужѣ, а̂к та ·лоза,
А Та̀тарві ·Ла̂хам, —
Нуднiш, а̂к волам заноза!

Гѣ! Гукну, та̂ стану
Зараз вистрибки ·пускати:
Нѣхайж кажут' лудѣ,
Кому ·дѣ долі шукати?

Ѻ гра̂ж, та гуля̂
Козацькаа̀ душа ʼмила!
Ты час!... нєѴажа̂,
Коли горє ʼза плєчима!...

Гра̂ж, гра̂! Ѻт закину,
Зараз ноги,— аж за спину!
Шѻ̂б світ здиѴоѴаѴса̀, —
Акй козачинько ʼѴдаѴса̀!

БРЕХНА.

Ô казали вражи ·лўдɛ,
Шȯ ȧ замiж нɛ пiду;
Ȧж посiў Василɛчки,
Ў зɛлɛнɛсɛн'ким саду.

Ỉ васил'ки ·моï,
Ỉ Васил' при мiнi, —
Пɛк ȯго ·матири!
СподобаϒсаЀ ·мiнi!

СподобаϒсȦ ·мiнi,
Ỉ ϒкохаϒсȧ ·мiнi,
Хоч ï кажут' вражи ·лўдɛ...
— Хȧ на лiхо ·собi!

А чи пiду, ·чи нi,
Ўсɛж мï Вас' при мiнi...
Пɛк ȯго ·матири!
Сподобаϒсȧж мiнi!

Привернуж а ого,
•До серден'ка •свого,
Ак ўбёрус'-спораджус'
— Та добудус' цого!

Накуплў по крамах,
— Аж заміе ў очах!
— Прибёрус'-заплитус',
Шоб аж ўзаў ого •жах!

На копіку оксамиту,
А на шаг намиста;
Неха кажут' вражи •лўде:
«Акаж джўнджўриста!»

Неха кажут' собі,
А мі Вас' при міні...
Пек ого •матири!
Сподобаўсаж міні!

КУМАСА́.

От бо ӳдуж а̇ •до Кумасі,
Бо ў Кумасі слоўа •ласи,
Самаж така •чупурнєн'ка,
А̊к квiтон'ка •гарнєн'ка!

От бо ўжєж а̇ і ў Кумасі,
А ў Кумасі чмоки •ласи;
Чорні •броўи, а о̇чиці,
— Тикиж а̇к блискаўиці!

Жин': | Здороў сєрдєн'ку •пил'нєн'кий,
Козачєн'ку •мі́ милєн'кий!
Чорноўусий-гарнєсєн'кий,
Між голубє •сиўєсєн'кий!

О̆ Кумасў, о̆ сєрдєн'ко!
Ос' бо а̇ тві́ козачєн'ко!
Ос' на тобі •чєрєвички,—
•Нє жаха̊са̇ нє гички!

А̊киж вони •гарнєсєн'ки,
Чєрвонєн'ки, •малєсєн'ки!

Нумо, нуж бо, моа́ стана!
Зузулин'ка моа́ гарна!
Нуж чмокнимос'! А хто ўзнає,
Ха́ облизна́ зхапає!

За такі черевички,
Чмокну тебе тричи ў вічки!

Натан'чимос' молодичка, —
Наша вола́, наша нічка!...
Коха́моса́, жениха́мос'!
Наша нічка, — не жаха́мос'!

Коха́моса́ — жениха́мос'!
Наша нічка — не жаха́мос'!

Гопки двічки, чмокни трічки!
Накоха́мос' ці нічки!...
Га́дукаж стрибну достоту,
Бо тиж мині краще злоту!

Гопки двічки, чмокни трички!
Накоха́мос' ці нічки!..

Ходиж, ходиж, мі розмаў,
Ходиж, сер'це, — бо кохаў
Ходиж, чмокну, — бо бажаў!...

УКРАІНКА.

На берεжку у̇ стаўка,
На плазоці у̇ млинка,
Плахту ·прала діўчина,
Плεскалас', ак рибчина,

Та бухнула ·нεзхіч ў воду...
— Шкода ·згуби, — мала ўроду.
А нε було ·там нікого,
Коло стаўка ·глибокого.

Кричит' пробі її ·мати,
Шоб діўчину ·ротуўати;
Кажε: «що за працу̇ ·цу̇у̇,
«Аж діўчину ·подару̇у̇!»

Ŏ діўчина ·у̇родлиўа,
Ружнанаа ·чорнобриўа!
Очин'ки, ак асон'ки;
Губон'ки, ак ружεн'ки;

Ручɛн'ки •білɛсɛн'ки;
Ніжɛн'ки •малɛсɛн'ки;
Гарна, ӓк квітон'ка;
Ласна, ӓк чарон'ка!

Та ӓк гарно •размоўла́ла,
З козаками •жартуўала,
З козаками •молоцӓми
Там-то жажно •притан'чала.

А козак тут і згодиўсӓ,
Зараз ў ставок опустиўсӓ;
Ўхопиў швидко він діўчину,
Витӓг її, ӓк рибчину.

Гї! Козачɛн'ко ўродлиўйі,
Молодɛн'кий і жартлиўйі!
Ўсон'ки чорнɛсɛн'ки,
Чубик твій круглɛсɛн'кий,

Жупан твій синɛсɛн'кий,
Шапочка •сиўɛсɛн'ка,
Чɛрвоні •чобіці
І шабɛл'ка •при боці!

Стɛрɛжисӓж, діўчино,
Моӓ гарна •рибчино!
Ӧдна сўди •нɛ ходи,
•Нɛ плɛщис' коло води!

Бо ȧж тєбє •кохаў
— •Своѣ сєрдєн'ко •даў.
Глȧ горного твого •стану,
Шȯ збажгаіш,-Ўсє •достану!

Вєчор ȧ буду •близєн'ко, —
Вйдиж до мєнє •сєрдєн'ко!
Вйдиж, вйди нє жахȃс',
Зо мноў •пожєнихȃс'!

Ŏ Козачє гєрнєсєн'кій,
Мі голубє •сп͡ѣєсєн'кій!
Кохȃс' ў мєнє, ȧк сам знаіш,
Пожартў жє, ȧк бажаіш!

За твоў ȧ працў •туў,
Ўсóгож тєбє •розцілуі!
Барвинон'ку •зєлєнєн'кій,
Козачєн'ку •мі милєн'кій!

Усон'ки чорнєсєн'ки,
Сам такій гарнєсєн'кій!...
Колиж оцє долȧ •моȧ,
То нєхȃж ȧ буду •твоȧ!

КОЗАЧКА ȣКРАЇНКА.

Ȏ дiȣчина, мо̀а̇ ·квітка,
Гарна, ·гарна Ȣ̇краïнка!
Твоа̇ ·моȣа, а̇к джорєлʼцє,
Стиха лєца̇, лєца̇ ȣ сєрʼцє.

Тиж Козачка, — дiȣча ·волi,
Нєрозра̂на ȣ сво̀ї доли;
Твоє сєрʼцє ·хiбч нє маɛ, —
Тиж так ȣпрӗмнє раду ʼдаɛ!

Тиж козачка ·чорнобриȣа!
Горда ·ласна i ȣродлиȣа!
А̇к когож ти ·сподобаiш,
— Пилʼнє, ·спарнє вiк кохаiш!

Тиж достотʼна̇ Ȣ̇краïнка,
— Козацʼкого житʼа̇ ·зiрка! —
Світиж сєрʼцє ȣ рiдним краȣ̇, —
·Нє цура̇сʼ свого ·звичаȣ̇!

ПРИКЛАДКИ.

Ŏ бу, тȧ нє ма, —
— Поiхаў на рiчку;
Колиб ŏго чорти ўзȧли, —
— Поставилаб свiчку! —

Ŏ тиж знаў, на шŏ браў,
— Ȧж нє тобi рiўна!
Бо ти швєц' вражiй син,
А ȧж бондарiўна!

Ȧкиi бiс чоловiк,
— Такаж ŏго жинка:
Намочила штани ў рiцi,
— Тȧ шє з понєдiлка....

Digitized by Google

СОН.

Ходѣ ·сон поз вікон,
А дрѣмота ·коло плота;
Питаiцà ·сон дримоти:
«Дѣж матимѣш ночуўати?»
— Там дѣ хата ·тѣплѣн'каà,
— ·Дѣ дитинка ·малѣн'каà;
— Там матиму ·ночуўати,
— Дитинон'ку ·колихати...

* *
*

Нагадалос' вражій бабі
Молодоў ·бути:
·Натикала ·за намітку
Зеленоі ·рути.

Рутож моа, рутож моа,
— ·Рутаж зелинька! —
— Аж думала шо а ·стара, —
— А аж молодинька!...

---

* *
*

Ö іхаў а через море
Драбинастим возом;
Огланууса ·перед себе, —
— Поўна лулька ·ракіў.

---

* *
*

Ŏ заспівав соловіко,
Ў саду на дому...
Час тобі навижелий,
До дому! —

Ви дівчата та голубон'ки!
Ви дівчата та голубон'ки!
Куди йдете? — та погубон'ки!
Хібаж ви нас та не знаіте,
Шо ви же нас та питаіте?

Через ліс дубинка;
Сталас' ому ноўинка;
Гедз' короўу закрутиў,...
А дівчина хороша,
Ўподобала Дороша;
Траву рвала телятам,
Дала хустку хлопатам.

Ŏ смуткуж мі, смутку!
Ŏ смуткуж мі, смутку!
Та дала хлопцям хустку!

Осичина •березина,
Ў мене •плахта мережина;
Міні бат'ко •придбаў,
Шо́б козак сподобаў,
Міні мати •дала,
Шо́б долод'на́ •була!

Володар', Володар'!
Чи дома •господар'?
А а́ знаў, шо́ він дома;
Сидит' собі ў кін'ці •стола;
О̇му киц'ка •грає,
Хвостиком має,
А̇к мак процвітає...

ТЕЛАТКО.

Сεстрі-вεчір добрички! Чи нε тεлатили ви нашого ·бачатки?

— А áкεж вашε ·бачатко?

— Під білεн'ким чεрεўεн'кε, на рáбику ·хвостик, а на мутузуці ·шійка.

— Гε! Воно під нашим ночεм стогуўало; а брεхи áк запсўкали, вонож піднáло ·лози,— тà побігло ў хвіст.

ТЕЛАТКО.

Добри'-вεчір сεстрички! Чи нε бачили ви нашого ·тεлáтки?

— А áкεж вашε ·тεлáтко?

— Під чεрεўом білεн'кε, на хвостику ·рáбεн'кε, а на шийці мутузочка.

Гε! Воно під нашим стогом начуўало, а псўки áк забрεхали, вонож піднáло ·хвіст, тà побігло ў лози.

ПІЎНИКУ.

Кукурику піЎнику ·на току, —
Чикâж мεнε діЎчино ·до року!
— Хıбаб жε â розуму ·нε мала,
— Шȯб тεбε ·до року â чикала.

Чикалаж â тεбε Ўжε ·Ўдово.ли, —
Кохалисâ Парубчε ·по во.ли;
Та шȯб таâ сı.лаЎон'ка ·нε стала, —
— Нεхâж будε так, âк â ·казала!

Ŏ діЎчино, сεрдεн'ко, ·нε жартЎ!
Нε багато гаїтис' — помıркЎ:
— Âк матимεм Божого ·Васи.лâ, —
Зробим сεр'цε гарнεн'кε ·вεсı.л'â.

ДАМ-ДУХУ.

Ї по сінах — дрибу, •дрибу,
Ї по хаті — дрибу, •дрибу, —
Нєнач а вару •рібу;
Нєнач а вару •рибу;

Дам духу •закаблуку;
Закаблуку •духу-дам;
Достаниця •пєрєдам!

Заприджу а пнуру у сані,
Та поїду •до Оксані;
А Оксана рада •будє, —
Горілон'ки •роздобудє.

Дам духу •закаблуку,
Закаблуку •духу-дам,
Достаниця •пєрєдам!

Заприджу а пнуру у віз, —
Та поїду •по рогіз;

Вонаж віз поламала,
Аж рогозу •нѣ набрала.

Дам духу... і дали.

Ак затан'чѣ риба •з раком,
А петрушка •з пустирнаком,
А цибулà •з бураком,
А дівчина •з козаком;

Капустицà •дивуйцà,
— Ак ўсім гарно •тан'цўйцà!

Дам духу... і дали.

КОЛИБ.

Колиб не пиў, менеб не биў,
То тебеб кохала;
Тодіб тобі, шо-недли,
Ў головон'ці 'с'кала;
Головон'куб змила,
Сорочин'куб дала,
Розчесалаб кучеречки,
Та поцілуўала...

* *
*

Ŏ Ўжεж мεнı ·докучили,
Чòрнı ·броЎи і кучири!

---

* *
*

Ŏ пıд лıсом — дубıноў,
КосиЎ ȧчмεн' сокироў;
А дıЎчина ·громадила, —
Козачεнка ·принадила.

«Ŏ козачε чорноЎусій!»
«Чòмуж Ў тεбε жупан куцій?»
— Мεнεж дıЎки ·пıдпоıли,
Тȧ жупана ·пıдкраıли.

Ô дiўчина Кумина,
Поiхала до млина;
Зачипила сухiй пен́,
— Та стоала цiлiй ден́!

ВИЧȢАНКА.

По дорозі ·жук, жук,
— По дорозі ·чорний;
Подивисȧж дiȣчинон́ко,
Ȧкийж ȧ ·маторний!

Ȧкийж ȧ ·маторний,
І ȣ когож ȧ ȣдаȣсȧ?
Хібаж даси копу ·гроши,
Шȯб пожьнихаȣсȧ!

По дорозі ·галка,
— По дорозі ·чорна;
Подивисȧж козачєн́ко,
Ȧкаж ȧ ·маторна!..

Ȧкаж ȧ ·маторна,
Гнучка, ·чорнобриȣа;
Ȧк побачиш, аж заплачиш,
Шȯ ȧ ·вьрєдлиȣа!..

ХТОЖ ВИНЕН?

Ŏ тиж пє́ш, менє ·бє́ш,
За ȧкиї Ўчинки?..
Шȯ ȧж тобı ·нє напра̇ла,
·За рік три починки?

Одєн пра̇ла ·до Рıзтўа,
Другиӣ до Миколи;
А ȧк третї почала,
— Будє ·до Покроўи...

Нє самаж ўсє ȧ ·пра̇ла,
— Кума підмогала,
— Бо ї дала пшона ·миску,
Ї три шматки ·сала.

Нє самаж ї кума ·пра̇ла;
— Були ·споможниці:
Тȯ за хлı̂б, тȯ за сı̂ль,
Тȯ за пала̇ниці.

Хоч купиў вєрєтєн,
— Чортма ·мотоўила;
Та і тім а худчій,
Пічку ·підтопила.

Ǒ ти пєш, мєнє ·бєш,
Роспиталиш за шо?
Хоч і ти, хоч і а
Обоі ·лєдащо!..

Чорт-зна вітки і з нѣнаська,
—·Прѣд очима стала ·Наська;
А а̇ж бідний так зля̇каўсѧ̇!
— Зараз ў лѧжѣнько ·захоўавсѧ̇.

О̆ да̇ кума ·мѣду, } двіч.
О̆ да̇ж напитисѧ̇. }

О̆ да̇ кума ·мѣду,
— Хочь ·козак жѣнитисѧ̇;
О̆ да̇ кума ·мѣду!
— Козакоўи. . . . .

ЧУХ-ЧУХ.

Чух, чух чумандра!
Чумандриха ·молода,
Наварила ·бурака,
Ўкинула ·чабака,
Ўгодуўати ·козака.

Сип, сип цибули,
Та ўсѣ тѣ шо́ ·добули
Ї кўасоли і барболи,
Булоб ўсо́го ·шо́б ўдоволи.

Чух, чух чумандра!
Чумандриха ·молода,
Наварила ·бурака,
Ўкинула ·чабака
Ўгодуўала ·козака.

Трва̂-зас′! нѣзмага̂с′;
Чумандрихо ·нѣжаха̂с′!
Вариж страўу ·з бурака,
Мижь наўкруги ·гопака!..
Чух, чух, і дали.

ТЕРЛИЦЯ.

На городі •Тєрлиця сама-трє.
Еж бо у менє враже •лихо,
— Шо усе бє.

Ô ганє плазоуита!
Бач, погана! Ще •сєрдита.
Ô ганє плазоуита!
І плуґауа, •шкапоуита,
Та ще бє, та ще бє!...
Та ак бє!... Дуже бє!
Тажко •бє! Важко •бє!
— Ô ак бє!...

На городі барбола, •до смаку.
Далас мині лиха •доля, —
— •На віку!...

(*Приспідок тож*).

6

Аж нищечком до барболі ·по-за хат;
Лихаж дола́ ·за чуприну, —
— Зараз хап.

(*Приспідок тôж*).

Чи цеж вина птаха ·бідна, шо̂ спі̂ва?
Чи цеж вин̂ь сер'це ·тин̂е, —
— Шо̂ коха? . . .

(*Приспідок тôж*).

Цитε!

По ȯпεн́ки •ходила; — Циттε!
Спідничεн́ку •згубила. — Циттε!
Ŏ цитεж бо, •циттε! Циттε, циттε!
Тâ нікомуж нε кажитε! — Циттε!..

Блукаласâ, Ўтомиласâ; — •Циттε!
Тâ Ў калин́ці •схилиласâ. — Циттε!
і далε.

Ŏ здаɛ̆дâ і нε зчула, — •Циттε!
Åк злε-смачнεн́ко •заснула, — Циттε!
і далε.

Прокинулас́, — нεстâмилас́, — Циттε,
Åк спідничка •заплâмилас́. — Циттε!
і далε.

Пом́âласâ, •подраласâ — Циттε!
Ї бруднεн́ка •злε-сталасâ. — Циттε!
і далε.

Отож мині лихо ў світі! — Циттє!
Кудиж саму себе ‧діти? — Циттє!
і дал.

Спогадаўт' лўде ‧з лиха; — Циттє!
Бо шил'це ся ўкаже ‧з міха. — Циттє!
і дал.

Спідничен'ка ‧біднесен'ка! — Циттє!
Ô ȧкаж ти брурнесен'ка! — Циттє...
і дал.

Козачен'ку вражій синку! — Циттє,
Верниж моў ‧спідничен'ку! — Циттє!
і дал.

Шô ўдіȧлос? — На шô ‧знати; — Циттє!
Талеж жахно ‧спогадати... — Циттє!

БАНДУРА.

(*чи Вичѣанка.*)

Гѣ! Під гороў, під пєрєвозом,
Стоала дівчина з своім обозом. | *двіч.*

Гѣ, гѣ! Джўм, джўм! Бандур, дур, гоп, гоп!
— Стоала дівчина з своім обозом. | *двіч.*

Ї сподівала до сєбє хлопца,
Такого, смачного собі молоца.

Гѣ, гѣ! Джўм, джўм! Бандур, дур, гоп, гоп!
— Такого, смачного собі молоца.

Ї витинала вичѣанки рясні
Своіі бандури — достоту ясній:

Гѣ, гѣ! *Ї далє.* . . . .

Ў мєнєж бандура, та нє такаа,—
Слодкого мєду дужє смачнаа!..

Моя бандура не аби-кому, —
Кожная струна, по золотому!

Струниж бандури мої не рвуця, —
Як не потягниш — усі подаюця!..

Ŏ СЕМЕНЕ!

Ŏ Семεнε, Семεнε!
Нε ходжа̂-бо ·до мεнε!
Бо ε̂ ȣ мεнε чорний пεс,
А̂к укусε, — то ·помрεш.

Ŏ Семεнε ·Семεнε!
Нε ходжа̂-бо ·до мεнε!
Бо ε̂ ȣ мεнε ·когутичε,
Шо̂ ȣсы̂ нічку ·кукуричε?

Ŏ Семεнεж, Семεнε!
Зробиж ласку ·гла̂ мεнε:
Забі того когуца̂,
— Ха̂ нε кукуричε!...

Ŏ Семεнε, Семεнε!
Ходиж сεр'цε ·до мεнε!
Є̂ж бо ȣ мεнε ȣсі смаги,
До твоεі ·розȣаги...

Ŏ Семене Семене!
Чупурнен'каж ў мене!
— Чупурнен'ка хатинон'ка,
Кра̂ арочка ў мене.

Ŏ Семене, Семене!
Кучира̂ўаж ў мене!
— Кучира̂ўа а̂блонон'ка,
Та̂ ў садочку ў мене.

Ŏ Семене, Семене!
— Чорнен'каа̂ж ў мене!
Чорнен'каа̂ короўица̂,
На оборі ў мене.

Ŏ Семене, Семене!
Глибокаа̂ж ў мене!
—Глибокаа̂ криничен'ка,
На щдворі ў мене.

Ŏ Семене, Семене!
Гара̂чаа̂ж ў мене!
Гара̂чаа̂ пала̂ничка,
На полиці ў мене.

Ŏ Семене, Семене!
Солодкаа̂ж ў мене!
—Солодкаа̂ вишніўочка,
Е ў коморі ў мене.

Гопці-хлопці •до мене!
Гарачаа у мене!
— Гарачаа •паланичка,
•На полиці у мене.

Гопці-хлопці •до мене!
Солодкаа у мене!
— Солодкаа •черешеньʼка,
Та Ѵ арочку у мене.

Гопці-хлопці •до мене!
Смачненькаа у мене.
— Смачненькаа •пампушичка
•Десь схоѴана у мене!

**
*

Ŏ нѣ вітѣ місяц' світѣ,
— Віткиљ' ясні ·зірки;
Гѣ! Ўнадиўсяж козачен'ко,
·До чужоі ·жінки!

Ŏ Ўнадиўсяж він,-Ўнадиўся,
— Як кабан до жита;
Та Ўжеж ему руки, ·ноги,
— Голоўа ·побита.

Ŏ сіў, схилиўс' на припечку,
— Лѣдўе зводѣ ·боки.
Либон' ему, аж на тиждѣн',
Заўдали ·мороки!

КІТ ТА САЛО.

Ŏ Ўнадиўсáж кіт на чужиé ·сало,
Доті з ним носиўсá, докиї óго ·стало.
Господар'-жє приглядаé,
Шó Ўсє сала ўбуўаé,
— Тá салаж смачного;
— Чатуé ·на нóго.

Стиха ·засáдаé, шóб кого ·злапати.—
Хтож цў шкоду ·робє? — Хочу про тє ·знати.
Аж кіт нишкам з позатинка,
До сала ·чухирча;
Господар'-жє, за-лжєн'ка,
— Хап за чуба ·звір'ча!

Цєж ти ·котє ходиш, шó дві нічки ·маіш?
Цє тиж-бак до мого ·сала прибуўаіш?
Цє ти ходиш по-затинку,
Підмоўляіш моў ·жинку;
— Шóж тєпрє ·тадаіш?
— Шó Ў руках ростанєш?

Пустиж мене пане, пустиж мі Гет'мане!
Буду тебе звеличати,— покі мене стане!
На молі буду даҰати,
Ў твої жин'ці не буҰати;
Пустиж-бо до дому,
Не чиниж сорому!

Чом же ти заздалегид до моліҰц' не браҰса?
Ним-коли з моеў жинкоў спізнаҰса?
Тепреж тебе, ак злапали,
Назад руки позв'азали;
Матимеш сто-трас'ці,
— Шо ходиш до Насті!

Ô шеж бо за тее ніде не карали,
Та на Ұтори Лўд'ски скріз' увагу мали.
Часом стане так-Ұ припадку,
Шо Ұкохає гладкий,-гладку;
На горлож не судат',
Поскубут'-протурат'!...

Присагаа-же враже біл'ш Ұже не буҰати,
Шоб зноҰ не злапати, та шкурки не стати!
Будут' тебе шануҰати,
Рідний бат'ко, рідна мати.
Не ходиж Котусў,
Не шукаа Настусў!

Колиж ти пустиуса́,— не жахаус́ того:
Ушкодиус́ не чимало, або і нічого.
Добре твоа́ жинка знає,
— А́к мене кохає.
А прийдуж а́ тоди,
— А́к злизниш з господи!

ПРИВІТКА.

«Магâ Боже вам!
— Чи радиж ви нам?»
Ô чи ради, чи не ради.
— Магâ Біг і вам!

«Бyŷâ здороŷ свату!»
— Замкни жинко хату!
— Ке лиш хапку від лопати,
Свата привітати!

Жинка потурає,
—Хату замикає;
І дорŷаŷшис' до куцу́би,
— Сватонька вітає.

А сват за чуприну:
—Вітâ вражіі сину!
«Пустиж свате не жарту́!
«Пустиж! От-бо згину!»

«Нє жартў жє свату,»
— Бо зломиш лопату;
«Волі́ш горілон'ки дати,
— Свата привітати?»

Сват того нєчує —
Охочє жмутує:
— Стусанами по губах,
— Куцўбоўж—по зубах.

«Шо тобі цє стало?
— Чи тєбє напало?
«Та а́ж твої жін'ці сват,
«А на́мита твого брат!»

Ха́ та́ чорт нє носє,
Туди дє нєгожє!
Дє хто просє,-нєўчащā;
Дєж нє просє,-нє буўā.

ГОРІЛКА.

Горıон'ка — задруччица̇,
— ЗрадливЎа •нεбого!
Ŏ зрадилаж ти •на світі,
Та̇ Ўжεж нε о̇дного.

Хтож бо •тεбε попиЎаε̆,
То̆ смутку •забудε;
Він то •кажε̆, •розумıε̆,
Гаразд над Ўсі •лўдε.

Нεжахаїца̇ •ні пана,
Ні самого •Цара̇…
Тıки гука̀ •на шинкарку:
«Кεж горıки •хара̇!»

Ідε з корчми •до домон'ку,
Плутаε̆ •ногами;
Ўпираїца̇ •нε-раз Ў зεмлў
Носом і руками.

А прйшоЎши •до домон'ку,
Падне •серед' хати;
Жинка •лає,— діти •плачут':
«Давй тату •спати!»

Прокинеця завтра •рано, —
Знає,— шо то •біда...
Тй шатнеця •позичати,
— Хліба •до сусіда.

Сусід каже: «Знй ти куме»,—
«Шо тиж •маїш діти»;
«Булоб ў корчми •не сідіти,
«Хліба заробити!»

Колиб не та •горлиця,
Не та оковита!
— Позбаўлаж вона ў мене,
За сто-доли •жита!

Колиб не та •горлиця,
Та не та •мокруха!
Не так худкоб я збаўпўся,
Від свого •кожуха!..

ПРОХАНЕ.

Ой я вчора-із вечора,
Та п'яненька была,
— Та п'яненька была.

Під явором зелененьким,
Та спатоньки лягла,
— Та спатоньки лягла.

Ой яворе зелененький!
Не шумиж на мене!
— Не шумиж на мене!

А тиж милий-чернобривий!
Не сварис' на мене!
— Не сварис' на мене!

Як ти будеш сваритися,
То я стану журитися,
— І старенька буду...

О а̂ буду на лижεн'ку ·лεжати;
А ти будεш кра̂ лижεн'ка ·стоа̂ти;
Мεнε станεш молодуў ·прохати:

Та Ȣстан' моа̂ ·жинка,
Та Ȣстан' милозірка,
О̆ Ȣстан'ж моε̂ ·сεр'цε!

Напімоса̂ ·торилон'ки
Та з мεдом, та з пεр'цεм,
— Та з мεдом, та з пεр'цεм!

ЧУМАК.

Ô ăж чумак нєщаслиўйі,
З журби ходжу—лєдўє жиўйі;
Волиж роси не зтримали,
— Зараз бідні поздихали.

Сипж горьлки жидо Ўдко!
З журби трохи погулаў...
Тиж,-музико! Грăж-бо худко!
— Бо бач ноги викидаў!

Грăж-бо, грâ-бо шпарко, худко!
Чумакоўи дужє жутко!..
Нєхâ жє він погулає,
—Бо ў кишєні дід'ка має!..

Ăж мазницў і мазило,
Шô від воза ôдлєтило,
За горілку жиду даў,
—Бо ў кишєні тич нє маў!

Ŏ гулй, гулй Чумачє!
Жинка дома ·нє заплачє;
Талиж трєба ·провідати,
Шôб Ўжє цôго ·нє бажати...

Бо кохала ·жартуЎала,
Ȧк від мєнє гроши ·брала;
Тєпрєж хочє ·богатого,
Мєнє кида ўбогого...

Ŏ ȧж чумак нєщаслиЎий!
Іду з корчми — лєдЎє ·жиЎий...
Гопці ·хлопці! І ȧж з вами!
— Ви до корчми? — Ȧ за вами!

ПРИГОДА.

Їдуж, їду а горою,
Бачу,— дівка під копою;
Аж на неї задивився,
Полудрабок поломився.

Не жаль мені того воза,
Колиб дівчина взгожа;
А тож руда і погана,
Та та воза поломала.

«Хоч а руда і погана,
«Затеж батько багач;
«Сім пар волів на в загоні,
«Ось на шиї дукач!

ЛОЎИС′.

По ȧрмарку вража ·баба,
По ȧрмарку ·пішки;
Бодȧ тобі вражій бабі,
Покорчило ·ніжки!

По ȧрмарку ·ходила,
Біду собі ·купила;
— Біду собі ·купила,
Та за свої ·гроши...

Біду собі ·купила,
— Та за свої ·гроши;
Кажут′ мині злиí ·лўдɛ,
— Шȯ він нɛ хорошій:

Ї сліпий, і храмий,
Ї малого ·росту;
До цɛркўи д̈ɛ, шɛ ·нужи бɛ́,
— Ї чɛшɛ ·коросту.

ДУМАЎ-ДУМАЎ.

Ак задумаЎ старий діду та жинитисá;
ДумаЎ, думаЎ, думаЎ, думаЎ, та жинитисá.
А стара ·не йдє, молода ·не зхочє;
(*Приспíдок тôж.*)

А хоч вона ·зхочє, та нє лáжє ·спати;
(*Приспíдок тôж.*)

А хоч лáжє ·спати, та нє поцілуê;

А хоч поцілуê, та на землŷ ·плŷнє.

Ô лежатимет' з нудгоŷ,—станє ·промоЎлáти,

Станє ·промоЎлáти,—Ўсŷ праЎду ·казати:

«А чи Ў тєбє, старий діду, та козлáча ·борода,

«Та козлáча ·борода, та кнурачий стан;

«Та кнурачий стан і кнурача ·похода!»

Ŏ пішоў старй діду та на ármалищє;

Та добуў старй діду тоўстє ⸱нагаіщє.

Áк почаў вєрєдлиўу добрє ⸱повєртати,

Сталаж ôму ⸱молода ўсў праўду ⸱казати:

«Ачи ў тєбє старй діду, та шоўкоўа ⸱борода;

«Та шоўкоўа ⸱борода, та козацʹкй стан;

«Та козацʹкй стан і козацʹка ⸱похода;

Ĭ козацʹка ⸱похода, — аж ўкохалас́ молода!
Думаў, думаў, думаў, думаў, — аж ўкохалас́ молода!

КУРІНКИ.

Ô нε знала бабусεн'ка —
Чим забагатіти;
Накупила куріпочок
Пустила між діти.

Припил'нŷтεж дітки
Цûі курінки:
Стрεпεтнε, полинε
— По сироти дітки.

Âк вигнала бабусεн'ка,
Курiпочок пасти;
Самаж сıла на горı, —
— Кужилчку прáсти.

Стала хмара наступати,
Дрибний дощик накрапати;
Ô час тобı бабусεн'ко —
Курiпочок заганáти.

До дому •не догнала
— Ўжеж двоє •зтоптала;
Назад повернулас',
—На третє •спиткнулас'.

Сіла баба •на печи,
Тâ голоўку •чуха;
А дід нишком за дверми,
—Та ўсе теє •слуха.

Ак вішоў дід ў хату
— Стаў баби питати:
«А деж твої бабусен'ко,—
«Курш заганâти?»

Не чути іх дідусен'ко;
Нема,—тâ не буде!
Ак вигнала ў чисте •поле —
Зпрозорили •лўде.

Ак пшоў дід на тік,
Тâ і ўзâў притику;
Побиў бабі — помолоў
Голоўон'ку, •пику.

Не дâ Боже •смерти, —
Старнен'кої ўмерти....
Та нікому •бабусен'ку
— До труни •приберти.

Е́ж Піп, е́ж Д'а̀к,
— Е́ж Паламарище;
Покинецàж дідусеї
Грибинище, ·днище.

ЧЕРУШИЧКА.

А шȯ ти там робиш?
Сɛстрищȧ-'Чɛрницȧ,
Чорнɛн́каȧ, ·молодɛн́каȧ,
Чɛрнушичко-·моѐ душичко!
«Муку сїў, оччɛ 'Дмитро
«В. . . . . А. . . . . .
«М. . . . .»

А шȯ цɛ ти ·маїш?
Сɛстрищȧ –'Чɛрницȧ,
Чорнɛн́каȧ, ·молодɛн́каȧ
Чɛрнушичко ·моѐ душичко!
«Цицў ·маў, оччɛ ·Дмитро
«В. . . . . А. . . . . . .
«М. . . . .»

А шȯ низчɛ ·маїш?
Сɛстрица–'Чɛрницȧ,
Чорнɛн́каȧ, ·молодɛн́каȧ
Чɛрнушичко ·моѐ душичко!

«Пущà •маў, оччѣ •Дмитро
«В. . . . А. . . . . .
«М. . . . .»

А шò . . . . ?
Сєстрицà-•Чѣрницà
Чорнєн'каà, •молодєн'каà
Чѣрнушичко-•моѣ душичко!
«Пѣкло •маў, оччѣ •Дмитро
«В. . . . . А. . . . . . .
«М . . . .»

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
«Ос', ос', ос', ос'! оччѣ •Дмитро
«В. . . . . А. . . . . .
«М. . . . .»

ГРИЦ'.

Плаче Гриц', плаче
— Під вікном стоа́че.
Ді́ўча Грица́ питаіца́:
«Чогож Грицу́ плаче?»

Плачуж а́, плачу,
— До хати а́ хочу.
Ді́ўча Грица́ сподобала,
Та́ до хати попрохала —
— «Цит' Грицу́ — цит'!

Плачеж Гриц', пла́че,
— У́же у хаті сида́че.
Ді́ўча Грица питаіца́:
«Чогож Грицу́ плаче?»

Плачуж а́, плачу,
— Вечерати хочу.
Ді́ўча Грица́ сподобала,

Вечероу Уганоблала —
— Цит Грицу — цит!

Плачеж Гриц, плаче,
— Вечераучи.
Дівча Грица питаіша:
«Чогож Грицу плаче?»

Плачуж а, плачу,
— Бо спатоньки хочу.
Дівча Грица сподобала,
На лижиньці гарно уклала, —
— Цит Грицу — цит!

Плачеж Гриц, плаче,
— З дівкоу лежаче.
Дівча Грица питаіша:
«Чогож Грицу плаче?»

Плачуж, а плачу,
— На ч. . . . . хочу.
Дівча Грица удоволила;
На ч. . . . . положила,
— Цитж Грицу, — цит!

Плаче Гриц!, плаче,
— На ч. . . . . лежаче.

Дівча Гриця питаїця:
«Чогож Грицю плаче?

Плачуж а плачу,

. . . .

Дівча Гриця за чуприну

. . . .

— Цит'ж Грицю — цит!..

ШКОЛЯР.

Ô åк мене моå мати
Та дала до школи;
Гȣ! Зазнаȣж å бідні́й там —
Тåжкоі неволи!..

Казаȣ мині Бакалаȣр
Промоȣити — «Аз»
А åк же å не вимоȣиȣ,
Він по пиці — раз!

Крикнуȣ же він та ȣ другі́й раз:
Ану! Кажи — «Буки!»
Ô тиж-бо å невимоȣиȣ,
Åк ȣпаȣ ȣ ôго руки.

Крикнуȣ далі і ȣ треті́ раз,
Шôб вимоȣиȣ — «Віде»;
А ȣжеж ôго жваȣа рука,
По чуприні іде.

А ȧк сказаў та ў чвертй раз:
— Вимоўлā — «Жиўте»!
А нуж бго хлопці •зараз,—
•На лаўу •кладітє!..

Ŏ просиўсȧ і молиўсȧ,
Гї! нє вимолитис'...
Дєс' нє даĕ лиха •долȧ
З біди •викрутитис'!..

Ŏ тиж мї Свічнику,
— Мї добродіў!..
Пустиж мєнє ў остат'нї раз!
Ŏ пустиж — бо мліў!..

Тричи •рази ўмліўаў,
Ї тричи ȯчунȧў...
А він, шȯ раз, шє шл'ніш,
Своĭ руки •докладаў.

Пішоў жє ȧ •до домон•ку,
Тā татоўі •кажу:
Ŏ ȧк мєнє Свічник збіў,
Шȯ лєдўєн'кє •злȧжу!

Колиж тєĕ ȧ сказаў, —
То гірш лиха •по придбаў:
Бо шȯ Свічник нє додаў
Зараз бат'ко ўсє доклаў.

Побіг же а аж до мами,
Та і до сусіда;
О кудиж а навертаўса, —
Скріз' за мноў біда!..

Мамаж мене куцўбоў,
А сусід цибухом,
Шо аж мині — така ґулà!
Набіла за ўухом.

Ишоў же а до корчомки,
Позбитий і глухий...
Лигнуў собі горілон'ки —
Михàлик і другії...

Та гадаў: От горілка!
От радон'ка, моà!..
Крутиж хлопче вереміў, —
Такаж долà твоà!..

О коўтнуж а ше з квартинку! —
Та не разом — з тиха...
Чи не збудус' а моого
Триклàтаго лиха?

Вишиў собі квартинон'ку,
Та пишоў до дому;
О àк гарно було тоді,
Серден'ку моому!..

Від квартинки ·горьıон'ки,
Доброі ·сиўухи, —
Стаўсаж міні світ, ȧк бан'ка,
А лўдь — ȧк мухп!..

СКРУТА ПОПАДІ.

Зажурилас' попад'а своєў бідоў:
Біднаж моа голоўон'ка, шо шп з бородоў!
Ŏ мині тажко, ŏ мині сумно!
Ŏ з бородоў — мині жити нудно!

Хочаж бо вин і ўбєрєца та ў ноўиі шати,
Ак погл'ануж а на него, — аж вин бородатий!
Ŏ мині тажко, ŏ мині сумно!
і дал.

Хоча шду а до церкўи, шоб Бога благати,
Ак погл'ануж на бороду: Ŏ! хоч помєрати!
і дал.

Чи шду а на хрєстини, — просат' мєнє істи;
Ак погл'ануж на бороду, — то нє зможу істи:
Ŏ мині. . . . . . . *і дал.*

Чи шду а на вєсіл'а, просат' мєнє пити;
Ак погл'ануж на бороду, то нє змушу жити!
Ŏ мині. . . . . *і дал.*

Тâ прйшоўши •до домонку, зачала •просити:
«Чи нε зможиш добродіў бороду •зголити?»
Ŏ мині. . . . . . . ѝ далı.

Нεма змоги Попадонко та того ўчинити;
Дознаіцâ наш Владика — будε мεнε •бити.
Ŏ мині. . . . . ѝ далı.

Докıґж буду â тримати, та такуў •біду?
Ўпрâгâ хлопчε конâ ў возок—до Владики •іду!
Ŏ мині. . . . . ѝ далı.

Ŏ іщуж â до Владики, шôб ôго •просити:
Чи нε волε він Попоўı бороду •зголити.
Ŏ мині. . . . . ѝ далı.

Тâ набрала гусі, тâўок і курі бεз-лики,
Прибраласâ •чупурнεнко — гâда •до Владики!
Ŏ мині. . . . . ѝ далı.

Приіхаўши •до Владики,— стала •при порозі;
Ўклониласâ •низεсεнко, âж ў самиі •нозі.
Ŏ мині. . . . . ѝ далı.

«Ўстан нεбого!» Ї Владико стаў ії •питати:
«Шô жадаіш нεвістонко? — Нεхâ буду •знати.»

Прошуж тεбε свâт-Владико! Змилıсâ •над нами!
Хâ нε ходâт наши •попи з тіми •бородами!
Ŏ мині. . . . . ѝ далı.

Кажиж, кажи Свåт-Владико! Шô маім платити?
Åк сå зволиш нашим попам бороди голити?
Ô мии. . . . . і дал.

«Нє зможуж å, ô Попадє! Та того Ўчинити,
«Бо так кожний мусє Ў нас бороду носити.»

«Подивисå Попадон'ко! Хоч å і Владика,
«Åкаж Ў мене борода чєсна та велика!»

«Ходи сŷди Попадон'ко до моі кімнаті,
«Подивисå: шô там попіЎ! Та Ўсіж бородаті.»

Шкодаж моі і Ўродон'ки, шкодаж мого зросту!
Хібаж піду тå Ўтоплŷсå з високого мосту!
Ô мии. . . . . і дал.

Ô пішоЎ же, та Владико до своі кімнаті;
«Трєба твоôму попоЎі харті написати.»

ПисаЎ харті сам Владико дрібними слоЎами,
Залилåсåж попадон'ка гір'кими слôзами.
Ô мии. . . . . і дал.

«Åк нє хочє цå невісто попон'ку кохати,
«То і трєба Ў сім плєтєн' свåтила заЎдати!»

Åк почалиж Попадон'ки свåтила даЎати,
Вонаж Ўпала, тå почала попон'ка прохати:

Тєпрєж міні ·радно і гарно і мило,—
Бо шкул́нєѣ ·кропилочко коханѣ ўродило!

Ўстала, ·вихилáлас́, на пал́цáх стоáла;
Ўзáлаж попа ·за бороду — тá поцілуўала.

Тєпрєж міні радно і гарно і мило,—
Бо шкул́нєѣ ·кропилочко коханѣ ўродило!

ЛЯХ ВОЯК.

Буў собі Лях морквàний,
Коник ого 'буракоўий;
А шабелька з пустирнаку,
Жупан лапухоўий.

А пстоли з качана,
Списаж, бач, з кўасоли;
Шапка торчком — з каўуна,
А кули 'з барболи.

Їде Ляшок з пiд Варшаўи,
Пiд ним коник пляше;
Пнури ого 'з'упинили:
«Здаўàс',—вражий Ляше!»

Ляшок худчи за пiстоли,
Стаў пнурок стреляти;
Пнуриж кули 'похапали, —
Чим сà 'ратуўати?

Лашок витяг шабелечку,
Стаў пнурок рубати;
Пнури шаблу зараз зїли;
Прийшлос' загибати!

Ідут' люде, ідут' люде,
Ідут' края дороги...
Пнурикж Ляха смачне зїли,
Тил'ки ў решті ноги...

О-бо Лаше, о-бо Лаше!
От воак праўдиўий!
Пнурикж кажут': «смачнії Лаше,—
«Такого не їли!..»

На шож було пане Лаше —
Пнурок турбуўати?
Требаб було ў них пил'ніше
Ласки попрохати!..

Северин.

Северин, Северин, Северинонку!
— «А чого?» —
Посватай ти нашу, та дівчинонку.
— «Або шо?» —
Бо вона має кареньки очи;
— «Банкати, ак соУнш!»
Пильне тулає, аж до піУ-ночи. —
— «Бо соромлиУа дуже!..»

Северин, Северин, Северинонку!
— «Та чого?» —
Посватай тиж нашу, та дівчинонку,
— «На врага?» —
Бо наша дівчина, та процвітає;
— «Ак макуха під лаУої!»
Вонаж і богомільачко знає!
— «Ак жидки У сали!»

Северин, Северин, Северинонку!
— «Та чогож?»

Посватâж ти нашу, та дiўчинон'ку,
— «Гє-гє!»
З досвiток, мдўє 'прє, ак йє до дому
— «Бо там напрєŭâ 'дужє!»
Âк прйдєж до хати, тâ бух до долу!
— «Бо заўшє п'âна, âк та 'куфа!»

———

ЖВАЎА!

Ő гȁ, гȁ, гȁ, гȁ зєлєнєн'кій!
Тимж ȧ тєбє Ўподобала,
Шȯ ти молодєн'кій!
İ на мисті було, і горілку пила,
İ розсади накупила, —
Ўсў лєваду засадила;
İ розсадаж моȧ,
Принȧласȧ була.
İ капустон'ка — і качан'ȧчко,...
Вірнєсєн'кє з козаком закохан'ȧчко!
Ő нє бітєж мєнє і нє лȧтє мєнє!
Колиж ȧ вам завинила,—
То вiддȧтєж мєнє!
Ő вiддȧтєж мєнє за Волошина,
Бо ȧж дiўча молода і хорошаȧ!
Ő нєн'каж моȧ, а ȧ дон'ка твоȧ!
Булоб мєнє настаўлȧти, —
Ȧк малєн'ка була.
А тєпрєж ȧ велика —
Трєбаж мині чолоўіка,

А ѝ собі гулаў,
Ѧк рибон'ка по Дунаў;
Ѧк рибон'ка з'окун'ками,
Ѧж молода з парубками.

Стоѧла на колоці,
Моргала на молоці:
«З гаў молоці,— з гаў!»
«Чорні ѝ броўи маў!»

Бери тѝ лихо з ними!
Здаўнѝ ти дуриш ними...
Колиб ти не дурила —
Господон'коў-б жила.

Стоѧла крѝ Дунаў,
Ї так собі гадаў:
«Чи жити, чи не жити;
«Чи за старого ўже іти?

«Колиж старого не кахати,
«То ѧк же ў світі проживати?
«Ӧ ні! Вік вічнѝ те не буде,
«Ї старѝ мене не добуде!

«Чи ў господі на порозі,
«Чи де ў полі,— при дорозі...
«Заўше думаў — гадаў,
«Шо казачен'ка кохаў.»

Снопочок.

Казала мині ·мати,
Зɛлɛний ȧчмин' жати:
  Жни, жни — моȧ ·донɛн'ко!
  Жни, жни — моė ·сɛрдɛн'ко!

Ȧж ȧчмɛнў ·нɛ жала,
— Ў холодоці ·лɛжала;
  Лɛжиж, лɛжи — моȧ ·донɛн'ко!
  Лɛжиж, лɛжи — моė ·сɛрдɛн'ко!

Снопочок нажала,
До сɛбɛ ·притулȧла;
  Тулиж, тули — моȧ ·донɛн'ко,
  Тулиж, тули — моė ·сɛрдɛн'ко!

Ȧчмɛнѣė ·зɛрнɛн'ко,
Закололо ў сɛрдɛн'ко;
  Нɛ жалȧс' — моȧ ·донɛн'ко,
  Нɛ жахȧс' — моė ·сɛрдɛн'ко!

Аж з роду ·жахлиўа,
Нɛ втримала — ·зомліла...
Млі, млі — моȧ ·донɛн'ко,
Млі, млі — моɛ ·сɛрдɛн'ко!

Ŏ лихож ·нɛнɛн'ку!
Ўжɛ вадɛ ·сɛрдɛн'ку...
Хȧ вадɛ — моȧ ·донɛн'ко!
Хȧ вадɛ — моɛ ·сɛрдɛн'ко!

Шȯб вȁду ·нɛ мати,
Трɛ мамо ·кохати;
Кохȃж, кохȃ — моȧ ·донɛн'ко!
Кохȃж, кохȃ — моɛ ·сɛрдɛн'ко!

Ŏ трɛбаж кохати —
З милɛн'ким гулȧти;
Гулȃ, гулȃ — моȧ донɛн'ко!
Гулȃ, гулȃ — моɛ ·сɛрдɛн'ко!

Ŏ він хочɛ, ·мати, —
Ȯму шȯб ручку ·дати...
Давȃ, давȃ — моȧ ·донɛн'ко!
Давȃ, давȃ — моɛ ·сɛрдɛн'ко!

Ŏ ЧАС!

За моѣу ·брамон'коу,
Зѐлѐнѐѣ ·жито;
Та̂ Ȣжѐж мѐнѐ чѐрѐз тѐбѐ,
Нѐ раз, нѐ два ·бито!

За моѣу ·брамон'коу,
Зѐлѐна ·пшѐница̂;
Ŏ кохаў,—а̂к нѐ воз'му,
— Нѐ буду ·жѐница̂!

Ŏ час мати жито ·жати,
Бо Ȣжѐж полоȣіѣ;
Ŏ час мати шлўба ·брати,
Дiȣчина ·марнiѣ...

Ŏ час мати жито ·жати,
— Колос похилиȣса̂;
Ŏ час мати шлўба ·брати,
— Бо голос зпилниȣса̂.

Зелененький барвинонъку —
До тихоі ·мовы;
Кохаймося ·Козаченьку, —
Будьмо-мо ·здорові!..

Ѡ ходила, ѡ ходила —
І буду ·хождати!..
Ѡ кохала ·козаченька —
І буду ·кохати!..

ШКОДА.

Ак-би тиї не тини,
Та не перетинки!
— Ходиў би а до дівчини,
Шо два, — шо годинки.

Ак-би тиї не тини,
Та не перелази!
— Ходиў-би а до дівчини,
Ў день по чтири рази.

Ў іщоў а через тин,
Через три городи;
Заплутаўса ў гарбузиню, —
Та наробиў шкоди.

Добрий-вечир старі люде!
А шо з того буде?
— Виплутатесь з горбузини,
І шкоди не буде.

ВІНОЧОК.

Схилилисá дві березі ·низ'ко;
Жиўе козак крá дўчини ·близ'ко;
Ŏ козаче не ходи ·до мене,
Буде ·слаўа на мене ·на тебе...

Ŏ á слаўи ті не жахаўсá,
Хто сподобаўс' тá з тим кохаўсá;
Пита ·неня: «Де вінок сві діла;
«Чогож з личинька дуже ·змарніла?»

Ŏ матінко-голубонька ·рідна!
Не лáж мене! Голоўонька ·бідна!
Á шла ўчора по воду ·до броду,
Тá ўпустила сві віночок ў воду.

«Требаж донў громаду ·збирати,
«Требáж вінок з води ·ратуўати;
Ŏ не требаж лўде турбуўати, —
Требаж мамо ўсў праўду ·казати.

Ак ѧ ўчора верталасѧ з річки,
— Загаіласѧ, бо рвала спорічки...
Ак ўтрапиўсѧ козак молоден'кії,
Тѧ стѧг з мене вінок зелен'кії...

* *
*

Ѻ у лузі та калина стоѧла,
А на ті калині та зузулѧ куўала;
Зузулѧ куѥ, солоўіко нечуѥ, —
Десь моѥ серден'ко при дорозі ночуѥ;
Гѥ! При дорозі при великим обозі.
Ѻ ѧ думала, шо то сонечко сходе,
А тож моѥ серден'ко, та по табуру ходе;
Він свого конечен'ка, та за поводи воде [1]).

---

1) *Не синен'чина.*

ХУСТОН'КА.

О хустон'ка та тиж-моа̇,
— Хустон'ка ·чɛрвонɛн'каа̇!
Тɛбɛ милиї даȣ, бо мɛнɛ ·сподобаȣ
Коло тоі та̇ криничɛн'ки...

А̇ж на хус'ци ·вишиȣаў,
Шоȣком, шоȣком, та дрібнɛн'ко;
Ȣ̊сɛж гла̇ тɛбɛ, — мі козачɛ,
— Ȣ̊сɛж гла̇ тɛбɛ, — ти моɛ сɛрдɛн'ко!..

Ŏ ȣ поли ·зɛлинка, на 1 матирика,
Там дїȣчина жито ·жала, — сама ·чорнобриȣка,
Їхаȣ козак поз-кра̊ шла̇ха: «Мага̊ Божɛ ·жɛн'цɛ!»
Вонаж о̇му ·віда̇чила: «Буȣа̊ здороȣ сɛр'цɛ.»
Та ȣжɛж таа̇ ·слаȣа, по ȣсім світі ·стала,
Що̇ дїȣчина ·козачɛн'ка сɛрдɛн'ком назвала.

Ô ЛУЖЕ!

Ŏ луже, луже — зелений луже!
Ȧж по тобі, луже, нинаходжусá!
По тобі луже — не находжусá,
Кого кохаў — не надиўлўса!
Кого кохаў — тȯ за ȯчима,
А ȧкий бридкий — перед ȯчима!..

Ŏ бачуж, бачу дўчину своў,
Шȯ походжаε ў вишнеўим саду.
Щипà листон'ки, з рáсні гилон'ки,
Чикà милого — до розмоўон'ки...
Під черехами лижен'ко слала, —
Свого милого ўсе сподіўала...

От милий иде — темної ночи̇.
Лȧга ў лижен'ко, шȯс' миркуўчи. —
«Чи ти милий спиш, а чи так лежиш?»
«Чомуж мого серден'ка не розвеселиш?..»
— Ȧж мила не сплў — так собі лежу,
Таиж твого серден'ка не розвеселў...

Звелюж конен'ка свого осідлати,
Та помандрую дівчини шукати!
Іїздиў уже світ — Україну всю,
Не ўшукаў дівчини красчоі за цю.
Та ак красчоі мині шукати?
Колиж твоа нена знае чаруўати!

«Козачен'ко мі-серден'ко мое!
«Бодаж ти так знаў, ак ден' минае.
«Бодаж ти так знаў з сіні до хати,
«Ак моа нена та чароўати...
«У мене чарон'кі, — чорні брі[ў]он'ки,
«У мене принада — сама молода!..

НЕСПОДІЎАНО.

Квітк мої червонен'ки, —
Якиж ви тарнен'ки!..
Та якж нудно тут без тебе,
Козаче милен'кії!..

Видчинуж я кватирочку,
О гукнуж я, тукну!..
Прийд', прийд', мій милен'кій
— Без тебе я зсумну!..

О приїхаў мій милен'кії,
Ў недилу ранен'ко;
Ще з конен'ка не злизає
— «Добрий-ден' серден'ко!..»

«Чи ти тужиш', чи горуїш, —
«Чи як собі маїш?
«Десь-бо чуў я, через люде,
«Ін'шого кохаїш'!..

Перед Богом присагаў,
Нікого не знаў...
Ті'киж тебе, моє серце,
Ўприйме кохаў!..

* *
*

Ô по горах, по долинах,
По Козацких Украінах,
Сивий голубь 'лтаѣ,
Собі парон'ки 'шукаѣ...

Собі парон'ки 'шукаѣ,
Товарища 'викликаѣ:
«Товарищу рідний брать!
«Виклич, виклич дівча 'з хати!»

«Шôс' â маў і казати,
«За ручин'ку 'потримати;
«За ручин'ку, — 'за другуў,
«Дівчинон'ку 'молодуў...»

ПТАШИНКА.

Пташинка малєн'ка,
По полю̀ лїтає,
Траву прихиляє,
— Кубел'ця̀ шукає.

Дїȣчино сирòто!
Нестели широко, —
Постели ўзен'ко,
— Присун'ся̀ близен'ко...

Буд'мо розмоȣля̀ти,
Я̀к ȣ світї живȣати;
— Буд'мо журкȣати,
Я̀к і горюȣати...

РОЗМОЎА.

О ти місáц'-місáчєн'ку!
Ї ти зòро áсна!
Свитиж мінї стєжєчкоў,
Дє дїўчина ласна!

Ô ўжєж її нє бачиў á
Три днї, — три години;
Свїтиж, свїти місáчєн'ку,
До моїї милї!..

Вонаж мєнє ўжє чикає, —
Моє сєр'цє чує...
Полинуў-би á до нєї,
— Нєхáй нє сумує!..

Ô тиж місáц' місáчєн'ку!
Ї ти зòро áсна!
Свїтиж мінї стєжєчкоў,
Дє дїўчина ласна!

Ген ўже бачу гарну хату,
Де рясні тополі...
Світиж, світії місячен'ку,
До милоі моі!

Ож ти місяц' місячен'ку!
Світиж — не стулюмілася!
А як буду коло неі, —
Тоді заховайся!

---

* *
*

Ой рости хмілю над водою,
Та рівно з тичиною;
Ой здалека чути, та козака орла,
Шо йде з кобзиною.
На кобзоці грає, на кобзоці грає,
Ще гарніш співає:
«Десь ти моє серце, десь моя голубка
— «Шо тебе не має [1])...

---

[1]) *Не скінчина.*

СОН'ЦЕ ·НИЗЕН'КО.

Сон'цє ·низєн'ко—вєчир близєн'ко,
Вийдиж до мєнє мòє ·сєрдєн'ко!
Ô вийдиж, вийди — нє роби ·жалŷ,
Сєр'цє ·козачє, — тєбє ·кохаŷ!
чи (гарнії криштал̇ŷ!)

Ô вийдиж, вийди — нє будє ·кривди;
А ȧк будє ·кривда, то ȧ буду ·винна...
Ô вийдиж, вийди,— стан' під вєрбоŷ,
Ŷпущуж тєбє ·скалубиноŷ.

Ȧк жє ŷпускала,— стиха раду ·мала,
Ȧ ȧк випускала, то аж заплакала :
чи (плакати ·стала:)

О тєпрєж мині з мосту тȧ ŷ воду,
Шȯ ŷжє ·нє надиŷлŷс' на твоŷ ŷроду!

ЗІРОН'КА.

Зірон'ка ў нεбі ўжεж гарно •с'аė, —
Сεрдεн'ко •мòė пораду •маė,
Бандурон'ка з тиха •вимоўлаė:
«Чи сεж мεнε •мила сподіўаė?..»

Ŏ ак сподіўа, ŏ ак бажаė!
Тεбε •козачε — пил'нε •кохаė!..
Ходиж-но •худчи — ўмиўаė,
— Бо сεрдεн'ка свого •нε зтримаė!..

Зірон'ка •с'аė, — нічка •тихεн'ка,
Пала •до-долу, — ак ра гарнεн'ка!
— Бандурон'ка ўжεж нε вимоўлаė.
Дεс' козачε пил'нεн'ко •кохаė!..

БАЖАНĖ.

Ноч'ноў добоў, ак місац' зідε,
Прйдиж ти до мεнε, сεрдεн'ко ·рідне!
Прйдиж,—бо сεр'цε, шôс' ноė, ·ноė,
— Прйдиж ти до мεнε, сεрдεн'ко ·мôė!..

À тεбε ·бажаў,— ти сам цε ·знаіш,
Àк тεбε ·кохаў — нεспогадаіш!..
Кохàж-бо ·ти мεнε, голубε сиўй,
Бо маіш сεр'цε,—бо між ти ·милй.

Солодко ·дужε тεбε чикати;
А ак солодко ў смак ціloўати!...
Бажаў ·тεбε ôдного ·милй,
Нікого ін'шого — і до могили!...

От місàц зішоў ўжε і зірка ·с'аė;
Ужε пізнà ·година; — ак сεр'цε ўмεраė!..
Чогож нε йдεш ти, мі сподіўàнй, —
Хибаж ти нε знаіш, ак ти ·коханй?..

От місаң' блідніє, шопотат' ґнўп,
Нє даіш ради міні, мі милий!..
Ȧк зірки блідєн'ки, шо ў нєбі 'с'аўт',
Ў моіх так очин'ках слізон'ки 'граўт'...

Ї важко 'на сєр'ці і нудно ў хаті;
Ї світ ўжє 'на дворі і ўстає мати; —
А тєбє, мі милий, 'тєбє нє має!
Хоч сєр'цє 'ниє — пил'нє 'кохає!..

СПОЗАРАНОК.

Дивȣи.но ·Лєсȧ!
Ȧк зірки ·блидєн'ки,
Шȯ ȣ нєбі ·с'ȧли,
Ȣжє дєс' пропали?..

Нєначє ·світом,
Ȣсє скріз' покрито,
İ хмарки ·малєн'ки,
Ȧк позлочєн'ки?

Зробиȣсȧ ·мисȧц',
Ȧк крут водȧнії;
İ скріз',– поз нȯго,
Чи бач крапєл'ки?..

Дивȣи но ·сєр'цє!
Ȧк там, далєко —
Гєн! — на обрії —
Шȯс' чєрȣонiє!

Ніби ·пожεга —
Скрізʹ за гороў
— По-за крутоў,
Дужε — ·жεȣріє!

Ȧк ліс і гори,
І скрізʹ — зачεрвонілосʹ!
Здаєлà ·нεбо —
Ȣсε загорілосʹ!..

Ȧк вітεр тихεнʹкій,
Шôсʹ нε тεплεнʹкій,
Ȣжεж повіȣаε,
З гори ·на нас.

Ȧк горлицà ·сиȣа,
На гиʹлці ·труε;
Ȧк солоȣεко,
Лàскà ·гарнεнʹко!

Осʹ бризнуло ·жаром,
Моȣ злотом топлεним,
Вεликій — срібній,
Роспаȣсà ·Казан!..

Ȧк блискаȣкоў—
Скрізʹ освітилосʹ...
І, моȣ-би, разом —
Ȣсε ·пробудилосʹ!

І шȣни ҆спȣаӱт′...
— О̇т сон′цѣ ҆ȣстаѣ!
Цлȣ̈ж-но ҆худко,
— Бо дин′ настàѣ!..

УКРАІНКА.

Діȣчино ·зірка —
Рідна Ўкраінка!
Вижиниж воли,
На зɛлɛні ·доли!
Простȣâ, голубку,
— Мені своў ·думку!

Хâж-но â почуў,
Âк спѣȣа ·гарнɛн'ка —
Розтинɛцâ ȣ лузі,
Нɛначɛ ·солоȣѣка.
Ŏ тиж діȣчино,
— Тиж моѣ ·сɛрдɛн'ко!

Спѣȣâж моâ ·зірка, —
Гарна Ўкраінка!
Хâж цâ рада ·сɛр'цâ —
По вік нɛ минɛцâ!

Без нєі нє маў-би —
І жит'а здаєца...

Ак вонаж минєца; —
Міні сумно станє;
—Туга мє обімє,
І сєр'цє зав'анє...
— Тоді важко, чудно —
Міні ў світі станє!..

МАНДРІЎКА.

Ŏ а́ Ўстану ранɛн'ко,
Прибируса́ гарнɛн'ко;
Воз'му а́рма і занози,—
Шй воли! Шй волиж мої!

Вɛрнус' Ў хату тихɛн'ко,
Чмокну жинку смачнɛн'ко...
Дали са́ду, — та̂ поіду.
Гɛ воли! Гɛ волиж мої!

Помолўса́ пил'нɛн'ко —
Станɛ сɛр'цў лɛгɛн'ко;
Та̂, ідучи, — поміркуў.
— Гɛ воли! Гɛ волиж мої!

Чогож міні шукати;
Чогож-міні блукати? —
На шо́ хату покидати?
Гɛ воли! Гɛ волиж мої!

Там я радон'ку очаў,
Як квітон'ку за гаў.
Ўсеж ў господі, — шо збажаў...
Цоб ооли! Цоб волиж мої!

Чогож долі ошукати!
— Доляж є ў мої хаті.
— Чогож міні облукатися?
Цоб воли! Цоб волиж мої!

Повернусяж худчен'ко,
Покил' хата облизен'ко;
— Покол' лиха още крпў-Боже...
Гє воли! Гє волиж мої!..

ЗІРОНЬКА.

Зіронька ў небі ўжеж гарно сяє,
Серденько моє пораду має...
Бандуронька з тиха вимовляє:
«Чи сеж мене мила сподіває?»

О як сподіва, ô як бажає!
Тебе козаче — пильне кохає!..
Ходиж-во худчи — ўмліває,
— Бо серденька свого не зтримає!..

Зіронька сяє, — нічка тихенька
Пала до-долу,— як ря гарненька!
Бандуронька ўжеж не вимовляє.
— *Десь* козаче пильненько кохає!..

БАЖАНĖ.

Ночноŷ добоŷ, ȧк мiсȧц' зiдε,
Прйдиж ти до мεнε, сεрдεн'ко рiднε!
Прйдиж,—бо сεр'цε, шȯс' ниė, ниė,
—Прйдиж ти до мεнε—нас нiчка Ўкриė.

Ȧ тεбε бажаŷ,— ти сεм цε знаiш,
Ȧк тεбε кохаŷ — нεспогадаiш!..
Кохȧж-бо ти мεнε, голубε сиЎй,
Бо маiш сεр'цε,— бо мiж ти милй.

Солодко дужε тεбε чикати;
А ȧк солодко Ў смак цiлуЎати!..
Бажаŷ тεбε ȯдного милй,
Нiкого iн'шого — i до могили!..

От мiсȧц зiшоЎ Ўжε i зiрка с'ȧė;
Ужε пiзнȧ година; — ȧк сεр'цε Ўмεраė!..
Чогож нε йεш ти, мi сподiЎанй, —
Хибаж ти нε знаiш, ȧк ти коханй?..

МАРУСА.

Ô не маўж á собі лихо,
Ї не схаминуўсá,
Ãк ўкохаўсá ў дíўчинон'ку;
Ўкохаўс', аж жахнуўсá!..

Ô серден'ко дуже біда,
Ȧк з неў зідусá.
А до неї тă бă-дуже...
Дíўчиною Марусá!

Ô áк тебе á кохаў!
Ї не надиўлўсá.
Немаж красче дíўчинон'ки,
Ȧк моá Марусá!

Чорнобриўа чупурнен'ка,
На ўсеі ўродливa;
Чорні óчи, та тонен'ка,
Ȧк квітон'ка мила!

Тй залаcнаж на розмоỳу,
Гнучка, ◦сороміиỳа;
Такаж гарна, такаж мила, —
Шо лихаж ◦година!..

СПАРА КОЗАЦЬКА.

Коха́ мене дівчинонька,
Коха́ж-но мене, — калинонька!
А́ж тебе кохаў,
Та́ ради не маў!

Блукаў а́ скрізь і де дві зорі;
Літаў а́ ў чаці і на морі;
Дєж а́ не блукаўса́!
— Аш ось де ўкохаўса́!

Коха́ мене дівчинонька!
Кожа́ж-но мене, — калинонька!
А́ж тебе кохаў,
Та́ ради не маў!

Скрізь коло мене Пані вітали,
Ласки кохання мого бажали...
Серцеж-бо не ўтало́сь;
— Аш ось де ўкохалос!

Кохаж-но мене дівчинонька,
Кохаж-но мене, — калинонька!
Аж тебе кохаў,
Та ради не маў!

ЎДÒГАЍ.

Дiўчинонько сєрдєнько •мòє!
Дєж-бо ўпрiiмнє коханє •твоє?
Нє поправдi знєўагу •дàiш,
— Моє сєр'цє тàжко ўражаiш!

Спогадàж, моà •голубка:
Чи нє з рвiї цà сталас' тлумка?
Очикнис' на сєрдєнько •своє,
Нє знєўаджà праўдивє •мòє!

Чи нє чуiш, àк воно •бєцà,
Бажà ради, — до тєбє •тнєцà!..
Захà мєрчiй ўсi гадки •рвiї, —
Здàс' на мєнє, — бо àж твi милий!

СПИТКА.

Кажиж мінї моа́ мила:
Шо̇ то за диȣина?
Чи самаж ȣжє нє кохаіш,
Чи твоа́ родина?

А а́ж тєбє кохаȣ спєршє, —
Ї тєпрє кохаў!
Ї свит мінї нє зборонє,
Шо̇ а́ забажаў!

О̄ а́ чуў, о̇ а́ бачу,
— Нас зрадили лȣдє!
Талиж пил'нє хто кохаё, —
Повік вірний будє!

Кожиж мінї моа́ мила,
На зостанку ради;
— Ха̀ жє та́йє сєр'цє бідиє,
Шо̇ о̇му гадати!..

———

ОНІЧКА.

Дівчина.	*Козак.*
Козаче серце! Чи сеж ти? — Вітки?	Дівчина кохана! Здороўа була!
О ми! Здаўна, шо нуджус' віки!	Дес' ти за мене здаўна забула?
Ак а без тебе злеў тугу ўтілас',	Забула кохане, не маіш жаги, —
Такоі зради — не сподіўалас'!	Кидаіш ў серце пекло знеўаги!
Чи аж забула? О тебе знаў,	І досі ў серці рвіа паіае,
Тебе бажаў, пил'не кохаў!	Дратуе мене — ўгаўу не дае!
Талеж погудка ак рознеслаcа,	Чи мати віри на твоў моўу?
Шо інша тобі сподобалаcа...	Чи сеж мені ти кажиш одному?

Нɛ змала ʻради! Зтлумились' ȯчи;
А ў сɛр'ці, ў сɛр'ці—рвіȧ ʻрɛгочɛ!

Нɛ ўражȧ сɛр'цȧ!—Воноҗ кохаɛ!
Нɛ тручȧ ȯго!—бо праўду ʻнаɛ!..

Чи важкоҗ було, тȧ раду ʻдати
Колиҗ кохаіш,— на шė ʻтікати?

Ні-бо, дiўчино! Буўȧ здороўа!
Оцɛҗ-бо ʻтобі достот'нȧ ʻмоўа!

Ѧк до тєбє ходжати.

Ѧк до тєбє ходжати, тєбє вірнє кохати?
— Ў тєбє бат'ко лихїи, — ў тєбє мати лиха?

Бат'ка дома нє ма, — мати ў корчми гулѧ;
Таки сєр'цє ходжѧ, такиж вірнє кохѧ.
Кохѧмосѧж обоє! Ѻ ти сєрдєн'ко моє!..

Ѧк до тєбє ходжати, — тєбє вірнє кохати?
— Ў тєбє братє лихїи, — ў тєбє братє лихїи!

Ѧж братику догоджу, — конѧ з стони вививджу;
Таки сєр'цє ходжѧ, такиж вірнє кохѧ!
Кохѧмосѧж обоє! Ѻ ти сєрдєн'ко моє!..

Ѧк до тєбє ходжати, тєбє вірнє кохати?
— Ў тєбє сєстра лиха, — ў тєбє сєстра лиха!

Ѧж сєстрон'ки догоджу, — гарно косу зачєшу;
Таки сєр'цє ходжѧ, такиж вірнє кохѧ!
Кохѧмосѧж обоє! Ѻ ти сєрдєн'ко моє!

Ѧк до тебе ходжати, тебе вірне кохати?
Ў тебе кухта лиха, — Ў тебе кухта лиха!

А ѧж кухці ў плечи: геть-но вража до печи!
Таки серце ходжѧ, такиж вірне кохѧ!
Кохѧмосѧж обоє! Ѻ ти серденько моє!..

Ѧк до тебе ходжати, тебе вірне кохати?
Ў тебе брами скриплѧть, — Ў тебе брами скриплѧть!

Ѧж їм серце догоджу, — шматок салцѧ положу;
Таки серце ходжѧ, такиж вірне кохѧ!
Кохѧмосѧж обоє! Ѻ тиж серденько моє!..

Ѧк до тебе ходжати, тебе вірне кохати?
Ў тебе щурки лихи, — Ў тебе щурки лихи!

Ў менеж щуркиў нема, — трасцѧ-лихе твоїма!
Колиж така глумка твоѧ, —
То згинь ларўо! — Ѧ не твоѧ!..

ТУМАН.

Туман, туман по долині,
Широкій лист на І́л'мині;
А шє ширшє ·на дубочку, —
Кличє ·голуб голубочку;
Хоч нє своў, — так чужуў:
— «Ходиж сєр'цє ·поцілуў!..»
На шож мєнє ·цілоўати,
Жалў сердєн'ку ·даўати,
Колиж маіш мандруўати!..*)

. . . .
. . . .
. . . .

*) *Нє скін'чина.*

ЗРАДА.

Ô ти дубе кучиравий!
— Лист на тобі красний.
Тиж, козаче молоденкій,
— На слова заласний!..

Словаж твої ласкавиі,
— Та чортова думка;
Покил' тебе не кохала,
— Гула, ак голубка.

Гула, гула голубонька,
— Полинула в поле;
Слаж собі на дубонька:
— «Гореж мині, горе!»

«Гореж мині на чужині,
— Та ще гірше буде:
«Бо вжеж мене засудили,
«Та ті вражи люде!

Горѣж міні ’сиротині,
— При лихій годині!
Бо Ўжѣж чуў, — міні ’кажут’,
— Зрада ’сиротині!..

СУМОТА.

Ô сумнаж â ходжу,
Аж до темноі ночи;
Ô радаб â спати, —
Та не сплат' моі очи;

Не сплат' моі очи не Ў ден' не Ў ночи,
— За тобоў милий тужачи!

Ô ў поли билина,
Та її вітер хитає;
Ў свитиж кожна пташина,
Та собі паронку має.

А âж біднa гадаў,
Шô собі пари не маў.

Тиких міні пари,
Шô очищі кари;
Тиких до розмоЎи,
— Шô чорниі броЎи;

Тільки ж серце знає,
— Що вірне кохає!..

Неужеж мині Боже,
Та марну долю мати?
Так пильне кохати, —
Так зле сумувати!

У день і ніч плакати...
А дружиноньки не мати?

ЖАЛІ.

По садочку походжаў,
Сама себе розважаў;
— Сама себе розважаў —
Немаж того, шо кохаў!

Ō не маĕ і не буде, —
Розраāли вражи лўде;
Розраāли — розсудили,
Шоб ми ў пари не ходили;

Шоб ми ў пари не ходжали,—
Кохан'ачко занет'бали!
А ми собі ходжатимемс'
Та ше гірше кохатимемс'!..

Ō на стаўу на стаўочку —
Пливут' качки ў три рāдочки;
Їдна другу ўпереджаĕ,
—Кожна собі пару маĕ!

А а̀ живу — Боже ѳарій!
Не судиу міні ти ѳпари!
А дау міні таку ѳдолу̀ —
Та̀ та пішла ѳза водоу̀!

Ідиж доле ѳза водоу̀, —
А а̀ піду ѳза тобоу̀...
Плиниж доле синім морем, —
А а̀ піду ѳпо-над морем;

А а̀ піду по-над морем, —
Зауше з своім лутим горем...
Кудиж гляну — та̀ усеж море!
— Без дружини жити ѳгоре!

Луче булоб спершe ѳзтляти,
Ненуж марне у світі ѳжити.
Луче булоб не кохатис', —
Бо а̀к важко ѳрозрза̀тис'!..

ЗРАДА.

Ŏ зεлεнаа́ торшина,
Від сонεчка ізов'а́ла;
Та молодаа́ дıЎчинонька,
Козаку світ зав'а́зала.
«Ŏ нε а́ж о́му зав'а́зала,
«Зав'а́зали молодиц, —
«Гε! ЧорнаЎиі білолиці.»
Ŏ прийшлаж мила до господи,
Ніжεн'ками ледЎε зводε;
А́к сталаж мила краа́ порога, —
За слóзами, — эж нεзмога...
Ŏ нε плач мила, нε журиса́, —
А́ж молодий нε жиниЎса́!
А а́к а́ буду жинитиса́, —
Прошу сεр'цε диЎитиса́,
Та́ пиЎа, мεду напитиса́!
«Ŏ твоіж пиЎо, та́ нε диЎо,
ДиЎнішааж зрада твоа́!..»

КОХАНѤ.

Над рѣчкоў бурхливоў
Стоѧў козак з дѣўчиноў;
Боже з Неба поглѧдаѥ;
Козак дѣўчину кохаѥ...

Кохѧ, кохѧ, козаченьку,
Молодуў дѣўчиноньку;
Кохѧ, кохѧ, непокидѧ,
На іншуў не завинѧ!

«Шож бо з того, шо кохаў,
«Колиж ў неі не буўаў?
«Чи тож, Боже, твоѧ волѧ,
«Чи моѧ це марна долѧ?

«Боже! З неба високого
«Глѧнь на мене молодого!
«Чи ѧ маў милу ўзѧти,
«Чи з коханѧ загибати?

«Ŏ кохан'ѣ — сер'цў чара!
«Гірш нездуж'а, тлу кара!
«Від хороби — зл'а мау,
«Від кохан'аж — загибаў!»

«Луче піду ўтоплўса,
«Чи на камен' розіб'ўса...
«Хаж-но лўди будут' знати,
«Ак з кохан'а померати!»

Свите мисац', та не гріѣ —
Ў дівчини сер'це нинѣ.
Свите мисац', з Ніба с'аѣ —
А дівчина ўмлиаѣ...

Чи аж ў лисі родиламса?
Чи аж ў поли крестиламса?
Чи ў лисі, чи ў поли...
Не даў мині Госпід' доли!

Загинуж а марне ў світі, —
Без тебе не мушу жити!
Скара Боже мене з Неба,
Бо жит'а мині не треба!

КОЗАЧКА.

Ô по горах, по долинах,
— По Козац'ких Украïнах,
Сиўий голубє ·літає,
Собі парон'ки ·шукає,
Таварища ·викликає:
«Товарищу, рідний братє!
«Зробиж ласку — вийди з хати!
«Бо шôс' матиму ·казати.
«Готў конá ·вороного;
А á собі ·сиўєн'кого,
«Та поïд'мо ў Ўкраïну
«По гарнєн'куў ·діўчину!»
Пріïхали ·під вікон'цá,
Вийшла мила — красчє ·сон'цá;
Ўзáла конá за поводи,
— А милого ·за ручєн'ку;
Дала ·конў сіна, ·віўса;
Козакоўи — мєду, ·пиўа,
Дала хлїба ·розоўого;
Самаж сїла ·коло нього;
Самаж сїла, ·задумала,

Кари ôчи ·зарумала.
— «Чогож сер'це ·задумала,
«Кари ôчи ·зарумала?
«Чи жал' тобі ·меду, ·пиўа,
«А чи хліба ·розоўого,
«Чи козака ·молодого?»
Не жал' мині сіна, ·віўса,
А не цôго меду, ·пиўа;
Âк жал' мині цôго ·світа —
Шô марне д̆ут' мої ·літа...
Âк кохаіш — кохâ дуже!
Не кохаіш, — не жартў-же!
На шô ·кажиш, шô кохаіш,
Коли ў думках жарти ·маіш?

ЗАПОВІТ.

Ö не шуми луже —
Зелений бàраче!
Чогож-бо ти плачиш,
Молодий козаче?

Ŏ плачуж à, плачу,
До темної ночи,
Не даўт'-бо пòки
Мині чорні ȯчи!

Сусіді близ'киі
Ворогн тàжкиі —
Не даўт' ходжати
До моєі мили.

—

Àж буду ходжати, —
Не стану Ўажати!
Такиж воз'му милу,
Хоч сам з світа згину!

Ŏ помруж ȧ ·мила!..
Ȧк ти будеш жиўа —
Згадŷ про Самĺа,
Де ȯго ·могила!

Ŏ моȧ ·могила
Крȧ синȯго ·морȧ,
Тамж де була ·наша
Ŷпрйина ·розмоўа!

Зідеш на могилу —
Тȧ не сумŷ друже!
Спогадаўт' лŷде,
Шȯ кохалис' дуже.

Зідеш на могилу —
Не труси землеŷ:
Бо самаж ўажаіш,
Ȧк тȧжко ·під неŷ!..

РОЗРАІНЄ.

Чɛрɛз гору орɛл воду ˙носɛ;
Дiўчинон'ка козачɛн'ка ˙просɛ:
«Козачɛн'ко — мі соколў!
«Воз'миж мɛнɛ ти з собоў, —
« Помандруў а з тобоў !»

— Дiўчинон'ко — сухотон'ка ˙моа!
Кажут' лўдɛ, шо нɛ будɛш моа!
Кажут' лўдɛ... аж сам бачу,
Бо нɛ-раз, нɛ-два ˙на дɛн' плачу
За тобоў, дружино ˙моа! —

«Ô на гору козачɛн'ко, ˙на гору!
«А аж тɛбɛ очин'ками ˙провɛду!
«Очин'ками ˙карɛн'кими,
«Бріўон'ками чорнɛн'кими,
»Слізон'ками ˙дрібнɛн'кими!..»

«Ŏ вернисåж, козачен'ку, 'вернисå!
«Ходиж, сер'це, горлон'ки 'напiйсå!»
— Не мушуж å 'вертатисå,
Горлон'ки Ўпиўатисå, —
Ȁуче булоб не знатисå!..

РОЗРАІНЕ.

—Ô ти ідеш, ідеш,
Мі милий козаче!
Покидаіш мене...
Âк серденько плаче!

«Â поіду, мила,
«Та тебе не забуду,
«Буду ў сер'ці мати,
«Î заўше кохати.»

— Покидаіш мене
Ў великому світі;
Мушу одна бідна,
Проміж лўдє жити!

«Не плач, моє сер'це!
«Ô не ўражâ мого!
«Чи âж не вернусâ
«До кохан'â свого?»

— Ȧ ϑже чуў, ·милий,
Ȧк без тебе ·буде:
Заґўт' злѣм мене,
Прилукаϑи ·лўде!

«Ӧ крй Боже ·її,
«Та білу ·голубон'ку!
«Заступи ї мене,
«Ти Боже ·карй, праϑй!»

РОЗРАІНЕ.

Ти поідиш у крâ далекіі
І того не знаіш,
Âка туга у сер'ці моім!
— Ти не спогадаіш!

Âкаж туга у сер'ці моім
Цілі дни і ночі...
Сер'це в'âне, у слозах тонут'
Моі чорни очи!

Ô на лихож уродиламсâ,
Тâ так марне згину!
Мене нене породила,
Ў такуі годину!

Кажут' луди, шо у роскошах,
Щасна, не журусâ.
Бо не знаут', âк â не-раз
Слозами залусâ!..

Були ти дни ꙍпородниі,
Шо а ꙍкохалаcа;
Ўсеж до тебе, моє ꙍсерце,
Ўсеж пригорталаcа...

Булиж ти дни заласниі
І тіі ꙍгодини,
Ак а знала щаст'є ꙍсвоє
З тобоў, мі милий!..

А ѡтепре злиі ꙍлўди,
Ак з свита ꙍзгубили!..
Ѡ виплачуж а ѡчици
По тобі, мі милий! —

ТУГА ПО МИЛОМУ.

О мій милій! Кудиж ти полинув?
А як тебе я кохав!..
Ой порадь мене, прилини до мене, —
Бо-серденько моє, так бажає тебе! —
Ой не має, та вжеж і не буде,
Кого вірне я кохав!

Ой мій милій! чи собі гадаїш,
Яку тугу серденьку даїш?
Ой не вражаж мене, голубе мій сивий!
Прилиниж до мене, козаче мій милій!
Ой не має, та вжеж і не буде,
Кого пильне я бажав!

Ой за тобою, що день, що ніч плачу...
Тиж мене покинув — я світа не бачу!
Ой нема світа, мині молоденькій! —
Кудиж ти полинув, козаче миленькій?
Ой хоча з жалі, а хоч на годинку, —
Прилиниж до мене, зелений барвинку!..

ТАКА ·ТРАНА.

— Ŏ тиж дiўчино заручинаȧ!
Чогож ти ходиш дужɛ ·сумнаȧ? —
«Ŏ ȧк жɛж мiнi нɛ сумнӣ бути:
«Кого ·кохаў — важко ·забути!

— Ŏ ми дiўчино! Нɛправўду ·маiш, —
Самаж нɛ знаiш, кого ·кохаiш! —
«Ŏ знаў, ·знаў, кого ·кохаў;
«Тiл'киж нɛ знаў, з ким жити ·маў!»

— Åк би ти ·знала — Запɛрш казала,
Звɛўаги, ·туги нɛ заўдаўала! —
«Хочаж ȧ ·знала — ў сɛр'цi ·тримала;
«А тȫж нɛ бачпў, кого ·кохала!»

— «Тɛпрɛж мiж нами ўдȁлȧ ·чимала, —
«Ним туга ў моɛ сɛрдɛн'ко ·спала! —
«Спɛрш мiнi ·жахно було казати,
«А тɛпрɛ ·мушу зл—сумуўати!

НЕДОЛЯ.

Ô я несчасний!
Шô маŷ ·дiяти?
Ŷподобаŷ дiŷчину,
Та не можу ŷзяти!

Не можуж я ŷзяти,
Бо заручиная...
Ô ти доле ж моя,
Доля ·несчасная!

Шôж тепре я бiдний,
Ŷ великому ·свiтi?
Як билинка ŷ полi,
Абоʼлист поблидлий!

Шô вiтер повiе, —
Зломе ·ту билинку;
Î лист тô ŷпаде, —
Як стрепене ·тилку.

Ŏ ȧ нεсчасний!
Шȯж маў дiȧти?
Ўподобаў дiўчину,
Тȧ нε можу ўзȧти;

Нεможуж ȧ ўзȧти,
Бо заручинаȧ...
Ŏ ти долȧж моȧ, —
Долȧ нεсчаснаȧ!

Ȧк жε лўди добрi,
Мині з сεрцεм бути?
— «Ўподобȧ iн'шуў,
«Цўж трεба забути.»

Нi бо сεр'цε бiднε,
Лўди злεε раўт';
Аж тεбε спитаў,
— Поради прохаў:

Кажиж мiнi сεр'цε,
Шȯж маў дiȧти?
Чи забути милу,
Чи щε гірш кохати?

О ȧж нεсчасний!
Ȧк ў свiтi жиўати?
— Ўподобаў дiўчину,
Тȧ нε можу ўзȧти!

Уподобаў дівчину,
— Мушу загибати,
Бо серденько рвеця,
Нинѣш-ще кохати.

О аж несчасний!
Шож маў діяти?
Уподобаў дівчину,
Та не можу ўзяти!..

О горе, горе —
Несчаслива доле!
Виорала дівчинонька,
Думоньками поле;

Карими очима
— Заволочила;
А слезоньками дрібненькими
— Усе поле зросила.

ŸРАЗА

О годіж тобі, —
Мі козачен'ку •грати!
Ô годиж мому, — •серден'ку,
Тâ жалÿ заŸдаŸати!..

Невернуцâ Ÿже
Роскошен'ки •до діŸчи...
Ô раз Ÿразине •серден'ко,
Некохатиме Ÿже •двічи!

Ô покин' своÿ,
Голосну •бандурон'ку!
НеŸражâ мого, серден'ка,
Мі прихил'нй голубон'ку!

Бо âк рибон'ка,
З води кинута, •бéцâ;
Так моє бідне •серден'ко,
Зле не зма Ÿже •ради •рвецâ!

Ô нε грâ, нε грâ!
Козачин'кꙋ мî пилн'нй!
Ô мâ жалꙋ̇, ῾мâ — нε ꙋражâ
Того ῾серденька, шô гинε!..

Ô НА ЛИХО.

Ô на лихо ῾на бідꙋ,
Та ꙋзâꙋ â жинкꙋ ῾молодꙋ,
Шô нε стiпна їсти ῾наварити,
Тâ шε добрих лꙋ̇дε̂ ꙋганобити.

Ô чоловіче — ῾серден'кꙋ!
Та нε ган' менε, мî милй!
Бо â їсти стiпна ῾наварити,
Тâ шε добрих лꙋ̇дε̂ ꙋганобити...*)

. . . .
. . . .
. . . .

---

*) *Нε скін'чина.*

**

Ŏ гâ, гâ! Сєрдєн'ку Ўжал!
Тâ нє повєрнєцâ ◦знаў!..
Ї сам молодий, шєж кін' вороний,
Та лєдачуж â долў ◦маў!

Ŏ колиб Ўзâў, âкуў ◦кохаў,
Тô повік-би ◦нє журиЎсâ!
Звіткиб нє прйшоў, тугуб розраіў,
Тâ нє милу ◦подивпЎсâ!..

і знов: Ŏ гâ, гâ! Сєрдєн'ку Ўжал.

ВІДИЙ СЕМЕН.

Чуїш лáрȣо! Гєт'-но з хати!
Хіба стану ще прохати?
О долеж ти, доле,
— Моà гірка доле!

Худчи, мерчѣ, вражѣ сину!
А не зхочиш? — зачуприну!
О марна година,
На мене настала!

Підиж, иди! Гєт'-бо з хати!
Згин' з'очѣ, àк біс триклàтий!
Кудиж à подѣнус',
— Моѣ злѣ горе?

Мені душно коло тєбє;
А àк горно тут без тєбє!..
О смуткуж мі, смутку!
Змилȣсàж голубку!

Ні, нє хочу! Гєть від мєнє!
Обрид мині ти Сємєнє!
«Шôж буду робити,
«А ў білому світі?

Гєть-но, мєрчій! Бо ôтрута
Тєбє згубє тута, тута!..
«О Божє! Крй мєнє!
— Заплакаў Сємєнє.

Гєть! На ласку нє змагâсâ, —
Згин з'очê і нєвєртâсâ!
Пішоў Сємєн з хати,
Поради шукати!

Ѻ гук мамо гук!
Деж козаки ӑут; —
Тӑ счаснаѧ ꙿдорıжен'ка,
Кудиж воний ӑут.

Ѻ дбӑ мамо, ꙿдбӑ,
Та мене замıж дӑ;
Та не дӑ мене за ледачого,
На Бога ꙿгадӑ!

У бат'ка ꙿросла,
Вıд бат'ка ꙿпıшла;
Тӑ ўжеж таѧ ꙿдорıжен'ка,
Терном заросла!

Терном заросла,
Листом припала;
А червоноў ꙿкалиноў —
ꙿПонадвисала.

А ѧк ѧ ꙿзхочу,
Терн ꙿвикорчу;
А з червоноı ꙿкалинон'ки,
Вıнки ꙿна кручу.

ТАКАЖ ДОЛА̇ ·МОА̇.

О̆ чи а̇ ў поли не травичка ·була;
О̆ чи а̇ ў поли не зелена ·була?
Ўза̇лиж мене ·покосили,
І ў копички ·положили;

Такаж дола̇ ·моа̇!

О̆ чи а̇ ў лани не пшиничка ·була;
О̆ чи а̇ ў лани та не злото ·була?
Ўза̇лиж мене ·серпом ста̇ли,
І ў снопики ·позв'а̇зали,

Такаж дола̇ ·моа̇!

О̆ чи а̇ж ў лузи не калина ·була;
О̆ чи а̇ж ў лузи не червона ·була?
Ўза̇лиж мене ·поламали,
І ў жмуточки ·позв'а̇зали,

Такаж дола̇ ·моа̇!

Ŏ чи а̇ Ў бат'ка не дитина ·була;
Ŏ чи а̇ж Ў нені не година ·була?
Ўза̇лиж мене заміж дали, —
Ї світ мини заЎ'а̇зали...

Така дола̇ ·моа̇! Гіркаж дола̇ ·моа̇!

НÂМIТ.

Біда тому ·нâмітоўі,
— Нɛма дɛ сà ·діти;
Виробл̇àɛ своў ·силу,
На чужиі ·діти.
Ні на бат'ка ·ні на мати,
Ні на своў ·жинку;
Виробл̇àɛ марнɛ ·силу
Нɛ знà відпочинку.
Ŏ зацвіла ·калинон'ка,
Коло ·пɛрɛлазу;
Добрɛ булo ·нâмітоўі,
Ў господарà ·з разу:
Нâмітом скріз' ўсɛ робити,
Та нâмітом волочити;
Від піў року ·протурити, —
Тâ нɛ заплатити.
Бат'кіў синаші обідаɛ,
Шɛ сон'цɛ ·нɛ сходɛ;
А шó нâміт обідаɛ,
То сон'цɛ ·заходɛ.
«Нɛ бɛрисà ·нâмітон'ко —

«До хліба свіжого;
«Шукаймиш смачнішого —
«Окрайка сухого!»
Ѿ почаў мі намітонько,
Шкуринок шукати; —
Ѿ та ўчали біднинького,
Слёзи обливати.
А ак пшоў намітонько,
На задвірні двери,
За ним вийшла господиня:
— «Піди по вечері!»
Не хочуж а вечерати,
Не хочу а їсти;
Зволь же мині господиня,
До дівчини піти.
Ѿ робиў а, ѿ робиў а,
Сім рок за дівчину;
Заробиўж а, заробиўж а,
Білу сорочину.
Почимж тебе дівчинонько,
Стану згадуўати, —
Ѿ ак буду сиўи воли,
Та на росу гнати?..

Ŏ Ў СУСІДА ХАТА ·БІЛА.

Ŏ ўже сусід жито ·сіє,
Ї ў сусіда ·зеленіє;
А ў мене ·не ôрано,
Тâ ще жито ·не сіâно.

Ŏ ў сусіда хата ·біла,
Ŏ ў сусіда жинка ·мила;
А ў мене ·не хатинки,
Нема щаст'â, нема ·жинки!

Ŏдна була ·діўчинон'ка,
Гарна, мила ·розмоўон'ка;
Та і теж не маў â знати,
Âк-би з неў ·розмоўлâти.

Сідлâ хлопче конâ ·вороного,
А сам сідâ на ін'шого;
Тâ мâнем до сусідон'ки,—
До гарноі ·діўчинон'ки!

ЧУМАК.

Ő і за гори, ő і за кручи,
Та реўут' воли ѝучи,
Поперęду чумачен'ко
Йе вистрибуючи.

Ő хоч вистрибŷ, хоч не вистрибŷ,
Та пригодон'ка буде;
Будеж тобі пригодон'ка;
Ў недилен'кў ŷ ран'ці.

Ő виіхаŷ мі чумачен'ко,
На Саŷран'скиé поле;
І висипаŷ на рогожи
Чтири мажи соли.

Ő йшли дівки по ăгідки,
Ăгідочок рвати;
Заклика іх чумачен'ко
Соли купуŷати.

Ȧк прйшла до нóго та дiўчинон'ка,
Соли купуўати;
Нє так соли купуўати,
Ȧк жалу̇ задаўати:

«Ȯ годі тобі, Чумачин'ко,
«Під возом лєжати!
«Бєриж косу, та йди ў росу —
«Травичин'ки жати!

Ȯ бодай жє ти, та дiўчинон'ка,
Того нє зтриўала,
Шóб ручин'ка смолянаа,
Травичин'ку жала!

«Ўчора була Суботон'ка,
«Сóгоднáж нєділá;
«Чомжє ў тєбє, чумачин'ко,
«Сорочка нє біла?

«Либон' ў тєбє, Чумачин'ко,
«Господи нє маĕ;
«Нєма тоі шо пил'нуĕ
«Ĭ вірнє кохаĕ?

А шóж мині процє дбати!
Тил'кі сєр'цє нудє...
Акаж випрє оці штани,
То та моá будє.

Ŏ ЧУМАЧЕ!

Ŏ чумаче, чумаче!
Чом не рано з Криму їдеш;
Чом не рано з Криму їдеш —
Ўсіх чумакіў не ведеш?
Ŏ а рано з Криму їду,
Ўсіх чумачен'кіў веду,
Ти'киж нема одного —
Брата мого рідного.
Шукаў, шукаў — не знайшоў;
Запріг воли, та пішоў;
Ўзяў заплакаў, та пішоў!
Отамане бат'ку наш!
Порад' жеж-бо хоч ти нас!
Шож матимем робити; —
Чим нам воліў жиўити?
Ŏ шеж хлопці не біда;
Еж-бо ў полі лобода!
Косит' хлопці лободу, —
Забуўаймо цю біду!

Косит' хлопці ȯчεрεт,
Наваримо •вεчεрат';
Ўкинимо •чабака,
Тȧ пом'ȧнεм чумака!..

* *
*

Ŏ гай, гаŷ! Мі милій краŷ!
Загубиŷ я своŷ голоŷонку!..
Занис мене дурній разум,
На чужуŷ та сторононку!

Ŏ на чужій стороноцi,
Зовут мене заволокоŷ;
Велят мині плисти, бристи,
Та річкоŷ — та глибокоŷ.

А не її перебристи;
А не її переплинути.
Доведеття бідні сиротині,
На чужині та загинути!

ТУГА ПО РОДИНІ.

Ô загнали нас далеко,
Аж у Та... за гори;
Розраали з родиною.
Ô горе ж нам, горе!

Біда жене і лютує,
Нас тяжко мордує!
На Та.... за Уралом
Жити повелує.

Не має нам тута ради!
Серце мні дуже!..
За слёзою — слёза кане.
Ô як важко у чужи!

Окинули скрізь очима:
Усе сніг, як те море!
Деж ти краю рідненький!
Ô горе ж нам, горе!..

Деж ти світ наш бат'ко ·Днипро?
Блакитний — кохаиії;
З бережками ·з градон'ками,
Ак намолюˇапії?

Деж ви гори, ·деж долини
— Зелинен'ки ·мили?
Деж ви слаˇни ·заповіт'ні
Ўкраін'ски ·могили?

Деж ви ручи, ·деж ви слаˇні
Козаки ·кохани,—
Неправдоў ·розраані,
·Лихом позамани?..

Кудиж-бо вас зпроторили;
Акуж кучму ·дали?
Ô! Шôс' сер'це ·міні каже,
Шô вас згубе ·враже!..

Ô колиб вам спогадалос'
Рідни — ˇпріймни ·дружи! —
Ак але-тáжко з'ármуˇала,
Біда ˇсіх нас ˇ чужи?..

Ȧсεн.

Ŏ скріз' гори, скріз' долини,
Та вεсьло зазεлεнили.
А ростε Ȧсεн, тȁ на бугрочку
Бεз листа і бεз холодочку.

Та чомуж Ȧсεн молодεн'кій,
Так марнε зажуриўсȧ, —
Шȯ гилон'ками, та рўнεн'кими,—
Аж до самоі зεмли ўклониўсȧ?

Чи рід тεбε покинуў тві,
Чи пригодон'ка літа, —
Злε окошила ўсі лиха на тεбε,
Шȯб так ў світі злε-згинуў тута?..

Дεс' бачиццȧ ти ўродиўсȧ,
Нε на раду собі?..
Ŏ покинутій сіротон'ко ў світі,
На чужиноці, тȁ щεж-бо і прȍбі!..

БІДА.

Ой не шуми лузе,
Дібріўой дуже!
Не завдавай серцу жалю,
Шо а у чужім краю!..
Бо а у чужим краю,
Неначе у пустині:
До когож а пригорнуса. —
При лихій годині?
Ой тож кажут' люде,
Шо а не журуса;
Ой ак піду на улицу,
Від вітру валуса.
Ой тож кажут' люде,
Шо а п'у — гулаю;
А не знают', ак а
Думаю гадаю!..
Думку а думаю,
Шо чинити маю,—
Шо з своею миленькою,
Та жит'а не маю.
Ой пущуж а квітку

Понад бережен'ки;
Тажкож міні у світі жити,
Через воріжен'ки!
Плиниж квітка, плини,
Аж де Городница;
Ŏ чомж міні жит'е мое
З милоу трутица?
Ŏ вйдуж, а вйду
На гору крутуу;
Подпулус' у долину,
На воду биструю.
Аж там море грае,
Води розливае.
Ŏ рад-би а утопитися!
— Море не пріймае.
«Трива не тописа,
Бо душу загубиш!
Рачй помолиса,
— Та живи з бідоу,
Хоч від неі нудиш!..»

ТАКА ·ДОЛА́.

Самаж а́ ·нє знаў, шо́ чинити ·маў:
Зжалў ·за кохан'а́ ўмєрати ·гадаў.
А́ ў лижку ·лєжала, листон'ки ·писала,
До того ·козака, шо́ вірнє ·кохала;
Він листон'ки ўза́ўши, та́ пєрєчитаўши,
Жал' сєрдєн'ку ·мому — діўчину ·згадаўши.
Тиха ·вода — тиха, бєрєжєн'ки ·носє, —
Тож козачє ·молодєн'кії, о відпраўі ·просє:
«Пустиж мєнє О̇таманє звіцє ·на Волина́!
«Пишєж мила ·лист до мєнє — породила ·сина.»
Маіш змогу ·сину то́ лист відписати;
Маіш змогу ·сину — на ін'ших сказати.
«Ŏ бораниж Божє! Сєрдєн'ко ·діўчина!
«Присагаўж Божє! Шо́ моа́ ·причина!»
«Сідла́ хлопчє кона́, кона́ ·вороного,
«Поід'мо ·худчєн'ко до кохан'а́ ·мого.»
Приіжа́ до нєі на її ·подвірє́,
— Витає́ ·козака ўса́ її родина:
Ŏ ходиж козачє — ўмєрає́ ·діўчина!
Козак до світлон'ки — діўчина ·хорує́;
Ўзаў її ·за ручку — ў личєн'ко ·цілує́.

«Нεȣмεра̇ дїȣчино! Шо̇ цε? Біг з тобоў!
«Остεрбни ·сεрдεн'ко, воз'му шлю̇б з тобоў!»
Бода̇-жε та̇ ȣза̇ла лихаа̇ ·година,—
Цураіца̇ ·мεнε ȣса̇ моа̇ ·родина!
Видцурались' мεнε і бат'ко і мати,
Наказали ·тεбε вірнε ·нε кохати.
«О̆ дїȣчинаж моа̇! Даруў та̇ ·кона̇, —
«Кона̇ ·вороного, та хлопца̇ ·малого!»

ЖУРБА.

Ŏ журбаж мене ·хиле,
Ŏ журбаж мене ўале;
Ï туга ·на серденьку,—
Поради ·не мае!..

Ŏ аж на ту журбу,
Та не подиўлуса!
А шду ·до Церкоўци,
— Богу ·помолуса.

Гĕ піду ·до церкоўци,
Та Богу ·помолуса;
А ще гірш до розўаги,
Горилки ·нап'уса.

Ŏ шос' мини ·браті, —
Горилка ·не піда;
Шос' коло мого ·сер'ца,
Ак гадина ·віда!..

Шôс' коло мого серцâ,
Âк гадина ведâ;
Та кажут' мини люде,
Шô то не менеâ!..

Та кажут' мини люде,
Шô то не менеâ;
— Шô мини молодому,
На лихо зверненâ!..

ТУГА КОЗАЦ'КА.

О щдуж а ·з гора,
До синього ·мора,
Ого шоб спитати
Тугу ·розігнати:

Гє! Ти морє ·син'є —
Ти морє ар.лиȢє!
Отчогож а ·бідний,
Такий нарнєгиĭй?

Чогож моє ·сєр'цє,
Та дужє ·змарнило;
Що сперше ·кохало,
Тє тепрє ·нє мило?

Гє! Ти морє ·син'є —
Ти морє ар.лиȢє!
Чи Ȣжєж а так згину,
Тепрє ·на чужині?

Аж пришоў до тєбє
Поради ·шукати, —
І з тобоў ·морє,
Тугу ·розігнати...

Гє! Ти морє ·синє —
Ти морє арлиўє!
Отчогож а ·бідний,
Такий марнєгиний?

Бо лўди ·ласкаўи
Такє сєр'цє ·мали,
Шо так худко ·моє,
Сєр'цє ·розідрали...

Гє! Ти морє ·синє —
Арлиўє і хўилўнє!
Загра, скинс' гороў,
Та з'миж тугу ·моў.

* *
*

Ŏ волиж моі та̂ полоўиі!
Чом ви нε ʻоретε?
Ŏ лтаж моі та̂ молодиі!
Чомуж марнε з свіга ďетε?..

Ŏ оралиб ми, нε стоа̇либ ми,
Шо̇б кому ʻпоганати;
Нε пішлиб лта, так марнε ʻз свіга,
Колиб кому ʻшануўати...

Ŏ нε маж долі, бо нε ма ʻволі,
— Міні ʻмолодому...
Проста̇гнуўб кона̇ посεрεд̓ пола̇,
— Та̂, га̂, га̂! Дмухнуўб від гому!..

СХАМЕНКА.

Ȏ по горі ·по долині
Голуби ·літаўт';
Не зазнаў â ·роскошен'ки,
А літа ·минаўт'.

Чи єж ў тебе, чи єж брате,
Коник ворошен'кій, —
Шоб нам сісти і догнати,
Свої літа ·молоден'ки?..

Доганáлиж, догонáлиж —
На дубоўім мості...
Гі вернитес' літаж мої,
Хоч до мене ў гості!..

Не вернимос', не вернимос'
Бо не маж до кого!
Не змоглисá ·шануўати,
Тâ буде з вас цóго!..

ЛІТА.

Ŏ по горах, по долині,
Голуби ·литаўт'.
Нє зазнала ·роскошєн'ки,
А литаж минаўт'.

Нє зазнала ·роскошєн'ки,
Ні ў бати, ні ў нєн'ки.
— Почим-жє вас буду ·знати,
Літа ·молодєн'ки?

Чєлядон'ки, чєлядон'ки!
На вас моа ·волє!
Закладатє коні ў шори,
Та рушатє ў полє!

Ŏ худчєн'ко, та нє гатє
Моіі ·годині...
Доганятєж, та ·вєртатє,
— Літа ·молодиі!

Ŏ догналиж літа ͼмоі,
Ў калиноўім мості.
Гѣ! Вернитѣс' літаж мої,
Хоч до менѣ ў гості!

Нѣ вернимос', нѣ вернимос',
Бо нѣ ма ͼдо кого.
Та булоб нас шануўати,
Ак здороўла ͼсвого!

Літаж мої, літаж мої,
— Літаж молоденькі!
Колиж така моа ͼдола,
— Будтеж коротенькі!

КАЗАК ТА ДОЛȦ.

Ō ĭшоў козак з Дону,
Тā в Дону ·до дому;
Гѣ в Донуж до дому,
Тā сіў над водоў̇.

Гѣж з Дону ·до дому,
Тā сіў над водоў̇;
Сіў він над водоў̇,
Проклинає ·долў̇ :

«Ти долȧж моȧ — ·доле!
«Чомж ти ·не такаȧ, —
«Чом тиж не такаȧ,
«Ȧк долȧ ·лўц'каȧ?»

«Лўди роблѣт', дбаўт',
«Ўсеж ў господі ·маўт';
«Ȧж роблў̇ — ·калаў̇,
«Тā не гич не маў̇!»

Обізвалаcáж долá,
Аж по-тім боіц ·морá:
Козачє ·бурлачє!
Дурнйй разум маіш!..

Козачє ·бурлачє!
Дурнйй разум маіш;
Дурнйй разум маіш, —
Долў ·проклинаіш!

Лўди роблўт', дбаўт',
Та сві разум маўт':
Тиж робиш та дбаіш, —
Сєбє ·забуґаіш.

Бо шо ·закалаіш,
— Музики ·нáмаіш;
А шо ·загорўіш,
— Марнє ·прогáнуіш!

Ак музики ·грали,
Тєбєж лўди ·знали;
Пєрєстали ·грати, —
Пєрєстали ·знати!..

НЕДОЛЯ.

По садочку ходжу, конечен'ка водджу,
До конен'ка стиха промоўляў:

«Ô конюж мі, коню, — коню вороненкій!
«Порадж мене, ак братик рідненкій!

«Чи листи писати, до милоі слати;
«Чи самому сіти, та іхати?»

Ô приіхаў милий до милоі ў гости,
А ў милоі ўес' двір на помості.

«За-для когож мила, так двір сві прибрала?
— За-для того, шо вірне кохала...

Ô ўзаў милий милу за білуў ручку:
«Ходім серце, ходім ў мандріўочку.»

Мандруўалиж поле, мандруўали друге;
А на третім стали починати.

На третомуж полі стали почиўати,
— Почаў милий милуў питати:

«За-гла когож мила, так двір сві прибрала,
— За-гла того, шо вірнє кохала.

Ак ўзаў милий милу, по-під білі боки,
Та і ўкинуў ў Дуна глибокий.

«Плинижъ, плини мила ў плин за водоў,
«Бо не будь ўжє жит'а з тобоў!

Ак виплила мила на жоўті песочок,
Та виўила стиха толосочок:

Здаўўа хороша на личку ўродлиўа;
Тиўкиж моа доља несчасливўа!

СМЕРТ́.

Смерт́ стала ·надо мноŷ,
Стала з гостроŷ ·косоŷ;
Хочеж мене ·зарубати,
Шȯб на світі ·не буўати...

Смертеж моȧ, смерте!
Чогож ти така ·скарȃна?
Чомж не дала сперше ·чутку,
Шȯ до мене ·будеш худко?

«Чи ȧж тобі ·не казала,
«Чи ȧж тебе ·не жахала?
«Тиж мароŷ ў світі тȧўсȧ; —
«А до Бога ·не прибраўсȧ!

Смертеж моȧ, смерте!
Чи-жеж мині так померти?
Ŏ чом жити ȧ ·кваплȧўсȧ,
Та до Бога ·не прибраўсȧ!..

Смертеж моа, смерте!
Не даж мині так помертп!
У мене є дітки ‧маленьки,
Та ще сам а ‧молоденький!

Смерть до мене ‧стрібнула,
І косоў ‧шцікнула;
Старих літ не дочикаўса—
І до Бога ‧не прибраўса!

Плачеж бідніі чоловік,
Шо не маў собі доўгий вік;
Плачеж бідний — рад не має,
Шо з гріхами ‧померає!

Плач ому ‧не споможе!
Скараў ого зможний Боже!
Шо на світі ‧повертаўса,
А до Бога ‧не прибраўса!

СКРУТА.

Голоȣон'ка ·мòȧ, голоȣон'ка ·бідна!
Ŏ тиеж мене тȧжка ·журба,
Журба люта — ·гнітна!..

Ŏ мі рут'ні Боже! Хтож міні ·споможе?
Та хтож міні, ·сиротині,
Хтож міні ·споможе?

Бо ȧж ȣ чужим краȣ, рідненьки ·не маȣ!
Ŏ хтож собі ·спогодає,
Ȧк ȧ ·загибаȣ!..

До тебе ·благаȣ, ŏ мі милий Боже!
Тиж-бо ·бачиш скруту ·моȣ,
Тиж міні ·споможиш!

РІЗТЎО ·СВЯТЕ.

(*Колядка.*)

Ŏ зірон'ка зійшла ·стаіа,
Аж-бо на ўєс' Світ прос'ала.
Милй Божє! Тобі ·славўа!
Скріз' по Світу хўала, ·хўала!

Стала ў Нєбі — запалаіа,
Ак-би рас'ка — злота ·брама.
Милй Божє! Тобі ·славўа!
Скріз' по Світу хўала, ·хўала!

Ў Вифлеєм, з Біжй волі,
Породилос' дітє ·долі.
Милй Божє! Тобі ·славўа!
Скріз' по Світу хўала, ·хўала!

Позвіталися Ан'оли,
І скупчилис' коло стоні.
Милй Божє! Тобі ·славўа!
Скріз' по Світу хўала, ·хўала!

Вітаўчи ◦диўоўали,
Ї на ўес' Світ просиўали:
«Милй Боже! Тобі ◦слаўа!
«Скріз' по Світу хўала, ◦хўала!»

Сва́те спїўе розтинало́с'
Се́р'це Ірода злякало́с'.
Милй Боже! Тобі ◦слаўа!
Скріз' по Світу хўала, ◦хўала!

Звиле даў він діти ◦бити,
Сподиўаўс' Христа ◦згубити.
Милй Боже! Тобі ◦слаўа!
Скріз' по світу хўала, ◦хўала!

Божа Нена́ проце ◦знала,
Ў Назарет помандруўала.
Милй Боже! Тобі ◦слаўа!
Скріз' по світу хўала, ◦хўала!

БЛАГАНЄ.

Боже мі карий! Тебе облагаў:
Ратўж-но мене! Ŏ загибаў!...

Ăкж тажко мині на Світі ожити,
Сам са не стамлў де себе одіти.

Ŏ глан'саж Боже з своого Неба!
Тиж знаіш, бачиш, шо сер'цў отреба!

Шож воно хоче, чого облагає, —
Чогож від Тебе пил'не обажає?

Тиж бачиш скруту моєі стати.
Ăкж мині тажко! — неспогадати!

Дивиж на сер'це, шо правду омає,
До Тебе оБаже тй припадає!

Почў-лиш ого, за ого оправду, —
Не тручй ого, — подй-но раду!

На Тебе оБоже сподіў омаў,
Тебеж кохаў, Тебе облагаў:

Божеж мі карий! При скруті омоі;
Ŏ ратўж мене, по лас'ці оскоі!

КУПАЛ'НА.

Ŏ вечиром на Купала,
Пішли дїўчата до стаўа;
Купатися, плескатися,
Та з долеў змоўлятися.

Ŏ ти долеж наша, доля!
Повернис' до нас-бо з моря!
Ми несем тобі віночки,
Ще червоні квіточки.

Ŏ Купало рут'ні Ване!
Весел'а ра́сного пане!
Подиўис' на нас-бо зводи,
Та сподіўанку догоди!

Ŏ пуска́мо вінки худчи!
Чий поплене звітру прудчи?
Ŏ спіўа́мо ўсі дїўчата,
Нашаж доля ще не ўта́та!

КУПАЛЇЯ.

О вєчиром на Купала,
Ра́сна гилонька •стоа́ла;
Ра́сна, ра́сна •нє вєличка,
Окутала її •нічка.
Стаўмож худчи своі •свічи,
Ўсі огулом гарні •дівчи!

Ŏ вєчиром на Купала
Ра́сна гилонька •стоа́ла;
А на нєі свічки •са́ют,
Наўкруги дівчата •граіт.
Гра́тєж, гра́тє та дівонькп,
Коло а́сноі •гилонькп!

Міса́ць світє, гилка •са́є,
А Купало •скріз вітає;
Стрєпєтнуў злєгєнька •гилку,
Нє звалиў нє о́дну •свічку.
Ŏ спіўа́мож ўсі дівчата,
Нашаж дола́ •шє нєўта́та!

СТАРІЙ.

Лєтіла зузулà тà ўжалґнє ·куўчи,
Плакала ·диўчина за старого д̆учи:
«Ŏ помри старий — помри, за молодого ·піду,
«Чи нє ў гарнішу ·з ним à долєньку ·зіду?»
Помєр старий — помєр, за молодого ·війшла,
Нє змаласà ·ради, щє гірш ў лихо ·зішла.
Ŏ ў поли ·могила з вітром голосила, —
Молода ·старого із труни ·будила:
«Ўстань старий, ўстань, — червона ·калина!
«Тєпрєж-бо з тобоў розмоўонька ·мила!
«Ўстань старий, ўстань, — червонаà ·рожє!»
Піди гєть від мєнє! Ти тàжкий ворожє!
«Ўстань старий, ўстань, — подиўись на тіло:
«За тобоў білє ·було, з молодим змарніло.»
«Рутож моà ·рута — зєлєнаà ·трута!
«Ŏ чи жити міні ў світі, чи полàгти ·тута?»
Самаж-бо ти своє зтроіла ·життє.
О дàж міні пòки ў цє труни ·до тліти.

МАРУСЯ.

О їхали Козаки з обозу,
Стали собі у кінці перевозу;
Стали собі гадонку гадати:
«Деж-то будмо нічку ночувати?»
Один каже: «Ця бистрая річка;
Другій каже: «Їдмо не величка!»
Треті каже: «Тута заночуймо,
«Здоровлачка свого пошануймо.
«Привернимо до новоі хати,
«Чи не вийде Марусина мати;
«Чи не вийде Марусина мама; —
«Не так мама, як Маруся сама.»
О не вийшла Марусенька з хати,
Козаченків добре привітати;
Тількиж вийшла Марусина мати,
Та сталаж ім стиха промовляти:
Не ночуйте Козаки на дворі,
Не турбуйтеж Марусі у коморі!
Козаченькиж теє зачували,

До господи конѣ привертали.
Марусенько недужа лежала,
Чорним шоўком голоўку зв'азала;
Ўклонилис' ї три козаки з полку,
Розв'азали Марусї голоўку.
Один каже: «Марусў а знаў;»
Другії каже: «Марусў кохаў;»
Третї каже: «А нарушник стану.»
О хтож мінї трõ-зіл'а достане,
То зо моў до шлўбон'ку стане.
Обізваўса Козак молоден'кії:
«Еж-бо ў мене три конї гарнен'кі.»
«Один коник, ак голуб сиўен'кії,
«Другії коник, ак лебед' білен'кії,
«Третїж коник, ак ворон чорнен'кії.
«Сиўим скочу — до мора доскочу,
«Білим скочу — море перескочу,
«Третимж скочу трõ-зіл'а достану;
«З Марусеў до шлўбон'ку стану.»
О стаў козак трõ-зіл'а копати,
Стала над ним зузул'а куўати:
Годиж тобі копати трõ-зіл'а, —
Ўжеж Маруса де з свого весїл'а;
О стаў козак з гори виїжжати,
До весїл'а її прибуўати;
Звелїў же він музикам заграти,
Ї Марусў почаў привітати.
А ак ўзаўса за ручен'ку білу,
Витаг своў шабелечку криўу

Гѣ! ӓк з хмари блискаўка ·лиснула,
— З Марусеньки голоўка ·злинула...
Отож тобі Марусў ·трō-злі'а,
— Не зачинаӣ без мене ·весілʼа!

———

⁂

Ȏ у поли ў поли,
Біл'-камεн' лεжит';
А на тому біл'-камεни,
Сиў орεл сидит'.

Сидит' жε сиўії ȯрεл,
Шȯс' він думаε.
Ідε ·козак Запорож'ȧ,
Ȯрла ·питаε:

«Чи нε буў ти, сиўії ȯрεл,
«На ті сторони?
«Чи нε тужε моȧ ·мила,
«Тεпрε ·по мині?»

Ȏ тужε твоȧ ·мила,
Ў лижεн'ко ·злȧгла,
Тримаїщȧ ·за сεрдεн'ко,
Плачε — знεмагȧ.

«Ўстань̂же, Устань-бо, моя мила!
«Скажу тобі вість:
«Аж приїхав твій миленький,
«Буду у тебе гість!»

Зараз Устала серце мила,
— Як не лежала;
І Усю свою челядоньку,
— Порозбуджала:

Нуж Уставайте челядоньки!
Засвітіть свічі.
Нехай-лиш-бо подивлюся,
— Милому У вічі!

«Чогож ти так, моя мила,
«На личку зблидла?
— За тобою моє серце,
— Що не бачила!..

Звьлўж-бо сідлати коня,
Та поїду ў чистє полє;
Там дє моя миленькая,
Та ору круту полє.

Заржиж, заржи сиўий коню,
Під круту гору йдучи;
Хаж почує моя мила,
Рутяний вінок в'ючи.

Припнуж коня до явора,
До чєрвоної калини;
А самж піду ў пухоўиці,
Коханої дівчини.

Ѻ приходь козачєнько,
До ноўої хатини;
Аж-бо ў його миленької,
Лєжит' інший на лаўини.

О не згода товарищу,
Та д'але-бі не згода!
До одноі дівчинон'ки,
Ходити нам шкода!

А ак буд'мо товарищу,
Та обідва ходити;
Або тобі, або мині,
Та на світі не жити!

Ô чи будеш дівчинон'ко,
Та замноў тужити, —
Бо підуж а, аж у віс'ко
Гет'ман'скее служити?

Ô не буду козачен'ко,
Та д'але-бі не буду;
Ти за гору, а за другу,
Та про тебе забуду!

Ô виіхав козачен'ко,
За брамон'ку до луга;
Та ўзалаж-бо дівчинон'ку,
Привеликаа туга.

Ô виіхав козачен'ко,
Та за густиі лози;
Ô обнали дівчинон'ку,
Придрибнен'киі слози.

Ак виїхаў козачен'ко,
Та за новиї хати;
Ўжеж мусили дівчинон'ку,
На вітри колихати.

Ѡ поїхаў казачен'ко,
Аж за жоўтиї піски;
Огляниця позад'-себе,
Аж за ним шурак пішки.

«Ѡ вернисяж товарищу,
«Бо дівчина ўмерає!
— Требаж брате коня гнати,
— Шкода дівчині ўмерати!

Ѡ війшоў-же козачен'ко
Ў новен'киї сіни,—
Ўжеж дівчину поховали,
Та обідати сіли.

Ѡ пустиў він конечен'ка,
Аж за густиї лози;
Та облилиж бідненького,
Придрібнен'киї слози!

ТАКА ДОЛА.

Самаж а̇ нє знаў, —
Шо̇ робити маў:
Шо̇ а̇ на чужині покинуласа̇;
Шо̇ а̇ на чужині і ў лихїй нєволі;
Заўшєж а̇ плачу пригодоньки своЇ!

Чи моа̇ фортуна та так догодила,
Чи самаж а̇ собі так злє наробила?
Чи самаж а̇ собі так злє наробила,
Шо̇ цаа̇ нєвола̇, аж свит затлумила!

Ӧ підуж а̇, піду, ӯ чистєє полє;
Ӯ чистєє полє — зєлєнєє...
Чи нє о̇дідє від мєнє журбонька
Ї цє нєщастє ўсєзлєлихєє?

По полі ходжала, поради нє мала;
Зішла на могилу, та̇ а̇ж заплакала...
Ӧ горєж мині, горє сиротині,
При лихїй годині, та̇ щє на чужині!

Козачє сєр'цє! По світу ходиш,
Нє ȯдну дiўчину з разуму зводiш!
— Дiўчино сєр'цє! Шȯж ти мiнi дала,
Шȯ мєнє до сєбє причаруўала?
Є ў мєнє чари, чари готоўи:
Білє личєн'ко, чорнi броўи.
А ў мєнє хата снопками ўшита,
Прийдиж козачє, хоч буду бита!
— Хоч буду бита, знаў за кого;
— Присталож сєрдєн'ко моє до твого!

ЗАПОВІТ.

Ȏ три лїта, три недїлї.
Минулоса̀ на Ўкраїнї,
А̇к козака Турки ўбили.
Під А̇вором положили.
Під А̇вором зеленен'ким.
Лежаў козак молоден'кії;
О̇го тїло — почорнїло,
А від вітру — пострупїло.
Над ним коник зажуриўса̀,
По колїна ў землю ўбиўса̀.
«Не стій коню надо мною,
«Бачуж а̀ щирон'ку твою!»
«Біжиж степом та га̀ми,
«Долинами, бӑраками;
«До моєї родинон'ки,
«До вірної дружинон'ки!»
«Стукни ў браму копитами,
«Тӑ за бра́зкӑ поводами.»
«Ȏ вийде брат — понурица̀,
«Вийде мати — зажурица̀,
«Вийдеж мила — порадіє,

«Станε, •глáнε, тȁ зомлѣ!..
Ŏ дεс' конў пана •скинуȣ?
Кажиж конў: •чи нε згинуȣ?
— Мεнε Турки •надігнали,
Пана мого з мεнε •стáли,
Пострилáли, •порубали,
— Там над Днѣстром лихоȣали!..
Ŏ цит' мати, •нε журисá!
Ўжεж-бо твѣ син ожниниȣсá:
Він ȣзáȣ собі •за жиночку,
— Зεлεнуў •долиночку,
— Та крутуў •могилочку...
Воз'миж мати піску •жмεнў,
Посѣ ȏго •на камεнў;
Колиж отȏ пісок зідε,
Тоді твѣ син з віс'ка •прідε!..

ДУМКА

Про час остат'нї козака ў стєпу.

Ŏ сіў Пугач, тà на могилі;
Гѣ! àк пугу, тà пугу!..
Ŏ повєртàтєс' швиччє козачєн'ки,
До зєлєного лугу! *)
Ŏ àкиж швиччє повєрнутис' мали,
То ті ў лузі зимуўали;
А дє àки гаўчис', нє дбали,
— То ті ў стєпу загибали...
Ŏ заслаб козак, тà лiг край могили,
Ї на шабєл'ку схилиўсà;
Гѣ! либон'-жє він ручєн'коў сципл'нє,
— За сєрдєн'ко ўхапиўса...
«Ŏ ви браті мої, слаўні товарищи!
«Ŏ ви козачєн'ки тожи!
«Гѣ! тà зробіт'-но труну козакоўи,
«— Помогà-жєж вам Божє!»
«Ŏ ви браті мої слаўні козачєн'ки!»

---

*) *До Великого Лугу.*

«Та зробіт'-но туў «славу:
«Гі! викопатіж міні «молодому,
«Хоча шабел'ками аму!»
«О винис'те «мене слав'ні «Товарищи,
«Та на високу «могилу.»
— Гі! неха лиш-бо а «шеж подивлюса,
«Та на свою милу Украіну!»
«О ви дружи «мої, слав'ні «козачен'ки!»
«— Загинуж а «на чужині!..
«Гі! обілєцаж слозами «гір'кими,
«Моа «мила, та на Украіні!..»

О ў поли та бєрєза ·стоа́ла,
А на бєрєзі зузулѧ́ ·куўала.
Питаласѧ́ зузулѧ́ ·бєрєзу:
Ѽ березонько! Чом ти ·нє зєлєна?
Ѽ ѧ́к ѧ́ маю зєлєною ·бути?
Колиж підо мною Татарўа ·стоѧ́ла,
Гострими ·мєчами гіллѧ́ одімала,
Ї ѧ́снень'ки огні ·роскладала,
Криничної ·води доставала,
Ў кришталёўи пляшки ·наливала;
Самборсь'кії шапочки ·зносила,
Та гул'таѧ́ жиўцєм ў напал збила.

. . . .

. . . .

Ô по Дону ·по Дону,
По крутому ·бєрєжку,
По крутому ·бєрєжку!

Гє! там козак гулàє,
На бандурці ·він грає,
·На козакіў гукає:

Ô молоді, ·молоді!
Накажит' там діўоці,
Шȯ ў чєрвоні ·плахтоці!

Нєхàж вона вірп нє ўє,
Хà на мєнє кірпп ·нє гнє,
Нєхà собі заміж ідє!

Бо àж козак Нєчулій,
Тà до Дону ·притулій,
Тà до Дону ·притулії!..

ТИХІЙ ДУНА̊.

Тихій Дуна̊, тиху воду ·нєсє;
А щє тищчє дiϑча косу ·чєшє;
Що̇ зачєшє, та̊ на Дуна̊ нєсє:
Плиниж ко̊со тихоў ·водоў,—
Та̊ доплин' ти зєлєного ·гаў:
Під тим гаём А̊вір зєлєнєн'кій,
Під А̊вором коник ворон'єн'кій,
На конику ·козак молодєн'кій;
Спиниϑса̇ж він, та̊ стаϑ миркуϑати;
Ўза̇ϑ бандуру ·почаϑ виграϑати.
О̊ голоснож бандурон'ка ·грає,
Струна ·струни стиха ·примоϑла̇є:
«А̊к ϑ городі чєрвона ·квітина,
«Є́ ϑ сусіда гарнєн'ка ·дiϑчина.
«Нємаж спину приворожому ·сину,
«Що̇ звiϑ ϑ глуму молоду ·дiϑчину;
«А завiϑши, на конєн'ка ·сiϑши
«Буϑа̊ жєж ти дiϑчино ·здороϑа!
«Проміж нами на̇ зостан'на̇ ·моϑа!»

Тыпрыж міні три журби на сыр'ці:
Пырша журба — дитинка малын'ка;
Друга журба — сама молодын'ка;
Трытáж журба — кинулас' ріднын'ка!..

ПІРЦЕ.

Покидала зузулен'ка Украіну,
Та̂ ўпустила сиўе пірце на долину.

А̂к линулаж зузулен'ка через поле—га̂,
Та̂ ўпустила сиўе пірце на тихій Дуна̂.

Носеж вітер тее пірце по долині,
— Тинаіца̂ сиротина на чужині.

Круте вітер сиўим пірцем по Дунаў,
— О̆ а̂к важко сиротині ў чужим краў!..

Носеж вітер тее пірце коло гаў,
— О̆ зав'а̂ла сіро̀тон'ка ў чужим краў...

Покочуж а̂ злотій перстен' з крутоі гори,
— Пішлиж мої літа з світа, а̂к лист по воді!..

СВІЦКА ДОЛЯ.

О у поли криничен'ка,
Там холодна водичен'ка;
Там голуби пили, іли, —
Напившися полетіли,
А летючи буркутіли:
Ой горе ж тому, горе козакові,
Що усю нічку не зсипає,
З стремен ніжок не віймає!
А ще гірше сиротині,
У тяжкій долі на чужині,
Що ден' плаче по родині!
Неодна ж нас мати породила,
Та не у одну долен'ку зпоўила:
Одну нэпоўила горўвати,
Другу нэпоўила панувати.
Одна сестра у світі у роскошах сне,
А убога — небога край порога!..
Одна сестра у житті мед пиво пє,
А убога небога — край порога!

ТРИ ДІЎЧИНИ.

Ŏ на горі жито,
І ў долині жито;
Під Ȧвором зелен'ким,
Козачен'ка ўбито.

Ŏ ўбито, ўбито,
Затягнено ў жито,
Червоною хустон'кою,
Личен'ко покрито.

Ŏ пришла дiўчина,
З чорними очима;
Ȧк підняла цю хустон'ку,
Тȧ заголосила...

Ŏ пришла другаȧ,
Та ўже ж не такаȧ:
Ȧк підняла цю хустон'ку,
Тȧ поцілуўала.

Ӧ пришлаж третяя,
Із новоі хати;
Як заплаче, як затуже,
Тай стала казати;

Тай стала казати,
Його нарекати:
«Булоб тобі вражий сину,
«Нас трох не кохати!»

«Нас трох не кохати,
«Нас трох не глумити...
«Тепре будеш, сер'це мое,
«Тай у спр-землі тлiти!

«Ӧ гаюж мі, гаю!
«Зелений розмаю!..
«Упустила голубонька,
«Та уже не спімаю!

«А хоч і спімаю,
«Та ужеж не такого:
«Хоч пригорну, приголублю,
«Та усеж не щирого!

ТУГА КОЗАЦЬКА.

О крáче, крáче, та чорненькій ворон,
Ге! У глибокої долини;
Ô плаче, плаче, молодий козаче,
По лихій свої години.

Ô крáче, крáче, та чорненькій ворон,
Ŷ темним лузі над водоŷ;
Ге! плачеж, плаче, молодий козаче,
— На конику, тâ на вороному.

Ô ідеж козак, схилиŷ голоŷоньку,
Слезоньками âж Ŷмиваіцâ...
Десь моâ жинка, десь моâ голубка,
Та за мноŷ побиŷаіцâ!

Вороній конŷ! Грâ ти пíдо мноŷ!
Тâ розбіж ти тугу моŷ!
Розбі ти тугу, по темному лугу,
Козакоŷі тâ молодому!

Козаки ӣдут.

Ŏ на горі жин'ці жнут',
Гѣ! на горі жин'ці жнут';
А по-під горої,
По-під зеленої,
Козаки ӣдут', козаки ӣдут'.

Попереду Дорошенко,
Попереду Дорошенко;
Веде своє віс'ко,
Веде Запороз'ке,
Хорошен'ко, хорошен'ко.

А у середині Сине-Дужiї,
А у середині Сине-Дужiї;
Під ним кончен'ко,
Під ним ворончен'кий,
Гарний — дужий.

А по заду Сагайдачнiї,
А по заду Сагайдачний;

Шо проминаѵ жинку,
•На тутюн та люльку, —
•Нгобачний, нгобачний!

Міні моа •жинка нг годиціа,
Міні моа •жинка нг годиціа;
А тутюн та люлька,
Козаку ѵ дорозі,
Знадобиціа, •знадобиціа!

«Гг! вгрнисѧ •Сагайдачний!
«Гг! вгрнисѧ •Сагайдачний!
«Возьми свою •жинку,
«Вгрни мою •люльку, —
•Нгобачний, •нгобачний!

«Міні з твоі жинкою •нг возиціа,
«Міні з твоі жинкою •нг возиціа;
«А тутюн та люлька,
«Козаку ѵ дорозі,
«— •Знадобиціа, знадобиціа.

Гг! Хто ѵ лісі, озовиціа!
Гг! Хто ѵ лісі, озовиціа!
Викришимо •тубки,
Потягнимо •люльки,
•Нг журимсѧ, •нг журимсѧ!

ГӐДАМАК.

Ô гук мамо, ·гук,
Дє Гӑдамаки ·п'ўт'
Ї вєсєлаа̇ ўличєн'ка,
Кудиж вони Ӑут'.

Та кудиж вони ӑут',
То̂ луга ·тудут'!
Поперєд сєбє вражіх Ла̇хіў
Облавоў ·грут'.

Зо̆ўрмалис' вони
Під ра̇сні ·дуби,
Чикаўчи ·Отамана,
На раду ·собі...

От Отаман идє,
А̇к голуб гудє,
Та під а̇вором зєлєнєн'ким,
Голоўку ·кладє.

«Тиж Отаманѣ наш,
«Нѣ дбаїш за нас...
«Бо бач нашѣ товарістӱо,
«Ӑк ро̂згардіаш!»

«Чи нѣ сором тобі,
«Покидати нас,
«Ї по застумах цо̂го лиса,—
«Блукати бѣз нас?»

«Подиӱис' О̂таман!
«Ӯжѣ світ настаѣ!
«Ӯжѣж-бо нашѣ товарістӱо
«Конѣ сідлаѣ!»

О̆ нѣхӑ сідлаѣ,
Біг помогаѣ!
Та ӱжѣ шо̂с' моӱ голоӱоньку
Хміл' розбиӱаѣ!..

О̆ помруж ӑ, помру!
Нѣ зажиӱ собі слаӱи!
Бо нѣмаж мині доли бути,
Гӑдамаком з вами!..

О̆ моӱ душу ӱжѣ,
Лихо ӱ пѣкло тнѣ!
Бо маӱ зраду від милоі...
Дідько сѣр'цѣ рвѣ!

КАРМЕЛЮК.

Повєрнуўсȧж з Сибєрії,
Нємаж мині ·долі!
Ŏ здаєцȧ ·нє ў кȧданах,
Талєж-бо ў нєволі!

Сидȧт' мєнє ў дєн' і ў ночи,
Ў поўсȧку ·годину.
Нідєж мині ·подітисȧ...
Ȧ від журби ·згину!

Маў жинку, маў ·діти,
Колиж їх нє бачу!
Ȧк згадаў ·про їх скруту,
Тŏ тȧжко ·заплачу!

Нє ма щаст'ȧ нє глȧ мєнє,
Ї нє глȧ родини;
Пєрєходȧт' ў тȧжки ·жалі,
Ўсіж мої години!

Збурмаў собі жваўих хлопців
Та шож мині зтого!
Засідаут' скріз' по шляхах,
Щоб злапати кого!..

Чи хто іде, чи не іде,
Тяжко са тримати!..
Колиж нема місця ради, —
Колиж нема хати!

Нарекаут' розбишаком,
Кажут' забиўау!
Аж нікого не забиўам,
Бо самж душу мау!

Хочаж возьму з богатого,
Убогому дау...
І так гроши передау,
Сам гріха не мау!

Пішоў-би а ў місто село,
Усіж-бо мене знаут'!
Кудиб-же а повернуўса
То зараз злапаут'!

А так треба хоўатиса,
Треба ў лісі жити...
Хоч здаеца світ великий
Ніде са подіти!

ДУМКА

про Дмитра-Самійленка Коломійця.

Ô ў неділу на заранцї,
Ак ще спали бісурманцї,
Ў наднипранскиm спали місцї;
А козаки ў імá Боже,
Покинули Запороже,
Плиўли з Днипра ў чаôк двісті.

Плиўли з Днипра, плиўли,
Та на Чорне море;
Будеж слаўа козачен'кам,
Бісурманам горе!

Ў наднипранским ще сплáт' місцї,
Ўжеж на мори чаôк двісті,
— Аж море зтемнило...
Сичоўики мед кружлáўт',
На бандурках виграўаўт',
Аж почути мило!

Одєн тил'ки пан Отаман,
Шос трохи сумуѣ:
Нє пѣ меду, чайки личе,
По морѫ пантруѣ..

Чогож-бо вiн засумиѕсѧ,
Ѫ морѣ так ѕдиѕиѕсѧ?
Чи вiн тужє за стєпами,
Ряснимн лугами, —
Шо так схилиѕ голоѕон'ку,
Промiж козаками?

Чи вiн бат'ка спогадаѕ,
Шо ѕ Ладчини дєс' пропаѕ,
Поцiмж морi погуляѕ,
Собi слаѕи добуѕаѕ?

Нє тужуж я за стєпами,
Ряснимн лугами;
Нi аж бат'ка спогадаѕ,
Шо ѕ Ладчини дєс' пропаѕ,
Поцiмж морi погуляѕ,
Собi слаѕи добуѕаѕ.

А тужуж я тужу,
Гє! тужуж, сумуѕ,
Та по Чорному морѫ.
Очима пантруѕ!..

Бо ӑк таӑ лўта ◦бора,
Вітє з лиха ◦станє;
Розхвилиціӑ вода ◦морӑ
◦До нєба ◦достанє;
Бурхнє ў вічи Божа ◦кара,
Ї світа ◦нє станє!..

Тоди вітє з блискаўками,
— З хмарами ◦згодиціӑ,
— Клӑтії Турчин з караблӑми,
◦На нас окошиціӑ...

Тоди браті шо робит'мєм
З цим лихом, з бідоў?
— Полӑжимо марнє, ◦марнє,
Отут голоўоў!..
Наша слаўа ◦козац'каӑ,
Нє підє ◦героў!

Ō чи цўж годину
Тӑ нам пєрєжити?
Гє! ӑк жє сєрдєн'ку,
Мому ◦нє тужити?

Бо ӑж з бат'ка ◦Самілєнко,
— Коломіц з роду,
Та нє ўтоплў вражих Туркіў,
— Ў солонуў ◦воду!
Нє вигублў ◦поганого,
— Гаспід'ского ◦плоду!

Немаж долі на цім морі!
— Треба загибати!
Годіж, годі молодому,
По світу тулати!

ПодивЂпцяж козаченьки!
По синьому морю,
Чи то видко місячинька,
Чи вечирню зорю?
Чи тож, мабуть тажки фили,
Блукають по морю?

Ô чи тож-бо буйні вітри,
По морю стагають,
Чи Турскиі карабликы,
На нас наступають?

«Ô не місяць то, чи зорі,
«Позасьали у горі;
«Не буйні злиха вітри,
«Стагають по морі,
«Тож Турскиі кораблики,
«Пливут нам на горе!..

Годіж, годі козаченьки,
Пляжки спорожняти,
На бандурках козацкиі,
Співи виграФати!

Тепрѣ худко схаменѣтеся,
На Бога складатеся,
Та вражому Турчинові,
Ў поталу не ўдатеся;
Своі слаўи козацкоі,
Та не поцуратеся!

Тепрѣ нумо з самопалў,
Густенько щідити,
Бо ўжеж-бо нам раз остатні,
З ними са побити!

Ŏ ненаж моа, нене!
Матінко старенкаа!
Голубонка ріденкаа!
Ŏ згадаж про мене,
Здіймиж клатѣ з мене,
Горлица сиўенкаа!

Чи аж тобі нену,
Аке лихо ўдіаў,
Шо ти мене клала,
Ак ў Січ проводжала?

Колиб же від тебе,
Ў біч вітер повіаў,
Та твоому сину,
Принис радоўину,
Шоб марне не згинуў,
Ў остатну годину!

Ѳ хтож тепрѣ •буде,
Тебѣ •розѴажати;
Та по твоім дворі,
•Конем виграѴати?

Хтож тебѣ •старен'ку,
Буде •доглядати;
Гарними •рал'цями,
Щирѣ •даруѴати?
Тебеж нена •рідна,
Тебеж шануѴати?

Тиж мені •казала,
Стиха •промоѴляла,
Ак на цуу •стусу,
Іа випроѴоджала:

Ты'кнеж у мене •роду,
Шо ти •милий сину...
БуѴайж здороѴ орле!
СлаѴи •не цурайсь,
Та худчій вертайсь
На рідну Украіну!

Ѳ шеб доѴше •пан Отаман,
ГолосиѴ-би •ласно,
Наступали •бісурмани,
На козакіѴ расно.

А козаки •неўажали,
На славу •почали;
Та загули різно, •шкул'но,
— З самопалў густо...
— По ўсиж морі •по синому,
— Зробилося •пусто.

Покинули •самопали,
Та ўзялис' за шаблі;
Нема •чайок по ўсім морі,
Тільки шо кораблі!

Линуў ворон ў Україну,
Та сіў ў Крамним міс'ці;
Сіў, та краче — а Луг плаче,
Шо Січ мати •не побаче,
— Ге! ніколи •не побаче,
Своїх чайок двісти!..

Линуў ворон ў Україну,
Промоўляў словами:
«Згинуў козак Самієнко,
«З ўсима •козаками!»

Думка про Хмil'ниц'кого *.

Ŏ стуманилис' та Днипран'ски ·води,
Аж нє видно козац'кого ·стана;
Гє! засумила сиȣа ·голоȣон'ка,
Хмил'ничєн'ка ·пана Гєт'мана.

А пан Барабаш до Ляхиȣ прихил'ний,
Ȣчиниȣ зраду Ȣкраіни ·бідні, —
Гє! ȣплин Днипром по воді ·чухрає,
А Потоц'кій бєрєгом чвалає.

Ŏ идут' Ляхи, плинут' і козаки,
Тримаюцă одно-дного ·боку;
Гє! Заȣдамож ми, кажє пан Потоц'кій,
Хмил'ниц'кому мороки ·до року!

Ŏ засумилас' сиȣа ·голоȣон'ка,
Хмил'ничєн'ка ·пана Гєт'мана;
Шо нєма ȣ нього Лєстроȣого віс'ка,
ПолкоȣниЧих, тă нє Отамана.

Ŏ сумуўчи, міркуѣ і дбаѣ,
Тă на Бога сподіванку ⸱маѣ.
Гѣ! скрізь по шикам орлом походжаѣ,
⸱До казаків стиха ⸱промовляѣ:

Гѣ! Козачен'ки! Гѣ! Ви милі ⸱друже.

. . . .
. . . .
. . . .

*) *Не скін'чина.*

СІРКО.

Ŏ а̇к крикнɛ старії о̇рлɛ,
Шо̇ пїд хмари ·вɛ̆ща̇,
Гɛ̆! загуло ·Запорожɛ̆,
Бо до ради ·тнɛща̇.

Сірко славнії сɛрɛд' кола
Раду оглв̇даɛ̆,
Товарістϑо ·привітаɛ̆,
Тӑ так промоϑля̇ɛ̆:

«Гɛ̆! пановɛ ·Запороз'ці!
«Татарϐа ля̇каɛ̆!
«Нɛϑдавӑмос' ў дурницу̇,
«Бо а̇к раз злапаɛ̆!»

«Позбирӑтɛ зараз сот'ні,
«Ї сідля̆тɛ ·коні;
«Тӑ чикӑтɛ Отамана,
«Отам на вигоні!»

Ак прилинуў козак Сірій,
На сиўому коні:
«Нумо, слаўні Запорозці,
«Ходім ў чисте поле!»

О ак крикне старії орле,
По-під небним склоні,
Спинилиса Запорозці,
Попасати коні.

А ак крикне старії орле
На Шпил'-гору сіўши,
Засумили Запорозці
Коні погубиўши.

Бат'ку, слаўний Отамане!
Шо маіш робити?
Без кона ти, шо такеі?
Ак орел підбитії!

Зажуриўса козак Сірії,
Проміж козаками, —
Ак вітлон'ка засумилас',
Проміж асенками.

Ос' прилинуў козак з варти,
Де замані коні:
Не журиса Отамане,
Коні ўже ў загоні!

«О братікуж мі, Заѵзатіі
«Запорожец' мілий!
«Кажиж худчи, чи жиѵ ще мі
«Конечен'ко сиѵй?

Та жиѵ, здороѵ, і ѵсі ціли
Твоі Запороз'ці;
Ті'киж трошки потроціли
Татарӱзі кости!

Заригоатаѵс' Отаманъ:
«Добре пане-брате!
«Ну отепреж ми ходімо.
«Рушатеж гармати!»

Загудіѵ стан Запороз'кій,
Ак Чорне море, —
Повеселиса Запороз'ці,
Облаѵоӱ ѵ поле.

Ѻ не вітер ѵ поли грае,
Не орел вітае, —
Отож Сірій з товаріствоѵм
По степу гулае! *

---

*) Не скин'чина.

Думка

про Саўу Чалого.

Ô буў ў Січи старії козак,
На прозвіс'ко Чалиӣ;
Породиў він сина Саўу,
Козакам на слаўу.

Не до ласу було Саўі
Козачен'кам дбати;
Пішоўже він до Лашен'кіў
Слаўи добуўати.

Пішоўже він до Лашен'кіў
Слаўи добуўати, —
Та з Лахамиж сўату Церкўу
Ў невіч повертати.

Ї до Гарду козац'кого
Насунуўс' з Лахами;
Зруйнуўаў він слаўні міс'ця,
По-над берегами.

Збиралисá Запорозʼці,
Ўсі ў раду зходжали;
Тá про зраду пана Саўи,
Радонʼку тримали.

Ўсіж-бо прйшли, ўсіж бо прйшли, —
Одного не маѣ:
«Ŏ чомж тебе, батʼку Чалй,
«Та ў раді не маѣ?»

Чогож мині, ŏ паноўе!
Тá ў раду ходити?
Шó хочете мого Саўу,
Навікі згубити!

Хоч стаў собі він до Лáхіў...
— Та ўсеж синку милй.
«Чомуж ти стаў, чому до нас,
«Такй закоўилй?

— Ŏ так, чи ні, гадáте ви!
— Паниж кажутʼ: Саўа...
«Плўгаўаá, сороміиўа,
«Сталасʼ ŏго слаўа:»

«Шó нетілʼки-то пан Саўо,
«Та церкўи руйнуѣ,
«Таліж бісáм прозаклаўсá,
«Дуже знахуруѣ.

Обізвауса на те Голій,
Каже: «Добре знаў!..
«Ô аж того пана Саву,
«Та у руки злапаў!

От і стали та панове,
Раду розсучати,—
Своїх коне поеідлали,
Ў поход виступати.

Був пан Сава у Немирові
Ў пана на обіді;
Ге! ше не знав і не чував,
Про свої він біді...

Сідлай хлопче коня мого,
— Собі вороного.
Поїд'мо ми до домон'ку,
До хутора мого.

Стоїт' Явор над водою,
Верхом похилився;
Їдеж Сава до домон'ку
Чогос' зажурився.

Ô тиж доле, доле у світі!
Щербатая доля!
Шо ти зхочиш, те і зробиш,
— Такаж твоя воля!

Ő приіхаў до домон'ку,
Від Ла̂д'ского •гому;
Питаі̂ца̂ •чела̂дон'ки:
«Чи гаразд до-дому?»

Гаразд, гаразд пане •Саўо!
— Ра̂-Божа •годпна!
Твоа̂ жинка, наша •пані,
Породила •сина.

А гірш добре пане •Саўо,
Шо̂ вернуўс' худчен'ко, —
Бо козаки •вигла̂даўт',
За-гори •пил'нен'ко...

Ге̂! сіў Саўа ў кін'ці •стола,
— Та̂жен'ко •думає̂;
Őго жинка •молоден'ка,
Дитину •купає̂.

Щдиж хлопче •до пиўници,
Та̂ наточи •пиўа!
Неха̂ лиш-бо а̂ нап'ўса̂,
За здороўла̂ •сина.

Щдиж хлопче •до пиўници,
Та̂ наточи •меду!
Бо шо̂с' міні та̂жко, •нудно, —
Голоўи •незведу!..

Гѣ! сіў Саўо ў кін'ці стола,
Дрібні листи пише;
Ôго жінка Катрусен'ка,
Дитину колише.

Лўлàж, лўлà! Миле діте, —
Ўродливўй синон'ку!
Нехà злàжу, тà спочину, —
Зложу голоўон'ку...

Гѣ! ше хлопиц' неўкваписўсà,
По мед до шўниці;
Обступили козачен'ки,
До кола світлиці.

Ô шеж хлопиц' не вернуўсà,
З шўниці до хати;
Стаў Гнат Голй, з Краўчиноў,
Брами розбиўати.

Ô шеж не маў челàдон'ко,
Тà на поріг стати, —
Приіхали Запороз'ці,
Саўу привітати:

«Магà Боже! пане Саўо, —
«Гаразд нам сà маіш!
«Сидиш собі ў світличен'ки,
«Тà він'це лигаіш!

«Чолом, чолом! пане Саѵо,—
«Гаразд нам ся маіш!
«Далекиі гості маіш, —
«Чимж ти іх приймаіш?

Ӧ не знау моі брат'я,
Чим же вас пріімати,
Ӱганоблати, шануѵати,
Добре привітати?

Приймаѵ-би вас медом, пиѵом,—
Не будете пити;
Ӧ здалеця наіхали,
Не з тим, шоб гостити!..

Ӧ панове Запороз'ці!
Ӧ чимж вас пріімати?
Ос' даѵ мині Господ' сина,
Буду ѵ куми брати.

«Не жартуже пане Саѵо,—
«Треба розум мати;
«Хібаж оце ми ў тебе,
«Шоб нам кумуѵати?

«На шож було пане Саѵо,
«Наш Гард руинуѵати,—
«Колиж ти хтіѵ Запороз'ціѵ,
«Собі ѵ куми брати?

«Ŏ вeдиж нас, панe Саўо,
«Ў ноўиі комори;
«Вeртâ жe нам, вражiй сину,
«Козацкіі зброі!

«А дeж твоі, панe Саўо,
«Сâти, ėдамашки?
«Шô ти нажиў, вражiй сину,
«З козацкоі ласки?

Ŏ кинуўсâ та пан Саўо,
До âсного мeча,
Ŏгож ўзâли на три списи,
З-пiд дeсного плeча.

Ŏ кинуўсâж та пан Саўо,
До âсноі зброі;
Ŏгож ўзâли та пiднâли,
На три списи ў гори.

«Оцeж тобi, панe Саўо,
«Сâти, ėдамашки,
«Шо ти нажиў, вражiй сину,
«З козацкоі ласки!

Ў тiм Катрусâ молодeнька,
Із вiкна ўтiкала;
З чистих устoк словeчeнько,
Кухтоцi казала:

Ŏ Кухточка вірна моа̇!
Ŏ ратŷ дитину!
Будуж тебе шануŷати,—
Аж поки-сь не згину!»

ДУМКА

про Добожа.

(Добощука̀.)

Ŏ по-під гă зелененькій,
Ходє Добож молоденькій;
То на ніжку ·налягає,
То пірцем сă ·підпирає,
Та на хлопціȣ покликає:
«Ŏ ви хлопці, ·ви молоці!
«Ходім браті разом ȣ гості!
«Ге! ȣставате ȣсі раненько,
«Ўбератесă ·чупурненько;
«З'мит' чо̀боти ·сап'янні,
«Ї жупани ·сăтăнні;
«Бо підемо ·на вечирки,
«Та до Стец'коȣоі ·жинки!»
—Ŏ Добожу! Ти наш пане!
Там пригода буде ·з нами!
«Та на мене ·лиш ȣважате,
«По дві ·кули набиȣате;

«Стітеж хлопці тут ў кутові,
«А я піду під віконця,
«Виглядати свого сонця.
«Чи спиш сер'це? Ой чи чуїш,—
«Чи Добоша заночуїш?»
«Чи спиш сер'це? Чи не чуїш,—
«Ой чи самаж ти ночуїш?
— Ой як не сплю, та ўся чую,
Розбишака не заночую.
Ой як не сплю, та ўся чую,
Бо вечероньку готую;
Шеж-бо нема Стецька дома
І вечера не готоўа!
Будеж вона дуже пізна,
І ўсім людям буде дивна!
Гукнуў Добош з-по-за-хати:
—«Чи ся кажиш добуўати?
«Чи їдеш зараз відчиняти,
«Та козака приймати?»
— Не кажуж ся добуўати,
І не піду відчиняти!
«Пустиж хлопці ўраз до хати,
«Щоб геть двери вибивати!»
— У мене двери нові брами,—
Вязані, пасини залізом.
«Не поможут' двери твої,
«Як підложу плечи свої!»
Ўзяўся Добош добуўати;
Стаў на двери напирати.
Ой як Добош двери ўхилиў,

Зараз Стец'ко ў сер'це ·стрилиў...
Шеж ўстаў Добож, виішоў з х̂ати:
«Треба хлопці ўтікати!
«Ŏ ходіт'-но ўсі ·до мене;
«Підтримȧтеж трошки ·мене;
«Положит'-но ·на свитині,
«Бо ȧк тȧжко з лиха ·міні!..
«Воз'міт' мене на огȯри,
«Тȧ занесит' ў сині ·гори;
«Ў сині ·гори занесіт'-но,
«На дрібні мак розсічит'-но;
«Хȧже Лȧхи не збиткуўт',
«Моє тіло ·не чвертуўт'!»
— Ŏ Добожу, пане ·наш!
Великаж пригода ў нас!
·Деж ми буд'мо ·зимуўати,
Тȧ те літо ·літуўати?
Ŏ пішлиб ми ў Москоўщіну,
Ў далекуў Україну;
Талеж там ми зле ·зробили,
Ї там собі ·пришкодили:
Бо захтіли . . . ўбити,
Ї ўсе панстўо ўневічнити,—

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

«Ŏ будетеж зимуўати
«Тȧ те літо ·літуўати,
«Там ў Сташкоўі ·на риночку,

«А дѣ а́ки ꙋ Чернѣꙋочках,
«Ꙋ̊ ка̊даночках, ꙋ зализочку...
«Там будетѣ зімуꙋати,
«Там будетѣ дні-днꙋ̈ꙋати,
«Покиꙗ́ птахи ꙋ чистім поли,
«Будут́ вашѣ тило рвати!

ДУМКА

про гарну Бондарівну.

Ŏ ў міс'ці ў крӓні хаті,
Кіл'цем танец' ходе;
Молодаа̇ Бондаріўна
Та ўсім перед воде.

Ȧк прйшоўже пан Канеўс'кій,
Добри-ден' ўсім да̀е;
Ўза̇ў до себе Бондаріўну,
Пил'не пригортае.

Молодаӓж Бондаріўна,
Ще жарти не знала,
— Вимахала білу ручку,
Та̇ по пиці ўта̇ла.

Ŏ казалиж Бондаріўні,
Та добриі лўде:
«Тіка̂, тіка̂ сер'це діўча,
Бо лишен'ко буде!

Ȧк дихнула ·Бондарiўна,
Ȧром та гаáми, —
А за нєў та Лáшен'ки,
З гострими ·шаблáми.

Ідут', ідут' тришотáчи,
А сам пан, то стиха.
Трива́-лишєн' Бондарiўна, —
·Нє вилинеш з лиха!

Гналиж, гнали ·Бондарiўну,
Та кинули ·гнати;
Тоді ўзаў штуц пан Канєўс'кії,
Почаў набиўати.

Набиў, скинуў, та налучиў,
Нєначє ў пташину;
Пустиў кулю̀ вражій Ла́шє,
Та ўлучиў дiўчину.

Затрипітла ·Бондарiўна,
Схилилас' до долу...
Гє! дєс' її душа ·мила,
Полинула ў гору!..

Ȏ ў гарної ·Бондарiўни,
Сорочка ·мєрєжка;
Кудиж її ·проносили
Червонілас' стєжка.

Ô ȣ гарноі ·Бондаріȣні
За косами ·квітки;
Кудиж ії ·проносили—
Чѣрвоніли ·слідки.

Ô ăк ȣзâли ·Бондаріȣну
По-під били ·боки,
Тâ ȣкинули гарну ·дівчу,
Ў Дунâ глибокій.

Ô ăк стала ·Бондаріȣна
Потопати ·з лиха,
Сталаж вона ·до матусі
Промоȣлâти ·з тиха:

«Нѣ сумŷ ти, моâ ·нѣнŷ,
«Нѣ ȣбиȣâс' за мноŷ!
«Такаâ ȣжѣ марна ·долâ
«З твоѣŷ ·дочкоŷ!..

«Ô щѣ маіш, моâ ·нѣн'ка,
«Їх за мѣнѣ дві-дві,—
«Та нѣ дâж ім таку ·волŷ,
«Âкуж дала ·мині!

Ô сумуѣ ·Бондарѣнко,
Над водоŷ ·стоâ:
«Дѣж ти ·донŷ? Ўстан' сѣрдѣн'ко,—
«Ўстан' дитино ·моâ!»

Над водоў вітер віє,
Чорний ворон краче...
Мати •рвеща — сер'це •нпе,—
За дочкоў •плаче!

Ŏ Ўдариўсаж Бондаренко
Об поли •руками.
«Та Ўжеж тобі сер'це •доню,
«Не Ўбачитис' з нами!

«Не сті коню •коло плота,
«Не дам тобі •сіна,
«Бо Ўжеж моў гарну •доню
«Ладська •куля Ўбила!»

«Не сті коню •коло плота,
«Не чика оброку,
«Бо Ўжеж Ў мої гарні •доні
«Ладська •куля Ў боці!»

МОРІЗЕНКО.

Ти Морізе, Морізенко!
Ѡ тиж славній козаче!
За тобоу пане Ѡтамане,
Та усà Украіна плаче!

Не так таà Украіна,
Ѡ àк рідна родина.
Тà сталасà пану Морізенки
Прилихаà година...

Не так рідна упрімнесен'ка,
Ак матусà старесен'ка,—
Сумуючи, стиха примовлàла,
Орла сина випраджала:

«Мі коханій, гарній сину!
«Нехàж тебе криє Боже!
«Рату, рату рідну Украіну,
«Тобі Боже тà споможе!»

«Нε ма̂ жаха, трима̂ шати
«На своім козацькім стані;
«Згадў мεнε, мεнε ·старεнькуŷ,
«Ѷ свої важко-скрутні стаՙі.

«Баўа̂ж здороў, мі синоньку!
«Талεж важко ·спогадати:
«А̇к зашпуė злиха ·пригодонька, —
«·Дεж матимεш ночуўати?»

Ŏ будуж а̂ ·ночуўати,
Ŷ чистім полі, при долині;
Припну ·кона̂, аж-бо ·до а̂вора,
·До чεрвоної ·калини!

Ŏ будуж а̂ ·ночуўати,
На зεлεнім сіножаті;
О̇дклана̂ўса̂ ·пан Морізεнько,
Своі нεні і діўчаті.

Під Лубнами, зпід Хорола,
Гордε віско виступаė;
Попεрεду ·пан Морізεнко,
Сиўим конεм виграўаė!

«Ŏ гра̂, ŏ гра̂ сиўий коньŷ, —
«Талεж тихоў ·ступоŷ,
«Бо стуснимось з вражоŷ о̇рдоŷ,
«Аж-бо під Халабεрдоŷ!

Ŏ під Саȣур могилоў,
На Саȣран'скому полў,
Сталас' січна слаȣних козачен'кіȣ
З Татарȣоў лихоў.

По переду Морізенко
Ак на гер'ці гулає!
Козац'коў шабел'коў поле
Татарȣоў устилає.

Ŏ ȣлучилиж Морізенка
Та по десноі руці;
Шабла ȣпала, а Татарȣа ѐго
Потагнула ȣ своі купці.

Морізенко козачен'ко,
Ак мак роспускаȣса!
Морізенко слаȣний козачен'ко
Та ȣ неволў злапаȣса!

Ŏ вивели Морізенка,
Аж на Саȣур могилу:
Диȣис', диȣис' та привражий сину,
На своў слаȣну Ȣкраіну!

Посадилиж Морізенка,
Та на дубоȣі лаȣці;
Зараз з нѐго худко поскидали,
Гарні кормазини, сап'ан'ці.

Ö Татарүа вража, лўта
Не дратўж мене тажко!
Забі з разу, скин' цупкіі пута,
Неха згину худчи тута!..

Невеликуж Морізенки,
Та карон'ку пригадали:
Шо з живого пана Отамана,
Козац'ке серден'ко ўзали.

Тиж Морізе, Морізенко!
Наш прислаўнії козаче!
За тобоў браүй Отамане
Та ўса Украіна плаче!

ДОРОШЕНКО.

Дорошенко славнії гетман,
Величній козаче!
Тобі вірна Украіна
Повік-вічнії дяче!

Ге! Дорошенко,
Наш преславнії гетман!
— Дорошенко, Дорошенко!

Тыки ти спритамкував
Стату Украіні,
Ак з Салтаном змову мав
На раду родині.

Ге! Дорошенко,
Наш прислаўний гетман!
— Дорошенко, Дорошенко!

Тиљки ти маў глузд' гетманскій,
— Стамиў працў •своў.
Тиљкиж ти орле •козацкії,
Міркуўаў не ў шуў...

Ге! Дорошенко,
•Наш прислаўнії гетман!
— Дорошенко, •Дорошенко!

Тиљки ти тручаўс' Лад'ского
. . . . панстўа;
Тиљки ти хтіў Украіни. . .
. . . .

Ге! Дорошенко! і *дале.*

Тиљки ти знаў Украіну,
Знаў, ак вона •дужа!
— Наливако, •Сагадачнії,
•Непрохали •дружа...

Дорошенко, •Дорошенко! —
Заласнії гетмане!
— Тобі •Боже не даў долі, —
•Слодкомоўій пане!

Ў Чигирині •ти сподіўаўс',
Тур'скоі •підмоги, —
А наўкруги, скріз' облягли,
Заўзати •вороги.

Тиж вєўажаў, ўнєгич рубаў,
. . . . триклятих!
З горєм зачуў, шо за них тнє,
Сірко волохатій.

«Сірко, Сірко! Ручій, слаўний,—
«Гєт'ман Запороз'кій!
«— Чижєж тєбє ў шори ўтали,
«Прилаcки. . . . .?»

«Самбілоўич, рідній братє!
«Сірко слаўний, дужій!
«Нє на вас козац'ка шабла —
«Україн'ці дружи!»

«Чи цєж булаўа гєт'ман'ска, —
«— Шоб своїх губити?
«От вам шабла ця козац'ка!
«— Мині біл'ш нє жити!..»

Зломаў шаблу пєрєд станом,
Здаў своі Клєноди.
— «Тєпрє ўжєж я нє гєт'маном,
— «Марноі пригоди!»

«Україно, Україно!
«Моя рідна нєн'ка!
«Як заплачиш, то згадаіш,
«Пєтра Дорошєнка!»

Дорошɛнка ·нɛ каралн,
Ї нɛ дратуўали...
Тиʹки. . . . . . отрутоў,
Злɛ ·нагодуўали...

Згинуў марнɛ ·Дорошɛнко,
. . . . тлѣ,
О̇тож слаўа ·гɛтʹманʹскаа̇,
·Николи ·нɛ згинɛ!

Колиб слаўний Дорошɛнко,
— Буў тɛпрɛ ·мїж нами!
. . . .
. . . .

Гɛ! Дорошɛнко,
·Наш прислаўний гɛтʹман!
— Дорошɛнко, ·Дорошɛнко!

НЕУГАРАЗД.

Шли Лахи на три шляхи;
А Татари, аж на чтири;
Шведи вражи поле укрили,
Свою славу затлумили!

А козаки славу здбали,
І гетьмана занехбали,
Як прочули, шо злё має,
Україну Лахам дає!

Миж з Москалем побраталис',
А гетьмана віцуралис';
Під Полтаву усі рушали,
Шведіу вражих розчухрали!

Бо козаки славу здбали,
І гетьмана занехбали,
Як прочули, шо злё має,
Україну Лахам дає!

А козацка куля улучна,
Карлу ногу пробуртіла;
Шабля гостра — дуже жучна,
Догич ёму очортіла!

Карл, з підбитоў ногоў,
Пошкитильгаў за Ортоў;
Начуўсь чміліў, Цар химери,
Та мануў, аж у Бендери!

Шлиж Ляхи на три шляхи;
А Татари, аж на чтири;
Шведи вражи поле укрили,
Своў славу затлуміли!..

ВРАЖА ʻБАБА.

Згарцẏўаўсȧ воȧк,—
Запороз́кий козак,
На сиўому ʻкони,
Бо д̆ɛ ʻна Токмак.
Побуўаў ẏ Лȧхıў—
Руки добрɛ ʻнагріў,
Аж свɛрблȧт́ маслıаки!
А ў кишɛни ʻсвоі
Срибла ʻзкріз́ понаҁгаў, —
Вɛсɛлиц̆ȧ ʻкозак
Бо д̆ɛ ʻна Токмак.

Ȧкос́ ткнуўсȧ ʻвін, —
Тȧ ў нɛдобрий час,
На біду, ʻна біду,—
Бабу вражуẏ!

Та біда ·козака
За чуприну ·бεрε,
Шȯ аж гнεцȧ ·козак.
А біда ·козака —
На схід сон'цȧ ·вεдε,
На Таман' привεла, —
Сидиж тут! зарεўла...

От козак там живε,
Хоч з нε мила ·жуε,
Шȯ попалосȧ ў рот;
Чорноморцεм зробиўс',
Він з Чεчεн'цεм побиўс'
На Тамані ȯзлиўс', —
Своі доли ·диўиўс'...
От біда тεε ·зна,
Бо біда ·навісна, —
Ȧк закрутε ·хвостом,
Тȧ підна́ла ·садом!

Тут наш бідний Пεтрус'
Поливуў за Ел'брус,
Ї нε зміг ўгадати,
Цεі ·загадки...

— Бȧ дуже •гадки!
На Ȧракс прилєтіȣ, —
Причуȣаȣс' до чміліȣ;
Докіл' непришлос'.
Сушити •лапки!
Ȧк робилос' колис' —
Тепре видко •на скрізь.

САȢУР МОГИЛА.

Ȏ Саȣур, Саȣур — висока могила!
Дєсь велика сила тобі догодила!
Витáгнула тєбє, аж до хмар літýчих,
Шóб ти наглáдала на синиȣ гадýчих...
Тєпрє нє жахнєцá Україна лиха,
На тобі пан Саȣа; — диȣи нє до чмиха,
На тобі вартує, з своіми óрлами,
Наглáдає добрє тâ за ворогами;
Ӏ забачє дє лиш чи Татар чи Туркіȣ,
Зараз налітає зоȣсіх закамуркіȣ.
Ȏ славний Саво! тількиж нє так стало:
Зрадиȣ він родині, даȣ лиха чимало!

ГУ̀КА ·ЗАПОРОЗ́ЦА̇М.

Гѣж-но! Пугу, ·пугу!
О̇рли ·Запороз́ці!
Чи навік ма̂нули,
З Вѣликого ·Лугу?

Дѣж, по зрѷнуѵані
Покроѵс́кої ·Сі̂чи,
Слаѵнѣ ·Товаристѵо,
Гострѣ ·важки мі̀чи?

О кудиж вас бо̀ра,
Та̂ пороскидала;
Дѣж бо вам з бідоў,
Ковизнут́ заѵдала?

Га̂! знаўж а̇, ·знаў!
Та крй Божѣ ·гані!
О̇дни кра̂ Дунаў,
І̇н́шиж на Тамані...

Чогож ȯрли Дніпра?
Поміч Ȣкраіні!
Нε бачитε лиха,
Своεі родини?

Чи ȣжεж світ нε с'ає
Ȣ кȧрих очах ваших;
Чи ȣжεж ȣ сεр'ці вола́,
Сȧ біл'ш нε кохає?

Чи гадки нε має,
Вам упрйімни дружи,
Шȯ кош Запороз'кіі
Буȣаȣ колис' дужій?

Шȯ від Нεні-Січи,
На тисȧчи мил,
Тіл'ки було річи,
Шȯ про ваши діі?

Шȯ рεгула, комнут,
Там так сȧ тримали,
Шȯ і нε жахалис'
Ȣтручарні облаȣи?

Шȯ пани старшини,
Ȯтамани мили,
Солоче від мεду,
Ȣ сεр'цε раду лили?

І кохалас' віра,
Ак голубка біла,
Під сватим покроУом,
Нені Усого мира...

Гєж-но! Пугу, пугу!
Орли Запороз'ці!
Чиж навік мануди,
З Великого Лугу?..

Ра́сна слаѵа Запороз'ка
Сонмом душ козац'ких,
Душ молод'ских — дужих ѵ вірі,
Душ праѵдиѵих і Лицар'ских!

Ô ті души злиталиса́,
Одскріз' ѵ Ŷкраїну,
Вита ѵ Небі, полинули
Ŷ ра́-Божу долину...

Зійналиса́, скоѵалиса́,
Між себе зірками, —
Ї прос'а́ли світом а́сним,
Ŷ раї з' Ан'ѓолами!

Ї по волі тамні праѵді,
Ŷ тії Світ-долині, —
Проспіѵали — ѵ диѵо світу,
Слаѵу Ŷкраїні!

Ô таж слаѵа скріз' почута,
Николи не згине!
Бо те тіл'ки ѵ світі гине,
Шо́ хил'не і тлине!

ГОРЕ ЎКРАЇНІ

року 1595.

Тажко біднї Ўкраїнї!
Тепре вона плаче…
Плаче, стогне, ак вы ў арми,
Доброго не баче…
Тепре вона плаче, плаче!

Витагнули з неї серце,
Ї зле розідрали!
По шматочкам малесенким,
Скрізь пороскидали!

Повисали дуже з неї,
Усе, шо вона мала!
Затагнули ў армо шию,
Шоб мерчій пропала!
Шоб мерчій пропала, пропала!

Нема діток Україні!
Десь блукаїт' у чужи;
З ворогами не-зна шо п'ўт'
До своіх ба-дуже!

Коло враж'а тнуца,-гнуца,
Шоб зкнўчити •ласку;
З' Украініж тагнут' з лиха,
Сорочку, •запаску...
Сорочку, •запаску, запаску...

Україно, Україно!
Лихо тобі •важко!
З тебеж дерут', — тебеж і б'ўт';
Ô так жити •тажко!..

ЎТРУЧНЕ ·ЛИХО.

Лад'ского ·пакуЂан'а.

Своў долў Україна,
Здаўна́ ·загубила:
Замст' ради — Ўта́ла ·лихо,
Ўта́ла, — та̇ змарнила!

О̇то носє Ўкраїна,
І нє худко ·скинє;
Бо тєж лихо, лихо та̇жкє,
— Під ним вона ·тинє!..

Ўжєж-бо здаўна́ тиє̇ ·лихо,
А̇к та мара ·ходє;
Присікалас', вєрєдує̇, —
І скрізь' вєрховодє!..

Добрих лўдє̇ пєрєводє,
Чи та̇жко ·мурдує̇!
А̇к наідє ·нєобачний, —
Лиха ·покуштує̇!..

А ак раз ўже покуштуе,
То не схаменеща,
Бо витрусе гроши, душу, —
Ўсе, шо попадеща!

Скруте, зломе, ў охап воз'ме
Ого рiдних-вiрних,
Добре-добре, ак вiдпусте
Мiж старцi iх бiдних!..

От ак добре ў Ўкраiнi
Лихо походжае;
Колиж кого зачiплае, —
Ўневич повертае!

РАДА ЎКРАЇНИ.

Зажурилас' Ўкраїна,
Шо нема де •жити:
Витоптала Орда кін'ми
Мален'кії •діти.

Мален'кії •витоптала,
Біл'шиї •забрала;
Назад руки •постягала, —
Під хана •погнала!

Зграбуўала, •зруйнуўала
Пригарниї •сєла, —
Стріб на коня •полинула,
Злиха, аж весєла!..

Такиж орди Ўкраїну,
•Нє-раз турбуўали;
Докі', доки Отамани
Поради •нє дали:

«От ак добре ца Татарýа,
«Та нам догодила!
«За прихилѣ наше щире
«Та нас заглумила!»

«О не хочмо ми раітис',
«Хану бісурману!
«Нумо дітки ýраімос'ми
«Восточному Царý!»

«Восточний Цар', восточний Цар',
«Не дбмаѣ віри:
«Розсилаѣ таласчину,
«Не тручалибс' гирі!»

«Тоді годі триклатоі
«Орди набігати;
«Тоді годі наши села,
«Ак сперш рі́нуýати!»

«Тоді мила Украіна,
«Ужеж не зажуриџа:
«Буде тіл'ки так — поволі,
«З Лашками чубиџа!»

Порадилис', та ýраілис'
Шож-бо сталос' з того?
. . . .
— Та біл'ше нічого!

ІНША РАДА.

Ô піднявся Орел,
З Великого Лугу,
Та зачав скликати,
Орлинят до кругу:

«Звитайтеся діти,
«Годі вже сідіти!
«Чи такаж година?
«Ô як важко жити!»

«Полинемо рідни,
«Та на ту могилу,
«Бо тая могила,
«Славу нашу вкрила!»

«Бо тая могила,
«Сірого покрила!»

. . . .

. . . .

«Там зробимо раду,
«Нас не хто не вчує;
«Тілки витер буйний,
«Ў полі пробурує.»

«Пробурує скрізь він, —
«Од зори до зори;
«Од вражого стану,
«На Чорному морі!»

«І рознесе раду,
«Та усім на учуванє,
«Бо кожний уже таме,
«Лиха пануванє!»

«Гадаж дітки — гада!
«Гадаж до радуту!
«Зараз прийде Бада,
«Або Дорошенко. Гада!»

Зчервонились хмари,
Бора скрізь бурує,
Летать, летать орли,
Підніать хоругві...

ПРИСЛОȢКИ İ ПРИМОȢКИ.

А Біг ȯго свȧтий ·знаẻ, шȯ він думаẻ, ·тадаẻ.
Аби бабо ·рȧбо.
Аби дєн' до вєчира.
Аби лȳдє, — а піп будє.
Абиб на мєнє місȧц' світиȣ, а про зірки тȧ бȧ-дужє.
Абиб були побрȧзкачи, то будут' і попихачи.
Адєж! Нє битимут' ȣсєж,—колис' і пєрєстанут'.
Аж під п'ȧти ·пєчє.
Аж жижки ·трусȳцȧ.
А зас'!
А нє гарцȧ.
А шȯб ȧ Москалєм тричи ·зробиȣс'!

Ȧк-би примиȣ—ȣ лозціб ȣтопиȣ.
Ȧк будиш паном — матимиш даром.
Ȧк Божа ·волȧ, то вирниш з морȧ.
Ȧк води ȣ рот набраȣ.
Ȧкє корінẻ — такє ·насінẻ.
Ȧк снєцȧ, то і вєрзєцȧ.
Ȧк ніби ·злиз.
Ȧк там буȣ.
Ȧк лȳдина нє міркуẻ, а ȣсєж ȣ світі ·погал'нуẻ.

Ӑк зїси гарбуза — подиЎис' на вєрбу: зноЎ станє чортїти.
Ӑк світа не бачиш — конєм нє Ўскачиш.
Ӑк горох при дорозї.
Ӑк дам тобї — тїл'ки очима лупниш!
Ӑк дам тобї — то ї ногами Ўкрию̂са!
Ӑк са̂ маѥ, а̂к са̂ знаѥ — так са̂ повєртаѥ.
Ӑк дурин' з пєчи.
Ӑк стукнє, — так ї гукнє.
Ӑк пороса̂ на орчику.
Ӑк мак Ў полї.
Ӑк вїтєр Ў полї.
Ӑк дїд'ко Ў грєблї.
Ӑк козак Ў Лузї.
Ӑк ѥ голоЎа, то носи здороЎ.
Ӑкий дїд, — такїйж ого плїд.
Ӑкий собї пан, — такїйж ого крам.
Ӑкий здороЎ, — такїй ї помога-Бїг.
Ӑлозний чоловїк.
Ӑк нє живєш, а Ўсєж труни нє мєнєш.
Ӑку голоЎу маїш, тужі носи здороЎ.

Баба з воза, — кобили лєгшє.
Багатому чорт дїти колишє.
Баглаї бити.
Бачили очи, шо купуЎали.

Бач ákiï викрутен'!

Бач áка áлоза!

Бачε Бiг з нεба, шó кому ·трεба.

Бач áка ·мацапура!

Бá-дужε!

Бá-дужε паски! Аби ·пороса́.

Бáдики ·бити.

Бεбεхи вiдбити.

Бεз Бога ·нε до порога.

Бiс та óго ·дiти пануỳт' ÿ свiтi.

Бити за ним, та нε знати ·за ким.

Бiг судε нε так áк лÿдε.

Бiг грiхом караέ.

Бiг ÿсε даέ, áк сам знаέ.

Бiг даÿ, Бiг ÿзáÿ.

Бiл'ш копи лиха ·нε будε; а колиж дві,—то чорт óго ·вiдбудε!

Блискаÿка блисни, — дам огрок.

Битис' за маслáнi ·вишкÿарки.

Бодá тобi ·повилазило.

Босий кiн'.

Брεшε на своỳ ·голоÿу!

Брεхнεỳ ÿεс' свiт прóйдεш, та нε повεрнисá.

Брεхнεỳ нε вiдбрεшисá.

Брεхали твого ·бат'ка сiни, тá ти за ними.

Брεшεж твоá ·туба!

Бридкий, ȧк паплюга.

Бридкий, ȧк хибчи.

Будɛ ·праȣда — будɛ ·рада.

Була колис' праȣда, — пожила, тȧ гȧда.

Варɛнички ·довɛдут', шȯ ї хлїба ·нɛ дадут'.

Вам наши ·голоȣи.

Вɛрзи вɛрзїцȧ покы' вɛрзицȧ.

Вɛрɛдуɛ, ȧк ȣ грɛблї ·бїс.

Вɛсɛлий, ȧк жиȣчик.

Вɛлɛт'нȳ ȣ світї, — нɛ доȣго ·жити.

Вɛлɛтɛн' ȣ громадї, ȧк праȣда ȣ порадї.

Вил'нɛ ·псȳцї ї на Бога ·брɛхати.

Вїри ·нɛ нȧти.

Вїри ·нɛ дȯмати.

Вїри ·нɛ мати.

Видкраїний шматок ȣжɛ добрɛ ·нɛ притулиш.

Вїд сɛр'цȧ ·до Бога — наȣпростїщ' дорога.

Вїд сɛр'цȧ ·до нɛба — шлȧха ·нɛ трɛба.

Вил'ному волȧ, — спасɛному ·рȧ.

Вїд Москалȧ урваȣши ·поли тїкȧ.

Видко ·пана по жупану.

Видко ·заду Супрунаду.

Випʼїмо по поȣнї, — бо вїк наш нɛ доȣгий.

Вимикаȧȣ шило за швȧку.

Витришки ·хапати.

Вироги ·мілко, а посі рідко,—то і Уродиццá ·дід'ко.
Воўка ноги ·годуўт'.
Воўка ў плут, а він сá ў лут.
Волос вилиўати.
Воза ·докласти.

Гарна, áк квітка ў полі.
Гарний, хоч з личка воду ·пити.
Гарц' про зузулý.
Гарбуза ·дати.
Гарбуза ·зісти.
Гарбуза ўтáти.
Гарна горілка, коли нє з шинка.
Гáда драла!
Гє! Нє згораж біди.
Гєп об землý.
Гєт'-лишєн' до ката.
Гєт', згин', пропади і до мєнє ·нє ходи.
Гидкий, áк пòплазка.
Глумилас' вєрша ·з болота; аж гулк — і сама ў болоті.
Глуздý ·натáтис'.
Голос,—áк сурмон'ка,— т'алєж чортоўа ·думон'ка.
Горє ·морє: Пий óго, — нє випіш ўсóго.
Гріх по дорозі ·біг, тá до нас плиг.
Гріхи ·спокутуўати.

Громада вɛликй чоловік.
Губки •дати.
Гуру ўзáти.
Гуртом добрɛ і бат'ка •бити.

Давá пану по жупану.
Далɛко — та лɛгко; а близ'ко — та склиз'ко.
Дармá!
Даў драла, аж потилицá •ліска.
Дá Божɛ час добрий!
Дá паноўі покуштуўати, а він і гамкнɛ.
Дá паноўі пучку, — аж він і за ручку.
Двічи літа •нɛ буўá.
Дɛ тɛ •шɛ тɛлá, а він з доўбнɛў •носищá.
Дɛ борошно — там і порошно.
Дɛ козам роги •праўлют'.
Дɛ лідɛ — там нудɛ.
Дɛ вода, — там вɛрба.
Дɛж люди, — там і лихо.
Дɛж козак — там і слаўа.
Діўчина, шó ў лузі •калина.
Диўо, — шó ў пана жинка •гарна.
Диўо, áки роскоши! та чи ɛ ў кишɛни •гроши?
Диўи, áк напудиў!
Диўо •мɛ, тá-годі!
Диўищá, áк тɛлá на ноўи •двɛри.

Дивиця, ак сич на сову. —
Доброму чоловіку — продовж Боже віку.
Добри ті зуби, шо кісіл їдат.
Добравса, ак кіт до сала.
Добре ждбати.
Добувс сердега!
До булави — треба голови.
Добрий козак баче, де Отаман скаче.
Добра та річ, шо є в хаті піч.
Добра жилба — коли сварки нема.
До жаги припилю.
До-ажаж!
До Бога важкий шлях, а до пекла праменський.
Довелос червяку на віку.
До Святого Духа не кида кожуха.
До-сто баб не ходи!
Дочутис чиліу.
Драла дати.
Драпака дати.
Дришка дати.
Дмухнути драла.
Дмухача дати.
Думка ген-ген витає, — а смерт за плечи хапає.
Дурнем бути — не дуба тнути.
Дурин думкоу багатіє.
Дурна і в церкві б'ут.

Жартў глєчичок — поки нє луснў.

Жваўй, ак опєцок.

Жваўй, ак біс ў ночи.

Жваўй, ак рак на грєблі.

Жваўй, ак рибка ў ріці.

Жєнє, ак дід'ко ·вітри.

Жидўс'кй зараз.

Жинка — ·лозинка: Куди схоч похилиш.

Жинка — ак жилка: Коли схоч потагниш.

Жиноча ·річ коло припєчка.

Жинка ·кнагин'кз, — а хата ·нємєтєна.

Жиўй, — живє ·гадаɛ̂.

Жмєйа, ·тнєйа, — ак кургузй дідко.

Журбоў лиха ·нє пєрɛ̂диш.

Забажаў пєчєноі ·криги.

Забагатіти ў Бога.

За бат'ком на шлах, — на шибєницў

Забуў шо жиниўса, та пишоў ў солому ·спати.

Завєрнути ·ніс.

Загоійа, покі' вєсілɛ̂ ·зкоійа.

Загилити ў потилицў.

За дурноў ·толоўоў — нєма ногам упокоў.

За пташкоў ў сині ·вітати.

Заўдати ·прочухана.

За сиротоў — Біг з калитоў.

Залити за шкуру ·сала.

За моё ·жито, та менеж бито.

Заліз ў чужу ·солому та шелестит' (шелесте).

Задумаўс', ак псўка ў чоўні.

Заўдати ·гарту.

За наши ·гріхі — находат' Лахи.

Заўишки ·з мене.

Зашлюбитис' — не дожчик перечикати.

Захтілаcа ·тирі проти ночи ·кісличка.

Зачмутуўала ·Кумаса коло своόго Ваcа.

Звеличаўс', ак чумац'ка ·нужа.

З'акого ·диўа? — З'акого ўдан'а?

З'акої ·річи?

Зами нашу ·на пашу — неха попасеца.

Збитис' з панталику.

З багна хліба ·не спечеш.

Згадаў, са зволиў, — та ўдоволиў.

З глузду ·сунутис'.

Здатні на витрибен'ки.

Здобуўса добре ·сіромаха.

З брехні не мрут' — тіл'киж віри не мут'.

З дурнόм зчипитис' — дурнόм зробитис'.

З дуру, ак з дубу.

Змарніў, ак полоўа.

Здаеца і друже, а гадўчку ўкинуў.

З Москалем буўа, а камен' ў пазусі ·трима.

Здаўс' циган на свої ·діти.
З' одноў ·праўдоў на простец' не підеш.
Злапати на гарàчому ўчинку.
Злотй обушок скріз' двери відчине.
Знà кіт чиє іў сало.
Знала ·кобила чй віз побила.
Знала ·кобила нà-шò віз била.
Знатимеш, аж до ноўих вінікіў!
Знатимеш, коли лиха ·матимеш!
Знатимеш, коли дід'ка ·матимеш!
Знатимеш, аж до цàти!
Зом'ати ·на кабаку.
Зпанталичиўс' небоже.
Зробили діло; — дà Боже шòб і чорт не знаў.
Зтрощити ·на гамуз.
З тобоў ·розмоўа, àк з вітром полоўа.
З покутà ўзàтис'.
З щаст'à ·не мрут'.
З щаст'à та з горà зкуўалас' долà.
З хама не буде ·пана.

І дурин' каши ·наваре, абиб пшоно ·було.
І дурин' стипній кашу їсти.
Ін'ша ·рада — гірш, àк зрада.
І час мині ·не змигнецà.
Їж дурнў, бо то ·з маком.

Ї гнидá і дмидá, áк шкурат (чи лопух) на жарках.
Їли чужи; а це ўже і гниди почали їсти.

Кажиж, кажи Климе! Нехá твоá не гине.
Казаў пан кожух дам, тá слоўож óго теплий.
Кажиж, кажи Грицў Богородицў.
Кваплáйця — хапайця, áк попўна замиж.
Кинь з коним, вил з волом; а пшура об тин, бо немає з ким.
Кирпу гнути.
Клект орлячий з-під хмари чути.
Кожна людина своє лихо носе.
Кожний ў свиті своє лихо мае.
Кожний Вас — на свій лас.
Кожна рука до себе горне.
Кожний свою гилу чуха.
Колиб ўся тиє робилосá, шó на думці згодилосá?
Колиб пан за плута ўзáўсá, то і свитаб вифураўсá.
Колиб зозулá праўду казала? (тоди бильши лихаб людина мала.)
Колиб панам гадалосá, з чого лихо зкуўалосá?
Колиб Божи воўвати, шóб шаблюки наймати?
Колиж Москаль каже сухо, — задубис' по ўухо.
Колиж чорт та Москаль шó ўзáли, — то і гадá, áк знали.
Колиж є сто-кип, то і пип.

Колиж двоє кажут п'ăни, то і Ўкладăсă •спати.
Колиж нє пип, то •нємикăсă Ў ризі.
Колиб пнури •рога, то Ўсіх-би •поколола.
Килиж горілка проідє з милў, — нє будє Ўжє Ў нєі першого •хмілў.
Колиб примиЎ, Ў лозці ЎтопиЎ.
Колис' і на нас сонєчко •глăнє.
Коли злє гадаіш, чомж Бога •благаіш?
Колиж гроши •кажут', то Ўсі мусăт' губки •позтулўЎати.
Колє шпилька Ў ніс.
Коло борошна —порошно.
Кому Біг споможє, тô Ўсє •пєрєможе.
Комолий віл і ґулôў •бє.
Коза з воЎком тăгаласă, тільки шкурка •зосталасă.
Козак та волă — заласна •долă.
Козак нє бєз долі.
Коржа, тă коржа! Ăк зпєчємо, то і дамò.
Користи з два шаги, тă ті щєрбати.
Кому, кому то так собі •жахнєЦă! — А шò куцому, то ні Ўжє •нємєнєЦă.
Кричати •на пуп.
Кричати •проби.
Крий, хоЎă поганє, а вонож таки •глăнє.
Крутити •пикоў.
Крутити •носом.

Крут', вεрт', та і гεт'.
Крутнуўс' догори чεрεўа.
Крутнуўс' — тȧ лиха 'здобуўс'.
Кутком дεс' сісти.
Куц' даў — куц' ўзȧў.
Купиўб сεло, та грошĭ 'толо̀.
Кума 'нε бити — мεду 'нε пити.

Ласий на гроши, ȧк кіт (чи циган) на сало.
Латўĭшε брати, нуж повεртати.
Лȧка 'лаĭцȧ, бо з дд'ком знаĭцȧ.
Лȧпаса 'злапати.
Лȧща ў пику 'дати.
Лεдача 'шкапа скріз' припинки 'маĭ.
Лигȧ, ȧк Мартин мило.
Лихо-тȧ годі.
Лихо Литвинка 'нападε, коли нε цвεн'кнε.
Лучε на родині кіст'мі 'полȧгти, — нуж на чужині слаўи 'натȧти (понȧти).
Лўд ўжε здаўнȧ 'кавεрзуĭ,—з тогож лихо і плазуĭ.
Лучε істи хлиб з водоў, нεнуж буханиц' з бідоў.

Малεн'ка 'галка, та рот вεликий.
Мали 'діти — малε 'лихо.
Марεўо мріĭцȧ, нεначε 'диĭцȧ.
Марεўо — нε варнўо (нε на годуĭ).

Марєѵо, •паночє, ѵєс' світ морочє.

Ману •напустити.

Матири твоїі •чорт!

Мєнєца і нє змігнєца.

Мнє, ак гостєц' бабу.

Москал' здаѵна ѵжє пануѐ, бо бач заѵшє . . . . . .

Москѵа на злиднах збудоѵана, — та злиднамиж гудоѵана.

Москал' викрут'нами •пєрєбуѵаіца. (Тімж він скріз' погано •лаіца.)

Москоѵс'кє пануѵанє, шо.... жартуѵанє.

Москал' ликом в'азаний, ѵ ликах ходє, та ѵсіх ѵ ликах водє.

Москоѵс'кий час, ак і жидіѵс'кий — нє пєрєчикаіш.

Москал' ликом чваница і кожному під ніс з ним пхаіца.

Москала •вєрзти.

Москала •вєзти.

Москал' з бісом порадилис', та на лихо •понадилис'.

Москал' нє сві брат.

Москал' з багном, ак жук з г. . . . .

Моѵа •нє полоѵа.

Моа хата •з краў (нічого •нє знаў).

Москал' і Лах — одєн шєлаг.

Москал' зна куди чѵала — та шє пита.

На Глиба та Бариса за хліб ще •не берися.
На свою •голову!
На коня упасти.
На тобі •небоже, що мені •негоже.
Накара мене •Боже!
На-на! чорте •груш, тількиж мене •не руш.
На лихо •здатис'.
На Миколи — та ніколи.
Напик ракіу.
Насупиус', як сич.
Насупиус', як чорна •хмара.
На те •гнути.
Нагадау буракіу, щоб капусти •дали.
Надогад буракіу, щоб капусти •дали.
На щдпитку — нема •спинку.
Нашому •малаті лиш слинку •ковтати.
Наш Лут — бат'ко, а Січ — мати; Оде треба •помирати!
На тебе усе зле-лихе!
На дуічи •річ.
На дурницю •жити.
Наче жаром усипати.
Нагада кози смерт'.
Насунулос' лиха, до бісоуого •бат'ка.
На Бога •складася, розумуж тримася.
Не варт і річи.

Нѣ варт і гича.

Нѣ будѣ, ӑк Ўшѣстѧ ў Сѣрѣду.

Нѣ Біг паніў родѣ, а лихо іх робѣ.

Нѣ з снўа, нѣ з днўа.

Нѣ ўсѣ тѣѣ зробиццѧ, шо на думці згодиццѧ.

Нѣ ўклонўс' багачу, бо сам хліб молочу.

Нѣ ўсѣж то козак, шо списа маѣ.

Нѣ плач нѣбого, шо йдѣш за нього; нѣхӑ плачѣ він, шо дѣ лихо ў двір.

Нѣ знатисѧ ради.

Нѣ іла душа часнику — нѣ смѣрдітимѣ.

Нѣ грі гадўку ў пазусі.

Нѣ іст' пан дяк гуси.

Нѣ спиниш, моў воду з лотокіў.

Нѣ будѣ риба раком.

Нѣ бруд' криниці, бо схочиш водиці.

Нѣ на тѣ козак пѣ, шо ѣ; а на тѣ, шо будѣ.

Нѣ руш поганѣ — смѣрдітимѣ.

Нѣ кожнаж Ганна гарна.

Нѣ сіла, нѣ пала; дӑ бабо сала.

Нѣ сўсѧ прожогом ў воду.

Нѣбозі сонѣчко гріїццѧ, вонож зрадніло, тӑ справўді гріїццѧ.

Нѣ гич!

Нѣ ўсѣж-тѣѣ пѣрѣймати, шо по воді плинѣ по-з хати.

Нѣ до чмиха.

Не пиў Полтаўс'коі •води.
Не ўсеж те маім, про шо •тадаім.
Не торка,—бо чирўа •світе.
Не такий чорт жахний, ак ого •малўўт'.
Не ўмер — лихо ўдаўило.
Не ўмер — болачка ўдаўила.
Не кием — ломакоў.
Не говіўши дару •коўтнуў.
Не кутком дес' сісти.
Нехай так буде, ак кажут' лўде.
Не то убогий, шо трошки •мае, а то, шо не-зна •годі» та ўсе жадае.
Не да світа!
Не то Лах ў полі, акий ў коморі.
Не бастрўкоўі гріх, а бат'коўі.
Не шо-дна •бредна.
Не ўсеж Біг дарує, про шо лўд міркує.
Не до тебе •п'ўт' — не кажиж здороў.
Несподіўасаж даки від приблудноі •псаки.
Не кўапса по-перед бат'ка ў пекло.
Не хўалис', та Богу •молис'.
Не хтилаб коза на базар, та ведут'.
Ні бе, ні ме, ні бел'меса.
Ні паўа •ні гаўа.
Ні швец' ні жнец'.
Ні думки ні гадки.

Ніс гȧдука •скачє.
Ніса Ўтєрти.
Ніса Ўкрутити.
Носицȧ, ȧк дурин' з латкоў.
Носицȧ, ȧк дурин' з торбоў.

Ȍблизнȧ •схапати.
ОўЎа! тȧ розумнаж голоЎа.
Од Богдана •до Івана нє було •Гєт'мана.
Одам, ȧк виȧсницȧ.
Одєн дурєн' закинє сокиру Ў воду, а дєсȧт' розумних її нє витȧгнут'.
Одєн тому •час, шȯ бат'ко Ў шахті.
Олў •видаЎити.
Окулȧри Ўтєрти.
Ȍ гȧ, гȧ! та ніде праЎди •діти.
Ȍ мині бачицȧ, шȯ жинка •клȧчицȧ.
Ȍж мині •лихо!
Ȍ смуткуж мі!
Ȍ смуткуж мі чубатий!
Отож праЎє, начє за бат'ка •свого.
Отож чумак до чумакуЎаЎсȧ.
Отож ȧка •цȧцȧ!
Отож рєч.
Отож ȧка •морока!
Отож на менє вагоў •сіло!

Отож присп᾽чило!

Отож ака ·мацапура!

Отож акий викрутен'.

Отобі ·на!

Отобі ·раки!

Ото цвахоѵата ·тира!

От небуло ·на молодиці, та сталос' на старищі.

От ака ·лоѵис'!

Ошуком знидиш ·перебуѵаѵца.

Огож салом, та по огож шкурі.

Ому дес' кислица ·снища.

Пани ѵ світі ·блукаѵца, та з праѵдоѵ ·незнаѵца.

Пани б'ѵца, а ѵ простолюдиѵ чуби ·рвуца.

Пан на ѵсу ·губу.

Пани праѵдоѵ ·кепкуѵт', про теж ѵ світі і пануѵт'.

Панам лихом кидати — не плугом орати.

Памороки ·забити.

Пече ·раки.

Плачем лиха ·не виплачиш.

Плугач оре і ѵ праці ·рвеца, а пан'ске череѵо отак аж дмеца.

Плюн' ому ѵ вічи, а він каже: «шеж двічи!»

Плюснуло, луснуло — та нема.

Пишлаб Ганна ·за пана, т'ак пан не бере.

Пишло поле ѵ га.

Пишоѵ по масло, а ѵ печи ·погасло.

Пішла душа ·на виринки.
Пійть жили, поки жиўи.
Попа ·возити.
Поздороў Боже твоє нам згоже!
Попа ·возити ў решеті.
Попаўсȧ жучку, паноўі ў ручку.
Покуштуўати ·стусаніў.
Поступис' небоже.
По такоіж моўи, буўȧмо здороўи.
По цеіж моўи, буўȧмо здороўи.
П'ȧтами ·накіўати.
Праўда заўше невічицȧ, та ўсеж колис' визначицȧ.
Праўда ў світі невічицȧ, та ўсеж колис' визначицȧ.
Прилип, ȧк п'ȧка ·до тину.
Прилип, ȧк до Ган'дзі ·Пилип.
Прошу ·на вистýпці.
Про Киіў не жахȧс', Волинȧ ·пригортȧс' — а Покутȧ тримȧс'.
Псýка ·бреше — вітер несе.
Продаў кота ў торбі.
Пропаў, ȧк Сірко ў базарі.
Про воўка ·помоўка, аж він ў кошарі.
Проханий шматок горло ·дере.
Пустисȧ ·сер'це!
Пустиў Біг Микиту ·на волокиту.
Пустити ·на хух.

Роби небоже, то Біг поможе.
Рожалиўс′, ак Біг над раком.
Розіхалас′, ак верша.
Розумний чоловік заздалегид готуе.
Розумний молица, а дурин′ плаче.
Руда не вода.

Сила, ак квочка.
Сіў, ак качан ў городі.
Сил′кис.
Слоўа полоўа.
Слоўа полоўа, а праца диўо.
Служиў Москўі Іване, а вонаж ого гане.
Складатис′ на Бога.
Скачи враже, ак пан каже.
Скажиш гоп, то вискочиш.
Скажиш гоц, ак вискочиш.
Скакати ў гречку.
Смачнеж ў глечику молоко, та голоўка не ўлзе.
Сне соўа, та кури бзче.
Сперше горілка люде розважала, — а тепре сама засмуўала.
Сподіўатис′ на Бога, на ого ласку.
Спўа Грицу Богородицу, — а тиж Петре харгаку.
Старому брехати не ціпом махати.
Старому та хорому годи заўше, ак малому.

Стєп та волà — козацька •долà.
Стрибà, àк цап на городі.
Стрибаіцà, поки бісом штрикаіцà.
Стрибкий, àк живчик.
Стпний на дòкладки.
Стпний на витрибєньки.
Стпний на вигадки.
Сто-копанка дідькіу ôму у голоуу!
Сто-сот-крот ôго •ма!
Сто-напàт чортіу ôму у хвіст!
Сун сєрцє, поки суницà.

Такий слабий, шò тільки б під хвіст пєрцу, та на тік.
Такого •богато, хоч грєблу •гати.
Так радніший, àк торішньому •снігу.
Тату! Лізє чорт у хату! — Дормà! аби нє Москуà.
Тєж вàдє, шò вадє.
Тє •вадє, шò вадє.
Тєпрєж мині •нє до соли!
Тєндє-рєндє •з маком!
Тàмиш, àк ράст колупати.
Ти ôго •христи; а він тобі: «Пусти!»
Тоучицà, àк Сауко у пєклі.
Тиха •вода грєблі рвє.
Тоді сироті Вєликдєн, àк біла •сорочка.
Тô дає •раду, хто знає •прауду.

То̀, хто та̀мѣ — нѣ то̀, шо̀ та̀гнѣ.
Трѣба, а̀к п'а̀того ·колѣса до воза.
Тут було ·вѣртѣлоса̀, чорт знаѣ ·дѣ дѣлоса̀.
Ту̀ту̀ ·на тѣбѣ!
Ту̀ту̀ ·навісний!
Ту̀ту̀ навіжѣний!
Ти, нѣначѣ ў а̀рмо.

Убу̀ — та̀ на вишки ·скину!
Уписўс' від тука цѣі ·господи!
Ў голоўі — начѣ ў млині.
Ўжѣж виліз на ра̀ст.
Ў огороді ·лобода, а ў Кийўі ·да̀д'ко. — Тіж а̀ тѣбѣ ·сподобала, шо̀ на п'а̀ті пѣрстѣн'.
Ўза̀ти ·на вишинк.
Ўза̀ў личком — вѣрниш рѣмін'цѣм.
Ў куну ·запроторити.
Ўсѣж пани та пани, а на грѣблу̀ ·нѣма кому.
Ўродилаж мама, шо̀ нѣ прійме а̀ма.
Ўта̀ў до гапликів.
Ўторлиўа ·Гана — то в'а̀нѣ, то гарна.
Ў три-вірўи.
Ў шори ўта̀ти.
Ўхопиў шил'цѣм мѣду.
Ўхопиў, а̀к вола ·за роги.

Хапало ў хапиці — хапицяж по пиці!
Хвоста ўкрутити.
Хўалько •на хўалиця, а будько •набудиця.
Хібаж по-під тином... —
Хібаж душа моя з лопуцька і нєбажа того, шо лўдська?
Хібаж про тє нам розум мати, шоб на криўду брата •дбати?
Хібаж є пани, яким гроши •нємили?
Хльосту •заўдати.
Хліб та вода, то нє смачна їда.
Холонє ў сєрьці.
Хоч коханє нє зрадиця, та чєрєўі •завадиця.
Хоч з корита, та до сита.
Хоч нєошатно, та здатно.
Хоч голий, та ў підвязках.
Хоч добрий чоловік, та Москаль.
Хоч ляс, та тільки •нє цурас!
Хоч праўду жєнуть лўдє, тальж праўда заўшє •будє.
Хто лихом жартує, тож ого •куштує.
Хто нєўажа •тата, то зазнає •ката.
Хто нєўажа •тата, покуштує •ката.
Хто вєзє, того •поганяўть.
Хтож ў світі •знає, шо Біг гадає?
Хто рано ўстає, тому •Біг дає.
Хто нєзвик праўди •поўажати, то заўшє ласий пануўати.

Ца̀ річ на двічи.
Цеж мині не до чмиха!
Цибул'киб під ніс дати.
Цур' тобі, пек-тобі!

Чваница̀, ак дурний латкоу̀.
Чи роби чи ходи, — а міні 'догоди.
Чи Уселж теі 'перімати, шо̀ по воді плине позхати.
Чи рада 'не рада — Га̀да громада!
Чи-бач, а̀ки роскоши; а У кишени чорт-ма гроши.
Чи зна пес п'атницу̀?
Чи по роскошах гроши?
Чорти-пирис' твоу̀ 'ма!
Чого козак гладкий?—НаiУс', заснуУ—та̀ нема гадки!
Чорт-би Убну̀ твого 'бат'ка!
Чорт о̀го 'ма!
Чуу̀, чуу̀ моі 'діти, шо̀ міні 'не жиУотіти.
Чуже переступи — та не за̀ми.

Шен'ці вен'ці — чорт У кишен'ці.
Шкода̀ 'казати.
Шо̀б лихом жартуУати — не треба 'пануУати.
Шо̀б тобі лихом скрутилоса̀!
Шо̀б палати сер'цу — не треба і перцу̀.
Шо̀б аж ворогам та̀жко 'було!

Шо̇б тебе Біг покараў!

Шо̇б на тебе ўсе-зле-лихе!

Шо̇б не спилис' добри ·люди горілкоў ·дуже, — то
      щдали ·Ми водищі з нашоі ·калўжи.

Шо̇б воно тобі ·запалос'!

Шо̇ буде, то буде; а буде те, шо̇ Біг даст'.

Шо̇ Біг ў нас народе, а лўд наробе.—Москал'ж ўсе
      те̇ . . . .

Шо̇ громади, теж і бабі.

Шо̇ заробиў, те ·маіш.

Шо̇ придбаіш, те ·маіш.

Шо̇ дбаіш, те ·маіш.

Шо̇ з воза ўпало, те пропало.

Шо̇ не пиўо, то ·диўо.

Шо̇ це за ца̇па̇?

Шо̇ це за мацапура?

Шпете ·на ўсў губу.

Шука̇ вітра ў полі.

Щасте̇, а̇к трас'це: Кого ·схоче нападе.

ПОСЛОЎНИК

До ўсвітлен'а вистачнос'і тута праці.

Абѐтка — *азбука.*
Абѐтнй — *азбучный.*
Аж — *даже.*
Ажіж — *безсомнѣнія, именно, подлинно.*
АЎжіж — *вотъ ужъ; но ужъ.*

Авор — (*дерево* platanus orientalis.)
АЎза — *эгоизмъ, желаніе себѣ и для себя.*
АЎзатис' — *проявлять эгоизмъ.*
АЎвач — *эгоистъ.*

Багнò — *болото.*
Багновиці — *болотныя мѣста.*
Багнàнй — *болотный.*
Бажанѣ — *страстное, сильное желаніе.*
Базувір — *раскольникъ, изувѣръ.*
Балутабен'ки — *болтовня, тарабары.*
Бандура — *музыкальный инструментъ, въ родѣ торбана, о девяти струнахъ.*
Бан'кàтй — *пучеглазый.*
Барболà — *картофель.*
Безголоўе — *бѣдствіе, несчастіе.*
БездоЎбнй — *тщетный, напрасный.*
Берло — *скипетръ, держава.*
Бінàмні — *тѣмъ менѣе, покрайней мѣрѣ, по меньшей мѣрѣ.*
Благанѣ — *молитва, горячая просьба.*

Блакитнй — *голубой.*

Блукàти — *ходить, мелькать, блуждать.*

Бòра — *буря.*

Бòрва — *сокрушительный ураганъ.*

БòрвІ — *ураганъ, сильный, страшный вѣтеръ.*

Бордìць — *защитникъ, заступникъ.*

Бòрсатись — *метаться, бросаться въ стороны.*

Брàма — *ворота въ крѣпости, въ городѣ и во дворѣ.*

Бридкій — *омерзительный, отвратительный.*

Брòстатись — *распространяться, развѣтвляться, разростаться.*

Бросток — *отпрыскъ, отростокъ.*

Бучно — *пышно, величественно, торжественно.*

Буркун — *волчецъ, растенiе* carduus.

Бурлàка — *бездомный, бобыль, шаталецъ.*

Бутѣ — *существованiе, бытiе.*

Бурхливый — *вторгающiйся, врывающiйся.*

Вадливый — *вредный, дурной.*

Вàртимут — *будутъ стоить, заслуживать.*

Вартуѵати — *беречь, стеречь, хранить.*

Вѣлетень — *генiй, герой, необыкновенный, великiй человѣкъ.*

Вередуѵати, *своенравно-распоряжаться, своенравничать.*

Веремiя — *свирѣпствованiе вихрей, бурное съ дождемъ время.*

Верховодити — *владычествовать.*

Вѣсполочный — *совмѣстный, соединенный, дружный.*

Вiчепенець — *отставшiй, оторвавшiйся, отступникъ.*

Вiрiсний — *истинный,*

подлинный, неприложный.

Віршн — *стихи.*

Віт̃ѣ — *оттуда.*

Вйбачити — *извинить.*

Вйбрудок — *грязный осадокъ.*

Вигортатис' — *освобождаться, открываться, (когда что завалено, засыпано или завернуто.)*

Вйздатка — *предположеніе, произведеніе, предначѣреніе.*

Визначатис' — *обнаруживаться, появляться, показываться.*

Визнаѓки вірп — *догматы вѣры, исповѣданіе.*

Вікидка — *фарсъ, дѣйствіе, шутка или штука.*

Вилоти — *откидные рукава на верхней одеждѣ.*

Вйлущити — *очистить отъ шелухи.*

Вйправити — *возвратить свое, выхлопотать.*

Вистачати, *доставлять, издавать, приносить, снабжать.*

Вйстачити — *(однократ.)*

Вйстачец' — *издатель, производитель, снабжатель.*

Вйстѣ — *происхожденіе.*

Вйстец' — *выходецъ.*

Вистинати, — *вырѣзывать, на поваль уничтожать, побивать.*

Вистрибуѓати — *подпрыгивать, подскакивать.*

Витінка — *произношеніе.*

Вйхтовец' — *ученикъ, воспитанникъ, питомецъ.*

Вйчѓанка — *хвастовство.*

Війменитій — *вышепоименованный.*

Війшметній — *величайшій, высшей степени.*

Воак — *воинъ, воитель.*

Волохатій — *мохнатый, косматый.*

Волох — *баранъ.*

Волоцуга, чуга — *волокита, шаталецъ.*

Ган' — *поношеніе, безславіе, позоръ.*

Ганити — *поносить, безславить, позорить.*

Гаріх' — *мелкая, ничтожная монета, вообще ничтожная вещь.*

Гармата — *Арт. орудіе, Артиллерія.*

Гармаш — *артиллерист.*

Геваљнй — *грубый, необтесанный, необразованный.*

Герц' — *арена, ристалище, поприще.*

Гет'-поспољ — *(усиленное слово) вообще.*

Гира — *оборванный, сиротствующій бѣднякъ (ядро, бомба).*

Гираўй — *прилагат.*

Глузд' — *умъ, смыслъ.*

Глумитис' — *издѣваться, насмѣхаться.*

Гнучкй — *гибкій.*

Громада — *общество мужей, большое собраніе.*

Груготіти — *грохотать.*

Годуўати — *кормить.*

Гўка — *окликъ, поданіе голоса.*

Гукати — *давать голосъ, кричать.*

Гуру ўзати — *брать верх.*

Данок — *даяніе, ниспосланіе.*

Дві — сот - кіп - тисач — *(12,000,000.)*

Дендє — *въ иномъ, другомъ мѣстѣ, гдѣ нибудь.*

Дєс-біч — *правая сторона.*

Дєсбічні — *правосторонній.*

Дєснй — *правый.*

Джорєло — *источникъ, ручей, ключь.*

Диўйна — *удивленіе, странность.*

Диўо — *непонятное явленіе.*

Диўй-но! — *смотри пожалуй!*

Доба — *пора, время.*

До чого цє са тинє — *къ чему это ведетъ, относится.*

Дбмати—*вњрятьcя, полагаться.*

Дбсит—*достаточно, довольно, будетъ.*

До скін'ча—*до конца.*

Достбту — *какъ слњдуетъ, какъ должно, (comme il faut).*

До смаку — *для пріятнаго вкуса.*

Дотѣпний — *способный, искустный, талантливый.*

Дбті — *до тњхъ поръ, до того времени.*

До цати—*до малњйшей подробности.*

Дратуўати — *терзать, тянуть жилы, душу, мучить.*

Друкуўанѣ—*печатаніе.*

Душѣвисний—*душевный, духовный.*

Жага — *жаркое влеченіе, страстное желаніе.*

Жажний—*поступающій, стремящійся съ полною теплою готовностью.*

Жала — *сожалњніе.*

Жартуўати — *шутить, любезничать.*

Жах—*боязнь, опасеніе, страхъ.*

Жахно—*страшно, опасно, ужасно.*

Жвакуўати—*кровожадно жевать, глодать, жрать, мять въ пасти.*

Житѣчний—*житейскій.*

Жучний—*дающійся знать своими болњзненными впечатлњніями; опасный, наводящій болњзненный страхъ, угрожающій чувствительными ударами.*

Заакого ўдан'а — *на какомъ основаніи.*

Забаритис'—*замедлиться.*

Забруднаний — *запачканный, загрязненный.*

Заважчитис' — *обремениться.*

Заволати — *овладѣть.*

Задобрѣ—*пототову, слова нѣтъ.*

Задрутѣц' — *мученикъ, страдалецъ.*

Зазначка—*знакъ, замѣтка, начертаніе.*

Закацубти-*одеревенѣть, оцѣпенѣть.*

ЗакоУилїі — *угрюмый, несообщительный.*

Закопошитис'—*зароиться.*

Закуток—*уголокъ.*

Залась — *увлеченіе, безотчетное стремленіе.*

Залицатис' — *увлекаться лицезрѣніемъ, засматриваться.*

Занавіт'—*подавно, безсомнѣнія, неприложно.*

Занѣж—*такъ какъ.*

Занѣт'бати—*пренебречь, бросить, презрѣть.*

Занbза — *палка, которою съ боку придерживается шея вола (въ запряжкѣ.)*

Запѣршого часу — *сначала существованія.*

Запламити — *покрыть пятнами.*

Запроторити — *затащить, загнать, забросить куда либо.*

За такого Удан'а — *на этомъ основаніи.*

Затлумити—*отуманить.*

За того Удан'а—*на томъ основаніи.*

Затон — *мѣсто, заливаемое водою или занимаемое водою.*

ЗатрачуУати—*губить.*

Затримтіти-*задрожать.*

ЗаУгѣт'—*исключая, кромѣ.*

ЗаУдакоі — *благодаря.*

ЗаУзатїй — *закаленный, упорный, непоколебимый, стоящій на своемъ убѣжденіи, затвердѣвшій въ своихъ правилахъ.*

ЗаУласнїй—*собственный* (**Уласнїй**).

Заҳіст' — *защита, прикрытіе.*

Захоўати — *спрятать, скрыть.*

За цо́го ўдан'а́ — *на семъ основаніи.*

Зачервоні́тис' — *закраснѣться.*

Зашкарупитис' — *подернуться, покрыться корою.*

Запшуўа́ти — *подуть пронзительнымъ, холоднымъ и сильнымъ вѣтромъ, съ завываніемъ.*

Зблу́знути — *попрать.*

Зблу́знутий — *попранный.*

Збурматис' — *соединиться военною дружиною.*

Звича́ — *обычай.*

Звича́ний — *обыкновенный, обыденный, опредѣленный.*

Зга́дуўати — *вспоминать.*

Згарцу́ўатис' — *потѣшить себя удальствомъ, молодечествомъ.*

Згі́дні — *благопріятный.*

Згі́жий — *удобопотребный.*

Згола́ — *совершенно, начистую.*

Згуба — *потеря.*

Здаєцца́ — *кажется.*

Зда́тис' — *положиться.*

Зкну́чити — *выпросить, вымолить униженно.*

Змо́га — *возможность.*

Знева́га — *обида, непріятность.*

Зниш'а́ — *изъ-подъ тишка, тайно.*

Зрада — *измѣна.*

Зсунутис' з глуз'ду́ — *сойти съ ума.*

Зуга́рний — *тароватый, понимающій дѣло, способный.*

Зузула́ — *кукушка.*

Зчо́хом — *съ излишествомъ, съ избыткомъ.*

І́мжити — *говориться о мелкомъ дождѣ, когда онъ падаетъ или моросить.*

Істоўне — *извѣстно, навѣрно, несомнѣнно.*

Кабіж — *грабежъ, разореніе.*

Каверзник — *коварный человѣкъ, строющій ковы.*

Казан — *котелъ.*

Казаньє — *проповѣдь.*

Казань' — *розсказъ, слово, сочиненіе.*

Калатати — *съ большимъ трудомъ вырабатывать.*

Калічити — *увѣчить.*

Калюжа — *лужа.*

Кара — *наказаніе, мученіе, месть.*

Кат — *палачъ.*

Кадани — *оковы, цѣпи.*

Кішити — *когда множество чего шевелиться.*

Кислица — *дикая яблоня.*

Квапитис' — *торопиться, спѣшить.*

Кватирка — *форточка.*

Кишеня — *карманъ.*

Кіст'нак — *остовъ, скелетъ.*

Клѣноди — *священныя принадлежности, атрибуты власти и значенія гетмана.*

Кодло — *племя.*

Компут — *составъ.*

Крапка — *точка.*

Краница — *рубежъ, граница, предѣлъ.*

Криўда — *вредъ, убытокъ, непріятность.*

Кубло — *гнѣздо.*

Куцуба — *кочерга.*

Кучма — *хлопоты, заботы, (мохнатая, тяжелая шапка).*

Латўй — *легкій, удобный.*

Лякати — *пугать, стращать.*

Ларўо — *бранное слово.*

Ледўе — *чуть, едва.*

Ліжко — *постель.*

Лист — *письмо, посланіе.*

Лихоўодити — *злодѣйствовать.*

Лихослѡвити — *злорѣчить.*

Мабут' — *быть можетъ.*

Мàжа — *большой походный возъ.*

Малювати — *рисовать.*

Мàнок — *достоянiе, имущество.*

Мàрево — *призракъ, миражъ, обманчивое видѣнiе.*

Марнегиний — *напраснопроподающiй.*

Марнiти — *покрываться тѣнью, темнѣть, блекнуть.*

Масiàк — *оконечность кости или напухнувшiй мускулъ.*

Матѡрний — *расторонный, живой, энергическiй, ловкiй, оборотливый, увертливый.*

Мацапура - *неизвѣстный, странный человѣкъ, франтъ (вообще насмѣшливое слово относительно человѣка.) чучело.*

Мàнути - *быстро скрытся, улизнуть.*

Мерчий — *стремительный, быстрый.*

Мiркувати — *размышлять.*

Мiсцьманец' — *имѣющiй землю, помѣщикъ.*

Мурдувати — *тормошить, не давать опомниться, сильно вскружить голову или понятiя, тревожить безпокойствомъ.*

Муситии — *долженствовать.*

Ӥивiрний — *довѣрчивый, легковѣрный.*

Набгàти — *напичкать, напихать, набить.*

На бiзбаш — *безъ пастыря, пастуха.*

Нàдбанок — *все нажитое, прiобрѣтенное.*

Нажàклий — *губительный.*

Нàзвiс'ко — *наименованiе.*

Накàз — *постановленiе, распоряженiе.*

Налєжнїй — *принадлежащій.*
Намінути — *упомянуть.*
Надсточ — *напримѣръ.*
Напличок — *ильный наносъ.*
Напоталу — *на жертву, на съѣденіе.*
Натан'читис' — *натанцоваться.*
Натачка — *намекъ.*
Натужнѣ — *насильно.*
Наўспак — *на оборотъ, назадъ, наспину.*
Наўпик — *напротивъ, наперекоръ.*
Наўпрѣк *(en face.)*
Наўчунѣ — *въ услышаніе.*
Наўчунку — *тоже.*
Навал'нїший — *самый главнѣйшій.*
Навизначнїй, шїй — *самый замѣчательный, ѣйшій.*
Нагірш — *наиболѣе.*
Наздат'нїший — *самый удобнѣйшій.*
Напритрібнїй, шїй — *самый необходимый, —ѣйшій.*
Насвічнїший — *самый образованнѣйшій.*
Нѣвіглас̑ѣ — *невѣжество, грубость, дикость.*
Нѣвічити — *ставить въ ничтожное положеніе.*
Нѣгїч — *ничтожность, малость, вздоръ, пустяки, ничего.*
Нѣдбитка — *недостатокъ.*
Нѣдостамку — *неудобопонятно.*
Нѣдочмиха — *не попусту, не для вздора.*
Нѣзабаром — *незадолго.*
Нѣзарнїй — *безкорыстный.*
Нѣзборонѣ — *безпрепятственно, безнаказанно.*
Нѣздужати — *заболѣть.*
Нѣздужѣ — *больное состояніе.*
Нѣзмати ґради — *быть въ состояніи подавленномъ и безутѣшномъ.*
Нѣкчемнїй — *никуда негодный, ни къ чему неспособный, непримѣнимый.*

Нємати коли — *недосугъ, не имѣть времени.*

Нємати ꙋгаꙋу — *неимѣть спокойствія, отдыха, утишенія.*

Нєначє — *какъ будто.*

Нєнуж — *нежели, чѣмъ.*

Нєобачний — *неосмотрительный, опрометчивый.*

Нєомильний — *неошибочный, основательный, неложный.*

Нєприпиний — *безпрепятственный, непрерывный.*

Нєпритульний — *неудобоприложимый.*

Нєпорушні — *неприкосновенный.*

Нєпочути — *неуслышать.*

Нєпочутій — *неуслышанный.*

Нєспогадати — *невообразить.*

Нєсподіꙋано — *неожиданно, нечаянно.*

Нєстіпнії — *неспособный, несвѣдущій, неталантливый.*

Нєꙋгаразд — *не впопадъ, ни къ селу, ни къ городу.*

Нєꙋтомнє — *безъ устали.*

Нєꙋчимж — *потому-то-же, оттого-то-же.*

Нєꙋчути — *см.* (нєпочути).

Ніби — *будто.*

Нідє — *нигдѣ.*

Нпм-покп — *прежде чѣмъ, до того времени.*

Нишкнути — *находиться въ молчаніи.*

Нуж — *чѣмъ.*

Нужа — *вошь.*

Обачє — *но, однако.*

ОбрІ — *горизонтъ.*

Обцєм — *вмѣстѣ, въ двоемъ.*

Огидний — *противный, отвратительный.*

Огулом — *гурьбой.*

Однô-дного — *одинъ другого.*

Однôснії — *одинаковый, равный.*

Òдмоꙋ — *отвѣтъ.*

Одмôꙋка — *тоже.*

Одпис— *письменный отвѣтъ.*

Озвірчитис'— *сдѣлаться звѣремъ.*

Оздоби— *украшенія.*

Околита горілка— *самая лучшая, цѣльная и старая водка — (она продавалась не оптомъ, а на око.)*

Оми! — *Увы.*

Орта— *стадо, толпа.*

Орудувати— *управлять, распоряжаться.*

Осела — *мѣсто заселенія или основанія жилищъ.*

Остербнути — *ожить, окрѣпнуть.*

Отара— *большое собраніе овецъ или вообще животныхъ.*

Отрутити— *отравить.*

Отручувати — *отравлять, осквернять.*

Опший— *другой, отдѣльный, особенный.*

Очкнутис'— *оглянуться.*

Ошичка— *ошибка.*

Ошукнути— *обмануть.*

Падло — *брошенное тѣло издохшаго или убитаго животнаго.*

Паланка— *провинція, губернія.*

Патинки— *длинные чулки.*

Перебурхати— *когда буря перестанетъ свирѣпствовать.*

Перебутис' — *обходиться, довольствоваться.*

Переводна— *испорченная помѣсью порода.*

Передущій - *предшествующій.*

Перекидки— *отношенія.*

Переклад — *переводъ, переложеніе.*

Переплут— *человѣкъ, искусно запутывающій связи или вообще отношенія людей.*

Переплут'ні— *запутанности.*

Пестувати — *воспитывать.*

Пиікнути— *быстро подрѣзать.*

Пил'нувати - *старатель-*

но трудиться, заботливо наблюдать, усердствовать, присматривать.

Пис'мѣнница — *грамматика.*

Пнура, (Понура) — *свинья.*

Плазуўати — *ползти, пресмыкаться.*

Плазоўитй — *плоскій, унизительный, пошлый.*

Плазка — *доска для мытья бѣлья.*

Плѣскатиса — *болтаться, брызгаться водою.*

Плюгаўй — *оплеванный.*

Побрѣхѣн'ка — *враки, болтовня, пустословіе.*

Поблиз' — *въ близи.*

Поважитис' — *покуситься.*

Поважитис' — *посягнуть.*

Повіт — *уѣздъ.*

Погод'ні — *благопріятный.*

Погудка — *извѣстіе, слухъ.*

Пожѣга — *пожаръ.*

Позва, (Позиванѣ) *процессъ, призывъ въ судъ.*

Помандруўати — *попутешествовать, отправиться въ путь.*

Поміс'цні — *мѣстный, областной.*

Понати — *взять, стяжать, заслужить.*

Поп'атис' — *потянуться, потащиться.*

Попихач — *человѣкъ, котораго всюду толкаютъ, посылаютъ.*

Поруч — *въ сосѣдствѣ, подъ рукой, очень близко, съ боку.*

Посаг — *приданное, имущество невѣсты.*

Посатаніти — *быть подъ вліяніемъ сатаны, сдѣлаться сатаною.*

Послоўник — *лексиконъ.*

Пособка, нца — *особенность, отдѣльность.*

Посмѣрт' — *моментъ послѣ смерти.*

Посполуд — *нація.*

Посрєдкй — *между, въ серединѣ.*

Поспіѵѣ — *стихотвореніе, поэтическое произведеніе.*

Потомні — *грядущій.*

Поторжка, жок — *насильственное вторженіе.*

Потужнй — *пріобрѣт. съ трудомъ, усиліемъ.*

Потурати — *способствовать, потворствовать.*

Похпна — *вліяніе.*

Пошкитилґати — *потащиться, прихрамывая.*

Працовец' — *производитель, дѣятель.*

Прєк — *передъ.*

Прпвіла — *привиллегія.*

Приздачуѵати — *приспособлять, примѣнять.*

Прилучити — *присоединить, пріобщить.*

Примхи — *капризы, своенравіе.*

Примітп — *быть въ силахъ, въ состояніи (что дѣлать).*

Примрітис' — *представиться, вообразиться.*

Прісвітка — *объяснительное предисловіе.*

Притажнй — *принадлежащій,*

Прит'мом — *тянуться, лезть изъ кожи, вытягиваться вверхъ.*

Причілѣ — *верхн. часть головы (подлобная ч.) темя.*

Пробі — *ради Бога.*

Пробуртіти — *просверлить, пробуравить.*

Промарец' — *представитель, депутатъ.*

Промуѵати — *представлять, рекомендовать.*

Промен' — *лучъ.*

Проміжні — *промежуточный.*

Просвітку нє мати — *быть въ темномъ, тупомъ состояніи.*

Простумки — *переходъ тѣней.*

Прочпнок — *пробужденіе.*

Прошухи — *происки.*

Прудкіі — *быстротечный.*

Пручàтис'—*рваться, метаться, стараясь освободиться.*

Псутис'—*портиться.*

Пхгл'ні — *пустой, ничтожный.*

Рàдут—*уютное, безопасное, отрадное, утѣшит. мѣсто.*

Раітис' — *соединиться, согласиться на дружественныя и тѣсныя отношенія.*

Ратгл'ніі — *старательный, усердный, трудолюбивый.*

РатуУати — *спасать, защищать.*

Рачіі — *лучше, вѣрнѣй, точнѣй.*

Рàст — *почва, а также растеніе.*

Рвіà — *ревность.*

Рвініі — *ревнивый.*

Рготати — *хохотать.*

Ргула — *устройство, правила.*

Ршт — *остатокъ.*

РізтУò — *Рождество.*

Розбишака — *разбойникъ.*

Розбурхотатис' — *разбушеваться.*

Розважàти — *раздумывать, взвѣшивать про и контра.*

Розвинутис' — *распуститься, раскрыться, развернуться.*

Розгàрдіàш — *разстройство, неурядица.*

РозджгУрітис' — *разгорѣться.*

Розрàінѣ — *раздѣленіе, разставаніе.*

Розхвилитис' — *взволноваться.*

РозшматкуУати — *разорвать на части.*

Рòстан'—*распутіе.*

Рòстич — *отъ какой либо точки направленіе линій или путей въ разныя стороны.*

Ростинатис' — *распространяться звуку.*

Рудàніі — *кровавый.*

Ружнàніі — *румяный.*

Рума — *направленіе, дорога, путь.*

Рут'ні — *цѣломудренный, всечистый, непорочный.*

Ручій — *могучій, доблестный, опытный, мудрый, вѣщій, храбрый.*

Самопосôбні — *существующій самъ по себѣ.*

Самостôні — *самостоятельный.*

Самòт'ні — *отдѣльный, сторонній.*

Свàтôбливий — *священный.*

Свербіти — *зудѣть.*

Свічені — *ученіе, просвѣщеніе.*

Свічити — *просвѣщать, учить, наставлять.*

Скàлитис' — *показывать бѣлыя кости, зубы.*

Скарàній — *неумолимый, неотразимо наказывающій.*

Скàрбница — *сокровищница.*

Скàржитис' — *злиться, сердиться, быть въ негодованіи.*

Склѣпитис' — *сцѣпиться, скрѣпиться.*

Складàти — *складывать, возлагать.*

Складàнец' — *составитель.*

Скрізні — *вездѣсущій.*

Скрута — *тяжелое, бѣдственное состояніе.*

Скупчитис' — *соединиться, сгрупироваться.*

Скуток — *исполненіе, совершеніе.*

Сікатис' — *привязываться.*

Сінклит Церковні — *собраніе духовныхъ особъ, духовенство.*

Сіножàт' — *покосъ.*

Ситòвні — *плодоносный, обильный жизненными потребностями.*

Соромитис' — *краснѣть, стыдиться.*

Снàдний — *соблазняющійся, легко-податливый.*

Сноблиўий — *мягкій, воспріимчивый.*

Спа̀дєн' — *Западъ.*

Спа̀рнії — *возбужденный возвышеннымъ чувствомъ.*

Сплу̀ндру8ати — *очистить, сравнить мѣстность (въ смыслѣ разоренія).*

Сплинитис' — *когда голосъ задерживается мокротою, портиться, прерывается, сипнетъ.*

Спо8а̀по8агу — *исподоволь, постепенно.*

Споді̀8анка — *надежда, предположеніе, ожиданіе.*

Сподоба̀тис' — *понравится, приглядѣться.*

Спозада̀8на̀ — *очень давно.*

Спо̀ки-час-праці — *современи начала дѣла.*

Спо̀лохати — *внѣзапно перепугать, перетревожить.*

Спомо̀гач — *помощникъ.*

Спорі̀чки — *красная смородина.*

Спо̀ти — *съ того времени.*

Ста̀г — *военное знамя.*

Ста̀мок — *понятіе, смыслъ.*

Ста̀йїй — *стройный.*

Ста̀та — *сотояніе.*

Ста̀ток — *положеніе, учрежденіе, постановленіе.*

Сташко̀ — *Станиславъ.*

Стєжити — *преслѣдовать, слѣдить.*

Стис — *сжиманіе, сдавливаніе.*

Сто-сот-крот *(10,000.)*

Стрибнути, бати — *подпрыгивать.*

Студєн' — *Сѣверъ.*

Сту̀ма — *мракъ, темнота.*

Стуснутис' — *сшибиться, сдвинуться, удариться другъ о друга.*

Суд'ні статки — *Законоположеніе.*

Судо̀пис' — *запись или написанное дѣло, произведенное суднымъ порядкомъ.*

Сумуѵати — *грустить*, *печалиться*.

Суражні — *смѣшанный*, *нечистый*.

Схаминутис' — *придти въ себя*.

Східен' — *Востокъ*.

Схожій — *похожій*.

Счил'ніш — *тѣснѣе, плотнѣе*.

Талеж — *но, однако*.

Тамити — *понимать*.

Теплин'-Кра — *южная, теплая сторона*.

Тепречній — *настоящій, теперешній*.

Терлица — *терка*.

Тлумка — *мерещеніе, атуманеніе взора или понятія*.

Товар — *вообще рогатый скотъ*.

Тогд'ні — *принадлежащій тому прошедшему времени, о которомъ говориться*.

Торгч — *то-есть*.

Тоте — *а именно*.

Трапа — *случай, происшествіе*.

Трпѵати — *ждать, подождать*.

Тримати — *держать*.

Тричи — *три раза*.

Тручати — *толкать, пихать*.

Туга — *тоска, сильное горе*.

Туга по родині — *тоска по родинѣ*.

Тулатис' — *слоняться*.

Турбуѵати — *тревожить, безпокоить*.

Ѹгаѵу мати — *имѣть успокоеніе*.

Ѹдала — *разстояніе, отдаленіе*.

Ѹдане — *стеченіе обстоятельствъ, стать, поводъ, причина*.

Ѹдоган' — *горькій упрекъ*.

Ѹдурницу — *въ просакъ*.

Ѹжинок — *прибыль жатвы, получаемой сверхъ посѣва*.

Ѹжиѵати — *довольствоваться*.

Ȣлучити — *попасть, намѣтить.*

Ȣлучнй — *прилогатель.*

Ȣнагірш — *въ довершеніе.*

Ȣнгрушити — *оставлять, удержать, не шевелить.*

Ȣнгрушитис' — *остаться.*

Ȣпануȣатис' — *пріобрѣсть господство.*

Ȣплин — *по теченію воды.*

Ȣпродоȣж — *въ продолженіе.*

Ȣражати — *разить, поражать.*

Ȣрода — *красота, дородность, достоинство.*

Ȣтати — *усвоить, достать, получить, взять какой призъ, выучить, выиграть какое дѣло.*

Ȣтомитис' — *устать, измучиться.*

Ȣтручарні — *втискивающійся, вторгающійся.*

Ȣсідіна — *Исторія.*

Ȣхилитис' — *отклониться.*

Ȣхмілка — *улыбка.*

Ȣчоȣпати — *постичь, уразумѣть, разобрать.*

Ȣчинитис' — *совершиться.*

Ȣшикуȣати — *устроить, привести въ порядокъ разбросанныя части.*

Ȣширѣ — *разширеніе.*

Ȣшори ȣтати — *обмануть, поддѣть, опутать, одурачить.*

Ȣшукати — *найти, открыть.*

Унiверсал — *манифестъ.*

Упис — *списокъ, перечень.*

Хаiти — *порицать, пренебрегать.*

Хаипа — *опасное, печальное, бестолковое время или обстоятельства.*

Хірхиі'ні — *плутоватый, хитрый, ловко-увертливый.*

Хімородні — *искусные обманы.*

Хибні̂ї — *злокачественный, злокозненный.*

Хибчи — *пороки, недостатки.*

Химѣра — *вымыслъ, вздоръ, мечта.*

Хло̂пс'кії — *мужичій, низкій.*

Хоро̀ба — *болѣзнь.*

Хроно̀пис' — *лѣтопись.*

Худко — *скоро, немедленно.*

Цвàхоўатй — *набитый гвоздями.*

Цй̂тѣ — *молчите.*

Цо̀год'ні̂ — *современный, теперешній.*

Цубко — *крѣпко, прочно схватить или взять, съ окостенѣніемъ.*

Цурàтис' — *отказываться, отталкиваться, (отъ чего.)*

Чвàнитис' — *хвастаться.*

Чѣлепати — *тяжело ходить, тащить ноги, какъ-бы по грязи.*

Чѣрѣхи — *черешни.*

Чѣт' — *частица, доля, часть.*

Чй̂до̀ўго — *достаточно долго.*

Чимàло — *достаточно.*

Чим-дуж — *чѣмъ болѣе, сильнѣе.*

Чо̀вѣн — *лодка.*

Чупурні̂ї — *чистоплотный, опрятный.*

Чухатис' — *чесаться.*

Чухирчити — *подкрадываться подъѣзжать натурусахъ (насмѣшливое слово).*

Шàти — *латы, броня и одежда, золотомъ обшитая, золотыя ризы.*

Шатнутис' — *поспѣшно податься (къ чему.)*

Шкапоўитй — *истасканный, измученный, загнанный.*

Шко̀да — *вредъ, убытокъ.*

Шкода — *жаль, досадно, дурно.*

Шкул'нїй — *чувствительный.*

Шлу̑ба ўзати — *обвѣнчаться.*

Шматòк — *кусокъ, обрывокъ, отрѣзокъ.*

Шпàрко — *живо, быстро.*

Шпу̑нїй — *сильный пронзительный (о вѣтрѣ.)*

Шу̑-біч — *лѣвая сторона.*

Шу̑біч'нї — *лѣвосторонній.*

Щирй — *искренній, настоящій, вѣрный.*

КІНЕЦ'.